ఒకయోగి
ఆత్మ కథ

అధ్యాయం : 1

మా తల్లిదండ్రులు, నా బాల్యజీవితం

పరమసత్యాల అన్వేషణ, దానికి తోడుగా ఉండే గురుశిష్య సంబంధం భారతీయ సంస్కృతికి స్వాభావికమైన లక్షణాలుగా చాలా కాలంగా కొనసాగుతూ వస్తున్నాయి.

నే ననుసరించిన మార్గం నన్ను దైవస్వరూపులైన ఒక ఋషి దగ్గరికి నడిపించింది. మహిమాన్వితమైన ఆయన జీవితం అనేక యుగాలకు ఆదర్శంగా నిలిచేటట్టు రూపొందినది. భారతదేశానికి నిజమైన సంపద అయిన మహానుభావుల్లో ఆయన ఒకరు. అటువంటి మహాపురుషులు ప్రతి తరంలోనూ ఆవిర్భవిస్తూ, ప్రాచీనకాలంలో ఈజిప్టుకూ బాబిలోనియాకూ పట్టిన గతి భారతదేశానికి పట్టకుండా కాపాడుతూ వచ్చారు.

నా స్మృతిపథంలోని మొట్టమొదటి జ్ఞాపకాలన్నీ ఒకానొక పూర్వ జన్మకు సంబంధించిన అస్తవ్యస్త విషయాలతో నిండి ఉన్నవి. చాలా వెనకటి జన్మలో ఎప్పుడో నేను, హిమాలయాల మంచు ప్రదేశాల మధ్య ఒక యోగి[1]గా జీవించినట్లు సుస్పష్టమైన జ్ఞాపకాలు నా మనస్సులో మెదిలాయి. ఈ గతకాలపు జ్ఞాపకాల మెరుపులే, పరిమితిలేని ఏదో ఒక

---

1. భగవద్ధ్యానానికి సంబంధించిన యోగం– అంటే ''కలయిక''– అనే ప్రాచీన భారతీయశాస్త్రాన్ని సాధనచేసేవాడు (చూడండి అధ్యాయం 26 : 'క్రియా యోగశాస్త్రం'.

సంబంధం ద్వారా, భవిష్యత్తును కూడా లీలామాత్రంగా నాకు గోచరింపజేశాయి.

పసితనంలో నిస్సహాయస్థితిలో నేను పొందిన అవమానాలు ఇప్పటికీ నాకు గుర్తే. అప్పట్లో నాకు నడక రాకపోవడంవల్లా మనస్సులో ఉన్న భావాల్ని స్పష్టంగా చెప్పలేకపోవడంవల్లా ఉక్రోషంగా ఉంటూండేది. శారీరకమైన నా అశక్తతను గ్రహించినప్పుడు, నా హృదయంలో ప్రార్థనాభరితమైన తరంగాలు లేస్తూండేవి. ఎంతో భావోద్రేకంతో నిండిన నా జీవితానుభవాలు నా మనస్సులో అనేక భాషల్లో వెల్లడవుతూ ఉండేవి. ఇలా నాలో వివిధ భాషల గందరగోళం ఉంటూ ఉండగా, క్రమక్రమంగా మావాళ్ళ బెంగాలీ మాటలు వినడానికి అలవాటుపడ్డాను. పసిపిల్లల మనస్సు, ఆటబొమ్మలతోనూ కాలివేళ్ళతోనూ ఆడుకుంటూండడానికే పరిమితమైందని అనుకుంటూ పెద్దవాళ్ళు ఎంత మోసపోతూ ఉంటారో!

నేను ఎన్నోసార్లు మంకుపట్టు పట్టి ఏడుస్తూ ఉండేవాణ్ణి; మనస్సులో అలజడీ, దాన్ని వెళ్ళబెట్టుకోడానికి అలవికాని శరీరం— ఈ రెండూ దానికి కారణాలు. సాధారణంగా నా బాధ చూసి ఇంట్లోవాళ్ళు గాభరాపడుతూండడం నాకు గుర్తే. అయితే మా అమ్మ లాలింపులూ, ఏదో పలకాలనీ తప్పటడుగులు వెయ్యాలనీ నేను చేసే తొలి ప్రయత్నాలూ ఇలాంటి సంతోషకరమైన జ్ఞాపకాలు కూడా నాలో ముసురుకొంటూ ఉంటాయి. మామూలుగా ఇట్టే మరుపుకు వచ్చే ఈ తొలి విజయాలే ఆత్మవిశ్వాసానికి సహజమైన ప్రాతిపదిక అవుతాయి.

ఈ మాదిరిగా సుదీర్ఘ కాలాల జ్ఞాపకాలు రావడం నా కొక్కడికే జరిగింది కాదు. నాటకంలో దృశ్యాల్లాగ ఒకదాని తరవాత ఒకటిగా మారుతూ వచ్చే "చావుపుట్టుకల" పరంపరకు లోనుకాకుండా ఎందరో యోగులు ఆత్మస్మృతి అవిచ్ఛిన్నంగా నిలుపుకున్నారని వింటాం. మనిషి

అంటే కేవలం శరీరమే అయి ఉన్నట్లయితే, ఆ శరీరం నశించిపోతే అతని వ్యక్తిత్వం కూడా నశించిపోతుంది. కాని వేలకొద్ది సంవత్సరాలుగా ప్రవక్తలు చెబుతున్నది కనక నిజమే అయితే, మానవుడంటే ప్రధానంగా ఆత్మ అని చెప్పాలి; అది ఒక రూపమంటూ లేనిదీ అంతటా వ్యాపించి ఉన్నదీను.

చిన్నప్పటి జ్ఞాపకాలు స్పష్టంగా గుర్తుండడం విడ్డూరమయితే కావచ్చు కాని, మరీ అరుదు మాత్రం కావు. అనేక దేశాల్లో నేను పర్యటన చేస్తూండేటప్పుడు, సత్యసంధులైన స్త్రీపురుషులు తమ బాల్య స్మృతులను ఏకరువు పెట్టగా విన్నాను.

నేను జనవరి 5, 1893 తేదీన, హిమాలయపర్వతాలకు సమీపంలో ఈశాన్య భారతంలో ఉన్న గోరఖ్‌పూర్‌లో పుట్టాను. నా జీవితంలో మొదటి ఎనిమిదేళ్ళూ అక్కడ గడిచాయి. మేము ఎనిమిదిమంది తోబుట్టువులం. నలుగురు మొగపిల్లలం, నలుగురు ఆడపిల్లలు. అప్పట్లో నా పేరు ముకుందలాల్ ఘోష్[1]; మొగపిల్లల్లో రెండోవాణ్ణి; అందరిలో నాలుగోవాణ్ణి.

మా అమ్మా నాన్నా బెంగాలీలు; క్షత్రియకులంవారు. ఇద్దరూ సాధుస్వభావులు. వాళ్ళలో ఒకరిమీద ఒకరికి ఉన్న ప్రేమ ప్రశాంతమైనదీ గంభీరమైనదీ; హుందాతనమున్న ఆ ప్రేమలో అల్పత్వానికి తావు లేదు. ఈ ఎనమండుగురు పిల్లలూ చేసే కోలాహలానికి ప్రశాంతమైన కేంద్రం మా తల్లిదండ్రుల సామరస్యమే.

---

1. 1915లో నేను సనాతమైన ఆశ్రమ వ్యవస్థానుసారంగా సన్యాసం తీసుకున్నప్పుడు నా పేరు యోగానందగా మారింది. 1935లో మా గురుదేవులు పరమహంస అన్న సాంప్రదాయిక బిరుదు ప్రసాదించారు (చూడండి అధ్యాయాలు 24, 42).

నాన్నగారు భగవతీచరణ ఘోష్‌గారు దయాశీలురూ, గంభీరులూ, అప్పుడప్పుడు కఠినులూనూ. పిల్లలం మేము ఆయన్ని అమితంగా ప్రేమిస్తూనే గౌరవభావంతో కాస్త ఎడంగా ఉంటుండేవాళ్ళం. ఆయన ప్రతిభావంతులైన గణిత శాస్త్రజ్ఞులు, తార్కికులు; ప్రధానంగా బుద్ధిబలాన్ని అనుసరించి సాగేవారు. కాని మా అమ్మ సంగతి వేరు; ఆవిడకు హృదయమే ప్రధానం. ఆవిడ మా కన్నీ ప్రేమతోనే నేర్పింది. ఆవిడ పోయిన తరవాత నాన్నగారు, తమలో ఉన్న మార్దవాన్ని మరింతగా పైకి చూపేవారు. అప్పుడు ఆయన చూసే చూపు తరచుగా మా అమ్మచూపే అనిపించేది.

తొలి దశలో పవిత్రగ్రంథాలతో కలిగే పరిచయం, తీపి చేదూ కలిసిన రుచిలా ఉంటుంది. ఈ రకమైన అనుభవం మేము మా అమ్మ దగ్గరే పొందాం. క్రమశిక్షణ అలవరచడంకోసం అమ్మ, సందర్భానికి అనువైన కథలను మహాభారతంలోంచి, రామాయణంలోంచి తీసుకుని చెబుతూ ఉండేది. ఇల్లాంటి సందర్భాల్లో శిక్షవెయ్యడం, శిక్షణ ఇవ్వడం—రెండూ కలిసే ఉండేవి.

నాన్నగారు ఆఫీసునుంచి వచ్చే సమయానికి ఆయనకి గౌరవంగా స్వాగతం చెప్పడంకోసమని మా అమ్మ సాయంత్రం వేళల్లో పిల్లలందరికీ జాగ్రత్తగా బట్టలు వేసేది. భారతదేశంలో ఉన్న పెద్ద కంపెనీల్లో ఒకటిగా పేరుగన్న బెంగాల్ - నాగపూర్ రైల్వేలో, ఉపాధ్యక్ష పదవిలాంటి ఉద్యోగంలో ఉండేవారాయన. దాని రీత్యా ఆయనకు ప్రయాణాలు పడుతుండేవి; నా చిన్నతనంలో మా కుటుంబానికి అనేక నగరాలు నివాసాలయ్యాయి.

అవసరాల్లో ఉన్నవాళ్ళని ఆదుకోడం విషయంలో అమ్మ ఎప్పుడూ ఉదారంగా ఉండేది. నాన్నగారు కూడా దయ చూపించేవారు;

కాని ఆ రకంగా చేసే ఖర్చులు ఆదాయవ్యయాల అంచనాకి లోబడే ఉండాలని ఆయన అభిప్రాయం. ఒకసారి, బీదవాళ్ళకి అన్నదానం చెయ్యడానికి అమ్మ చేసిన ఖర్చు, నాన్నగారి నెలసరి రాబడిని మించిపోయింది.

అప్పుడు నాన్నగారు అమ్మతో ఇలా అన్నారు: "నేను నిన్ను కోరేదల్లా ఒక్కటే. దానాల నిమిత్తం నువ్వు చేసే ఖర్చు ఉచితమైన పరిమితిని మించకుండా చూడు!" నాన్నగారు సౌమ్యంగా మందలించడం కూడా అమ్మ మనస్సును బాధించేది. తమ కిద్దరికీ కలిగిన ఈ అభిప్రాయ భేదాన్ని గురించి పిల్లలకి చూచాయగా కూడా చెప్పకుండా ఆవిడ, ఒక జట్కా బండిని పిలిపించింది.

"సెలవు. నేను మా పుట్టింటికి వెళ్ళిపోతున్నా." బహు ప్రాచీన కాలం నుంచీ వినిపించే తుది హెచ్చరికే ఇది!

ఆ మాటకి మేము తెల్లబోయి ఏడుపులు మొదలుపెట్టాం. సరిగ్గా ఆ సమయానికి, ఎక్కణ్ణించో పిలిచినట్టు వచ్చాడు మా మామయ్య; వచ్చి నాన్నగారి చెవిలో ఏదో గుసగుసలాడాడు. సందేహం లేదు; యుగయుగాలుగా ఎందరో చేస్తూ వస్తున్న హితోపదేశమే ఇది. దాని మీదట నాన్నగారు, రాజీధోరణిలో నాలుగు మాటలు చెప్పిన తరవాత, బండిని సంతోషంగా తిప్పి పంపించేసింది అమ్మ. నేను గమనించినంత వరకు, అమ్మకీ నాన్నగారికీ ఏర్పడిన ఒకేఒక వివాదం అంతటితో ముగిసింది. అయితే వాళ్ళిద్దరికీ స్వభావసహజంగా సాగిన చర్చమాత్రం ఒకటి గుర్తుకు వస్తుంది.

"ఒక్క పదిరూపాయ లివ్వండి; పాపం ఓ బీదావిడ వచ్చి అడుగుతోంది," అంది. ఎదటివాళ్ళని ఒప్పించే గుణం అమ్మ చిరునవ్వులో ఉంది.

"పది రూపాయలెందుకు? ఒక్కటి చాలు." నాన్నగారు తమ అభిప్రాయాన్ని సమర్థించుకోడానికి ఇంకా ఇలా అన్నారు: "మా నాన్నగారూ, తాతయ్యా, నాయనమ్మా హఠాత్తుగా చనిపోయినప్పుడు మొట్టమొదటిసారిగా పేదరికం అంటే ఏమిటో నాకు అప్పుడు అనుభవంలోకి వచ్చింది. బడికి వెళ్ళడానికి కొన్ని మైళ్ళు నడిచిపోవాలంటే పొద్దుటిపూట నా భోజనం ఏమిటో తెలుసా?— ఒక చిన్న అరటిపండు మాత్రమే. తరవాత యూనివర్సిటీలో చదివే రోజుల్లో డబ్బుకోసం ఎంత కటకట అయ్యేదో తెలుసా! డబ్బున్న ఓ జడ్జీగారిని ఆశ్రయించి నెల కొక్క రూపాయి ఇప్పించమని కోరాను. ఇయ్యనన్నాడాయన; ఒక్క రూపాయయినా తనకి ముఖ్యమైందే నన్నాడు."

"ఆయన ఆ రూపాయి ఇయ్యనన్నాడని ఎంత బాధగా తలుచుకుంటున్నారు!" అమ్మకున్న దయకు, చటుక్కున సమర్థించుకోగల కారణం ఉంటుండేది. "తొందరపని పడ్డప్పుడు పదిరూపాయిలివ్వనన్నారని మిమ్మల్ని కూడా ఆవిడ, అలాగే బాధగా తలుచుకోవాలని ఉందా?"

"నువ్వే గెలిచావులే!" ఓడిపోయిన భర్తలందరూ అనాదిగా చేస్తున్న భంగిమే ఒకటి చూపించి, డబ్బుల సంచీ తెరిచారాయన. "ఇదుగో పది రూపాయిల నోటు. నా శుభాకాంక్షలతో ఆవిడ కియ్యి."

ఏ కొత్త ప్రతిపాదన వచ్చినా మొట్టమొదట, 'వద్దు' అనడం నాన్నగారికి అలవాటు. అంత తొందరగా అమ్మదగ్గర సానుభూతి పొందిన ఆ అపరిచితురాలి విషయంలో ఆయన చూపించిన ధోరణి, మామూలుగా ఆయన కనబరిచే జాగ్రత్తకు ఉదాహరణ. అడిగిన వెంటనే ఒప్పుకోకపోవడమన్నది నిజంగా, "ఆలోచించి నిర్ణయించాలి" అన్న సూత్రాన్ని పాటించడమే. తీసుకొనే నిర్ణయాల విషయంలో ఆయనెప్పుడూ సమంజసంగానూ సమతూకంగానూ ఉండడమే గమనించాను. అసంఖ్యాకమైన నా

కోరికలకు కారణాలు చూపిస్తూ ఒకటిరెండు చక్కటి వాదాలతో కనక నేను సమర్థించుకోగలిగినట్లయితే, నేను కోరిందల్లా నెరవేర్చేవారు— సెలవుల్లో ప్రయాణాలకయినా సరే, కొత్త మోటారు సైకిలు కావాలన్నా సరే.

ఆయన పిల్లల్ని చిన్నగా ఉన్నప్పుడు చాలా గట్టి కట్టుబాట్లలో ఉంచేవారు. తమ విషయంలో అయితే ఆయనది కఠోర వ్రతమే. మాట వరసకు చెప్పాలంటే, ఆయనెన్నడూ నాటకాలకు కూడా వెళ్ళలేదు. వివిధ ఆధ్యాత్మిక సాధనల్లోనూ గీతాపారాయణంలోనూ ఆనందం పొందేవారు. విలాసాలనన్నిటినీ విడిచిపెట్టేసి, ఒక్క జత పాత బూట్లతోనే గడుపుకొంటూ, ఇంక పనికిరాని స్థితికి వచ్చేదాకా వాటినే వాడుతుండేవారు. మోటారు కార్ల వాడకం జనంలో బాగా పెరిగిన తరవాత ఆయన కొడుకులు కొనుక్కున్నారు కాని, ఆయన మాత్రం రోజూ ఆఫీసుకు ట్రామ్ బండిలోనే వెళ్తుండేవారు.

అధికారం కోసం డబ్బు కూడబెట్టాలన్న ఆసక్తి నాన్నగారికి లేదు. ఒకసారి ఆయన, కలకత్తా అర్బన్ బ్యాంకును తానే స్థాపించినప్పటికీ, దాంట్లో వాటాలు తీసుకోడానికి నిరాకరించారు. వాటితో లాభం పొందడం ఆయనకి ఇష్టం లేదు. తీరిక వేళల్లో, ఒక పౌరుడిగా తన విధి తాను నిర్వర్తిస్తే చాలనే ఆయన అనుకునేవారు.

నాన్నగారు ఉద్యోగం విరమించుకున్న తరవాత చాలా ఏళ్ళకి, బెంగాల్-నాగపూర్ రైల్వేవాళ్ళ పుస్తకాల్ని తణిఖీ చెయ్యడానికి ఇంగ్లండు నుంచి ఒక ఎకౌంటెంటు వచ్చాడు. అందులో ఒక విషయం గమనించి ఆయన ఆశ్చర్యపోయాడు. జరిగింది ఏమిటంటే, రైల్వేవారి దగ్గర్నించి నాన్నగారికి బోనస్సు రావలసి ఉంది. బకాయిపడ్డ బోనస్సుకోసం ఆయనెన్నడూ దరఖాస్తు చెయ్యనేలేదట!

"ముగ్గురి పని ఆయనొక్కడు చేశాడు!" అని కంపెనీకి చెప్పాడు

ఎకౌంటెంటు. "వెనకటినించి పరిహారంగా ఆయనకి చెల్లించవలసినవి 1,25,000 రూపాయలు." ఆ మొత్తానికి, కంపెనీ కోశాధికారి నాన్నగారికో చెక్కు పంపాడు. ఆయన దృష్టిలో అది ఎంత చిన్న విషయమంటే, ఇంట్లో వాళ్ళకి చెప్పడం కూడా మరిచిపోయారు. తరవాత చాలా కాలానికి మా ఆఖరి తమ్ముడు విష్ణు, నాన్నగారి ఖాతాలో ఆ పెద్ద మొత్తం జమ అయిన సంగతి, బ్యాంకువాళ్ళు పంపిన స్టేట్‌మెంటులో చూసి, దాన్ని గురించి నాన్నగారి నడిగాడు.

"భౌతికమైన లాభాల్ని చూసి పొంగిపోవడం ఎందుకు?" అని జవాబిచ్చారాయన. "అన్నిటి విషయంలోనూ సమదృష్టితో ఉంటుండేవాడు లాభం వచ్చినప్పుడు పొంగిపోడు; నష్టం వచ్చినప్పుడు కుంగిపోడు. ఈ లోకంలోకి వచ్చేటప్పుడు మనిషి డబ్బు లేకుండానే వస్తాడనీ, పోయేటప్పుడు ఒక్క రూపాయి కూడా పట్టుకుపోడనీ అతనికి తెలిసి ఉంటుంది."

దాంపత్య జీవితంలోని తొలినాళ్ళలో మా అమ్మా నాన్నగారూ కాశీలో ఉండే లాహిరీ మహాశయులనే మహాగురువులకు శిష్యులయారు. సహజంగా నాన్నగారికుండే తాపస ప్రవృత్తి ఈ సాంగత్యంవల్ల మరింత బలపడింది. అమ్మ ఒకసారి, పెద్దక్క రమకి ఒక గొప్ప విషయం చెప్పింది: "మీ నాన్నగారూ నేనూ భార్యాభర్తలుగా కలిసేది ఏడాదికొక్కసారి మాత్రమే; పిల్లలకోసమని!"

నాన్నగారు లాహిరీ మహాశయుల్ని మొట్టమొదట కలుసుకున్నది, అవినాశబాబు అనే రైల్వే ఉద్యోగిద్వారా. గోరఖ్‌పూర్‌లో ఉండే రోజుల్లో ఈ అవినాశబాబు అనేకమంది భారతీయ మునుల కథల్ని మనస్సుకు హత్తుకొనేటట్టుగా నా చిట్టి చెవుల్లో నూరిపోస్తూండేవారు. కథ చెబుతూ చిట్టచివరికి తమ గురువుగారి మహత్తుకు తప్పకుండా జోహార్లు అర్పిస్తూండేవారు.

"మీ నాన్నగారు ఎటువంటి విచిత్ర పరిస్థితిలో లాహిరీ మహాశయులకు శిష్యులయారో ఎప్పుడైనా విన్నావా?"

అది వేసవి కాలం; మందంగా ఉండే మధ్యాహ్నం పూట అవినాశబాబూ నేనూ మా ఇంటి ఆవరణలో కూర్చుని ఉన్నాం. అప్పుడీ చిక్కు ప్రశ్న వేశారాయన. ఏం చెబుతారో వినాలన్న ఆశతో, చిరునవ్వు నవ్వుతూ– తెలియదన్నట్టుగా తల తిప్పాను.

నువ్వింకా కొన్నేళ్ళకి పుడతావనగా, నేను కాశీ వెళ్ళి మా గురువుగారి దర్శనం చేసుకురావడానికి ఓ వారం రోజులు సెలవిమ్మని, నా పై ఆఫీసరుగార్ని– అంటే మీ నాన్నగారిని అడిగాను. దానికి నన్ను వేళాకోళం చేశారాయన.

" 'మతంలో పడి పిచ్చివాడివవుతున్నావా ఏమిటి?' " అని అడిగారు. 'నువ్వు కనక పైకి రాదలుచుకుంటే, ఆఫీసు పనిమీదే దృష్టి పెట్టుకో,' అంటూ హితవు చెప్పారు.

"ఆ రోజు నేను విచారంగా ఇంటిమొహం పట్టి చెట్లగుబుర్లున్న దారిలో నడిచిపోతూంటే, పల్లకీలో వస్తూ మీ నాన్నగారు కనిపించారు. బంట్రోతుల్ని పల్లకీనీ వెనక్కి పంపించేసి ఆయన నాతో నడక సాగించారు. నన్ను ఓదార్చే ఉద్దేశంలో, లౌకికంగా విజయం సాధించడానికి కృషి చేస్తే కలిగే లాభాలేమిటో చెప్పుకొచ్చారు. కాని నేను దిగులుపడుతూనే ఉన్నాను. 'లాహిరీ మహాశయా! మిమ్మల్ని చూడందే నేను బతకలేను,' అంటూ మొరపెడుతూనే ఉంది నా గుండె, అదే పనిగా.

"ప్రశాంతంగా ఉన్న ఒక పొలం చివరికి సాగింది మా దారి. అక్కడ ఉవ్వెత్తుగా లేచిన కెరటంలా పెరిగిన అడివిగడ్డికి కిరీటం పెట్టినట్టుగా మెరుస్తున్నాయి సాయంకాలం సూర్యకిరణాలు. అద్భుతమైన ఆ

దృశ్య సౌందర్యానికి మేము ముగ్ధులమై నిలబడిపోయాం. ఇంతల్లో, ఆ పొలంలో మాకు కొద్దిగజాల దూరంలోనే మా గురుదేవులు ప్రత్యక్ష మయారు."[1]

"'భగవతిబాబూ, మీ కింద పనిచేసే ఉద్యోగి విషయంలో మీరు మరీ కఠినంగా ఉన్నారు!' అన్నారాయన. ఆశ్చర్యచకితులమై ఉన్న మా చెవుల్లో ఆయన కంఠస్వరమే మారుమోగింది. ఎంత విచిత్రంగా ప్రత్యక్షమయారో అంత విచిత్రంగానూ అదృశ్యమయ్యారు. నేను మోకరిల్లి, 'లాహిరీ మహాశయా! లాహిరీ మహాశయా!' అంటూ ఆశ్చర్యంతో ఆయన్ని స్మరించాను. మీ నాన్నగారు కొన్ని నిమిషాల సేపటివరకు అక్కడే స్తంభించుకుపోయారు.

"'అవినాశ్‌బాబూ! సెలవు నీ కివ్వడమే కాదు— నాక్కూడా నేను ఇచ్చుకుంటాను. రేపే బయల్దేరి కాశీ వెళ్దాం. నీ తరఫున చెప్పడంకోసం తమ సంకల్ప శక్తివల్ల ఇక్కడ ప్రత్యక్షం కాగలిగిన మహాగురువులు— లాహిరీ మహాశయుల్నిగురించి నేను తప్పకుండా తెలుసుకోవాలి! మా ఆవిణ్ణి కూడా తీసుకువెళ్ళి, తమ ఆధ్యాత్మిక పంథాను అనుసరించడానికి మాకు దీక్ష ఇమ్మని ఆయన్ని అడుగుతాను. ఆయన దగ్గిరికి తీసుకు వెళ్తావా?'

"'తప్పకుండా.' నా ప్రార్థన అద్భుతంగా ఫలించినందుకూ, పరిస్థితులు తొందరగా నా కనుకూలంగా మారినందుకూ ఆనందంలో మునిగి పోయాను.

"మర్నాడు సాయంకాలం మీ అమ్మగారూ, నాన్నగారూ, నేనూ కాశీ వెళ్ళడానికి బండి ఎక్కాం. ఆ మర్నాడు అక్కడికి చేరగానే కొంత

1. మహామహులకుండే అద్భుత శక్తుల్నిగురించి అధ్యాయం ౩౦ : 'అలౌకిక ఘటనల నియమం' అన్నదాంట్లో వివరించడం జరిగింది.

దూరం గుర్రబ్బండి మీద వెళ్ళి, తరవాత సన్నసన్నటి సందులగుండా నడిచి, ఏకాంతంగా ఉన్న ఇంటికి చేరుకున్నాం. గురువుగారు కూర్చునే చిన్న గదిలోకి ప్రవేశించి, వారికి ఎదురుగా ప్రణామం చేశాం. ఆయన పద్మాసనం వేసుకొని కూర్చుని ఉన్నారు. గుచ్చిగుచ్చి చూస్తూ, కళ్ళు మిలమిల్లాడించి మీ నాన్నగారిమీద చూపు నిలిపారు. 'భగవతిబాబూ, మీ కింద పనిచేసే ఉద్యోగివిషయంలో మీరు మరీ కఠినంగా ఉన్నారు!' రెండు రోజుల కిందట గడ్డిబీడులో ప్రత్యక్షమైనప్పుడు అన్నమాటలే ఇప్పుడు కూడా ఆయన అన్నారు. ఆ తరవాత, 'అవినాశ్‌బాబు నా దగ్గిరికి రావడానికి మీరు అనుమతించినందుకూ అతనితోపాటు మీరు, మీ భార్యా కూడా వచ్చినందుకూ చాలా సంతోషం,' అని కూడా అన్నారు.

"మీ తల్లిదండ్రులకు ఆయన *క్రియాయోగం*[1] అనే ఆధ్యాత్మిక సాధనను ఉపదేశించి ఆనందపరిచారు. ఆ దర్శనం లభించిన రోజు చిర స్మరణీయమైన రోజు. ఆనాడు మొదలుకొని మీ నాన్నగారూ, నేనూ సహాధ్యాయుల్లా, సన్నిహిత మిత్రుల్లా ఉంటున్నాం. నీ పుట్టుక విషయంలో లాహిరీ మహాశయులు గాఢమైన ఆసక్తి చూపించారు. నీ జీవితం ఆయనతో తప్పకుండా ముడిపడి ఉండాలి; మహాగురువుల ఆశీస్సు ఎప్పటికీ వృథా కాదు."

నేను ఈ ప్రపంచంలో అడుగుపెట్టిన కొద్ది కాలానికే లాహిరీ మహాశయులు తనువు చాలించారు. ఆయన ఫొటో ఒకటి అందంగా అలంకరించిన చట్రంలో మా ఇంట్లో ఉండేది. ఆఫీసువాళ్ళు చేసే బదిలీల

1. లాహిరీ మహాశయులు బోధించిన యోగ విధానం. దీంతో, ఇంద్రియాలు రేపే కల్లోలం శాంతించి; ఈ విశ్వచైతన్యమే తాను అన్న గుర్తింపు ఎప్పటికీ పెరుగుతూ ఉండే విధంగా మానవుడు సాధన చెయ్యడానికి అవకాశ మేర్పడుతుంది. (చూడండి అధ్యాయం ౨౬).

వల్ల మా నాన్నగారు తిరిగిన ఊళ్ళల్లో అల్లా ఆయన ఫొటో మా పూజా మందిరానికి వన్నె తెస్తూండేది. అమ్మా నేనూ అనేక రోజులు, పొద్దుటా సాయంత్రమూ, తాత్కాలికంగా ఏర్పాటుచేసుకున్న మందిరం దగ్గర ధ్యానం చేస్తూ కూర్చునేవాళ్ళం; సుగంధం గల చందనంలో ముంచిన పూలతో పూజ చేస్తుండే వాళ్ళం. సాంబ్రాణి, గోపరసం ధూపాలు వేసే వాళ్ళం; లాహిరీ మహాశయుల్లో సంపూర్ణంగా వ్యక్తమయిన దైవత్వాన్ని సమైక్య భక్తిప్రపత్తులతో మేము ఆరాధించేవాళ్ళం.

ఆయన ఫొటో, నా జీవితం మీద చూపిన ప్రభావం మహత్తర మైనది. నేను పెరుగుతున్నకొద్దీ, ఆ మహాశయుల గూర్చిన భావనకూడా నాతోబాటు పెరుగుతూ వచ్చింది. ధ్యానంలో కూర్చుని ఉండగా, ఆ ఫొటోగ్రాపులో ఉన్న ఆయన ఆకారం, ఆ చిన్న చట్రంలోంచి బయటికి వచ్చి సజీవ రూపం దాల్చి, నా ఎదట కూర్చునట్టుగా కనిపించేది తరచు. తేజోమయమైన దేహంతో ప్రకాశిస్తున్న ఆయన పాదాల్ని తాకడానికి నేను ప్రయత్నించినప్పుడు మళ్ళీ అది బొమ్మలా మారిపోయేది. శైశవం గడిచి బాల్యంలోకి ప్రవేశించేటప్పటికి, లాహిరీ మహాశయుల రూపం నా మనస్సులో, చట్రంలో బిగించిన చిన్న బొమ్మ రూపంలోంచి స్ఫూర్తి మంతమైన సజీవ రూపంలోకి మారిపోయింది. ఏదైనా జటిలమైన సమస్య ఎదురైనప్పుడుకాని, సంక్షోభమేర్పడినప్పుడుకాని తరచుగా ఆయన్ని ప్రార్థిస్తూ ఉండేవాణ్ణి; నాలో ఉపశమనం కలిగించే ఆయన మార్గదర్శ కత్వాన్ని గమనించేవాణ్ణి.

ఆయన భౌతికరూపంలో జీవించడం లేదే అని, మొదట్లో బాధ పడుతూ ఉండేవాణ్ణి. కాని గోప్యమైన ఆయన సర్వవ్యాపకత్వాన్ని గ్రహించడం మొదలు పెట్టిన తరవాత ఇక బాధపడ్డం మానేశాను. తమను చూడాలని అతిగా ఆదుర్దాపడే శిష్యులకు ఆయన, "రక్తమాంసాలతో

నిండిన దేహాన్ని చూడ్డానికి ఎందుకూ రావడం— నేను మీ కూటస్థ (ఆధ్యాత్మిక దృష్టి) శ్రేణిలోనే ఎప్పుడూ ఉండగా ?" అని రాస్తూండే వారట.

నాకు ఎనిమిదేళ్ళ వయస్సప్పుడు, లాహిరీ మహాశయుల ఫొటో గ్రాపు మూలంగా అద్భుతంగా స్వస్థత చేకూరే భాగ్యం కలిగింది. ఈ అనుభవం నా ప్రేమను మరీ గాఢం చేసింది. బెంగాలులో మా వంశం వారికున్న ఇచ్ఛాపూర్ ఎస్టేటులో ఉండగా నాకు ఏషియాటిక్ కలరా అనే వ్యాధి వచ్చింది. నా మీద ఆశ వదులుకున్నారు; డాక్టర్లు ఏమీ చెయ్యలేకపోయారు. నా మంచం దగ్గర కూర్చున్న అమ్మ, నాకు తలాపి దిక్కున గోడమీద, పైన ఉన్న లాహిరీ మహాశయుల ఫొటో వేపు చూడ మని బెంబేలుపడుతూ సైగ చేసింది.

"మనస్సులో ఆయనకి దండం పెట్టు." ఆవిడకి తెలుసు, దండం పెట్టాలంటే చేతులు ఎత్తడానికి కూడా నేను ఓపిక లేనివాణ్ణని. "నువ్వ కనక నిజంగా నీ భక్తిని చూపించినట్లయితే, మనస్సులోనే ఆయనకు మొక్కినట్లయితే, నిన్నాయన చల్లగా చూస్తారు" అంది.

ఆయన ఫొటోవేపు తదేకంగా చూశాను. అక్కడ మిరుమిట్లుగొలిపే వెలుగు ఒకటి కనిపించింది. అది నా శరీరాన్నీ గదినీ చుట్టేసింది. వాంతి అయేటట్లనిపించే లక్షణంతో సహా, లొంగుబాటులోకి రాని ఇతర రోగ లక్షణాలన్నీ మటుమాయమయిపోయాయి; నాకు స్వస్థత చేకూరింది. అమ్మకి గురువుగారిపట్ల ఉన్న అపరిమితమైన విశ్వాసానికి నాలో సంతోషం ఉప్పొంగింది; వెంటనే ఆవిడ పాదాలమీదికి వాలి స్పృశించ డానికి కావలసినంత బలం వచ్చేసింది. అమ్మ తన తలను ఆ చిన్న పటానికి పదేపదే ఒత్తుకుంది.

"సర్వవ్యాపకులైన గురుదేవా, మీ తేజస్సు నా బిడ్డను నయంచేసి నందుకు మీకు నా ధన్యవాదాలు!"

మామూలుగా ప్రాణాంతకం కావలసిన ఆ జబ్బు చటుక్కున నయమై నేను కోలుకోడానికి కారణమైన తేజఃప్రభను ఆవిడ కూడా చూసినట్టు గ్రహించాను.

నాకున్న అమూల్య వస్తుసామగ్రిలో అన్నిటికంటె విలువైనది ఆ పటమే. లాహిరీ మహాశయులు స్వయంగా ఇచ్చిన ఈ ఫొటో, పవిత్ర మైన స్పందనల్ని ప్రసరిస్తుంది.

ఈ ఫొటో పుట్టుకకు వెనక అద్భుతమైన కథ ఒకటి ఉంది. దీన్ని మా నాన్నగారి సహశిష్యులైన కాశీకుమార్ రాయ్‌గారు చెప్పగా విన్నాను.

ఫొటోలో పడ్డమంటే మహాశయులకు కిట్టేది కాదు. ఒకసారి, ఆయన వద్దంటున్నా వినకుండా, ఆయన్నీ కాశీకుమార్ రాయ్‌గారితోబాటు శిష్యబృందాన్నీ కలిపి ఫొటో తియ్యడం జరిగింది. అయితే ఆ ఫొటో తాలూకు ప్లేటు చూసిన తరవాత, ఫొటోగ్రాఫరు ఆశ్చర్యపోయాడు. శిష్యులందరి బొమ్మలూ స్పష్టంగా వచ్చాయికాని, లాహిరీ మహాశయుల రూపురేకలు ఉండవలసిన స్థానంలో ఖాళీ తప్ప మరేమీ కనిపించలేదు. ఈ అద్భుతవిషయాన్నిగురించి విరివిగా చెప్పుకొన్నారు.

గంగాధర బాబనే విద్యార్థి ఒకడు మంచి నైపుణ్యంగల ఫొటో గ్రాఫరు. ఫొటో తియ్యబోతే మాయమైపోయే మహాశయుల రూపం తన కెమేరాను తప్పించుకుపోజాలదని దంభాలు పలికాడు. మర్నాడు పొద్దున అతను తన కెమేరా తీసుకువచ్చాడు. గురుదేవులు పద్మాసనం వేసుకొని ఒక కొయ్యబల్ల మీద కూర్చుని ఉన్నారు. ఆయన వెనకాల ఒక తెర వేలాడుతోంది. అప్పుడా అబ్బాయి, తను తలపెట్టిన పని నెరవేరడానికి

అన్ని జాగ్రత్తలూ తీసుకుని, అబగా పన్నెండు ఫొటోలు తీశాడు. అయినా తరవాత చూస్తే ప్రతి ప్లేటు మీదా కనిపించిందేమిటి? కొయ్య బల్లా, వెనకాల తెరాసూ. అంటే మహాశయుల ఆకారం మాత్రం అయిపు లేదు.

ఆ అబ్బాయికి కళ్ళవెంట నీళ్ళు వచ్చేశాయి; గర్వం పటాపంచ లైంది. గంగాధరబాబు మళ్ళీ గురువుగారి దగ్గరికి పరిగెత్తాడు. ఎన్నో గంటలు గడిస్తేనే కాని మహాశయులు మౌనం విడవలేదు. తరవాత భావ గర్భితంగా వ్యాఖ్య చేశారు:

"నేను ఆత్మస్వరూపుణ్ణి. సర్వవ్యాప్తమైన అగోచరశక్తిని నీ కెమేరా ఫొటో తియ్యగలదా?"

"తియ్యలేదని తెలుసుకున్నానండి. కాని స్వామీ, మీ శరీరాలయం ఫొటో ఒకటి కావాలని భక్తితో కోరుతున్నాను. ఇంతవరకు నా దృష్టి సంకుచితంగా ఉంటూ వచ్చింది. ఆత్మశక్తి మీలో సంపూర్ణంగా ఉంటుం దన్న సంగతి ఈనాటివరకు గ్రహించలేకపోయాను.

"అయితే రేపొద్దున్నే రా; ఫొటో తీసుకుందువుగాని," అన్నారు మహాశయులు.

ఫొటోగ్రాఫరు మళ్ళీ ఫోకస్ చేశాడు. కంటికి కనిపించకపోవడ మనే చిత్రమైన ముసుగులో మరుగుపడకుండానే ఈసారి ఆయన పవిత్ర రూపం స్పష్టంగా ఫొటోలో పడింది.

ఆ ఫొటోగ్రాఫే ఈ పుస్తకంలో అచ్చువెయ్యడం జరిగింది. విశ్వజనీనమైన రూపంలో ఉండే లాహిరీ మహాశయుల సుందరమైన ఆకృతి చూస్తే ఆయన ఏ జాతివారో వెంటనే తెలియదు. దైవసంసర్గంవల్ల కలిగిన ఆనందం నిగూఢమైన ఆయన చిరునవ్వులో కొద్దిగా వ్యక్తమవుతోంది.

అరవిచ్చిన ఆయన కన్నులు, బయటి ప్రపంచంపట్ల ఆయనకు నామమాత్రమైన ఆసక్తి మాత్రమే ఉన్నట్టుగా తెలుపుతున్నాయి. అవి సగం మూసుకొని ఉండడంలో, ఆంతరికమైన ఆనందంలో మునిగి ఉండటాన్ని సూచిస్తాయి. జిజ్ఞాసువులు చాలామంది ఆయన ఔదార్యాన్ని ఆశించి వచ్చేవారు ; లౌకికమైన క్షుద్ర ప్రలోభాలకు లొంగని ఆయనకు, వాళ్ళ ఆధ్యాత్మిక సమస్యలు సంపూర్తిగా అన్ని సమయాల్లోనూ తెలిసే ఉండేవి.

గురుదేవుల పటానికున్న మహిమద్వారా స్వస్థత చేకూరిన కొన్నాళ్ళకు నాకు స్ఫూర్తిమంతమైన ఆధ్యాత్మిక దర్శనం ఒకటి కలిగింది. ఒకనాడు ఉదయం నేను పక్కమీద కూర్చుని స్వాప్నిక చింతనలో మునిగిపోయాను.

"కళ్ళు మూసుకొని ఉన్నప్పుడుండే చీకటికి వెనకాల ఉన్నది ఏమిటి ?" అంటూ లోతులు తరిచే ఈ ఆలోచన నా మనస్సులో చొరబడింది. తక్షణమే నా అంతర్దృష్టిలో బ్రహ్మాండమైన మెరుపులాంటి వెలుగు ఒకటి కనిపించింది. కొండ గుహల్లో ధ్యానముద్రలో కూర్చుని ఉన్న మునుల దివ్యదేహాలు, నా నుదుటికి లోతట్టునున్న పెద్ద వెలుతురు తెరమీద చిన్నసైజు సినిమా బొమ్మల్లా రూపుగట్టాయి.

"ఎవరు మీరు ?" అంటూ బిగ్గరగా అడిగాను.

"హిమాలయ యోగులం," అన్నారు ఆ దివ్యపురుషులు. వారి దివ్యమయిన సమాధానాన్ని వర్ణించడం కష్టం. నాగుండె ఝల్లుమన్నది.

"హిమాలయాలకి వెళ్ళాలనీ, నేను మీ లాగే కావాలనీ ఎంతో ఉవ్విళ్ళూరుతున్నాను !" ఆ దృశ్యం అదృశ్యమైంది. కాని తళతళలాడే ఆ కిరణాలు వలయాలు వలయాలుగా అనంతంగా పెరిగిపోతున్నాయి.

"అద్భుతమైన ఈ వెలుతురు ఏమిటి ?"

"నేను ఈశ్వరుణ్ణి.[1] నేను వెలుతురును." మేఘాల ఉరుముల్లా వినిపించింది స్వరం.

"నీలో కలిసిపోవాలనుంది నాకు !"

మెల్లగా కరిగిపోతున్న పరమానంద పారవశ్యంలో, భగవంతుణ్ణి అన్వేషించాలనే ప్రేరణ శాశ్వత వారసత్వంగా లభించింది నాకు. "ఆయన శాశ్వతుడు ; నిత్యనూతన ఆనందరూపుడు !" ఈ పారవశ్యం కలిగిననాటి తరవాత కూడా చాలా కాలంవరకు, దీని తాలూకు స్మృతి నాలో నిలిచిపోయింది.

చిన్నప్పటి జ్ఞాపకం మరొకటి కూడా చెప్పవలసి ఉంది ; అక్షరాలా అది చెప్పుకోవలసిందే. ఎందుచేతనంటే, దాని తాలూకు మచ్చ ఈ నాటికీ నా ఒంటిమీద ఉంది. ఒకరోజు పొద్దున, నేనూ మా అక్క ఉమా, మా గోరఖ్‌పూర్ కాంపౌండ్‌లో ఒక వేపచెట్టుకింద కూర్చుని ఉన్నాం. మాకు దగ్గరలో కొన్ని చిలకలు వేపపళ్ళు తింటున్నాయి. నేను వాటినే తేరిపారి చూస్తున్నాను. మధ్యమధ్య వాటి మీదినుంచి చూపు మళ్ళించగలిగినప్పుడల్లా నేను బెంగాలీ వాచక పుస్తకం చదవడానికి అక్క నాకు సాయం చేస్తోంది.

కాలిమీద కురుపువేసిందని చెప్పి ఉమ, ఆయింట్‌మెంటు సీసా

---

1. విశ్వపాలకరూపంలో భగవంతుడికి ఉన్న సంస్కృత నామం ; ఇది ఈశ్ అన్న ధాతువునుంచి వచ్చింది- పాలించడం అని దీనికి అర్థం. హిందువుల పవిత్ర గ్రంథాల్లో భగవంతుడికి వెయ్యి పేర్లుంటాయి. వాటిలో ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క దార్శనిక అర్థచ్ఛాయను సూచిస్తుంది. ఎవరి సంకల్పంవల్ల లోకాలన్నీ వ్యవస్థిత చక్రక్రమాల్లో సృష్టి అవుతూ వినాశం చెందుతూ ఉంటాయో అతడే ఈశ్వరనాముడైన భగవంతుడు.

ఒకటి తెచ్చింది. అందులో మందు కొంచెం తీసి నా చేతిమీద పూసుకున్నాను.

"బాగున్న చేతికి మందు పుయ్యడమెందుకు ?"

"రేపు నాకో కురుపు వేస్తుందని అనిపిస్తోందక్కా ! కురుపు వెయ్యబోయే చోట నీ మందు పూసి చూస్తున్నాను."

"ఓరి అబద్ధాలకోరూ !"

"అక్కా, నన్ను అబద్ధాలకోరనకు ; రేప్పొద్దున ఏం జరుగుతుందో చూసి అను." నాకు ఉడుకుబోత్తనం వచ్చింది.

ఉమకి నా మాటమీద నమ్మకం కలగలేదు ; అదే మాట మూడు మాట్లు ఎత్తి పొడిచింది. నేను మెల్లిగా జవాబు చెబుతూండే నా గొంతులో దృఢమైన ప్రతిజ్ఞ ఒకటి ధ్వనించింది.

"నాకున్న సంకల్ప శక్తివల్ల, రేప్పొద్దున్నకి నా చేతిమీద సరిగ్గా ఇదుగో, ఇక్కడ, బాగా పెద్ద కురుపు ఒకటి వెయ్యాలి ; నీ కురుపు ఇప్పుడున్న దానికి రెట్టింపు అవాలిగాక !"

తెల్లవారేసరికి, నేను చెప్పినచోట నా చేతిమీద పెద్ద కురుపు ఒకటి కనిపించింది ; ఉమ కురుపు రెట్టింపయింది. దాంతో అక్క కెవ్వున అరిచి అమ్మదగ్గరికి పరుగెత్తింది. "ముకుందుడు మంత్రగాడయ్యాడమ్మా !" మాటలకున్న శక్తిని, అపకారం చెయ్యడానికి ఎన్నడూ ఉపయోగించవద్దని అమ్మ నన్ను గంభీరంగా హెచ్చరించింది. ఆవిడ సలహాని ఎప్పటికీ గుర్తు పెట్టుకొని అనుసరించాను.

ఆపరేషన్‌చేసి నా కురుపు నయంచేశారు. డాక్టరు కోతపెట్టినచోట అయిన మచ్చ ఈ నాటికీ ఉంది. మనిషి పలికే ఒట్టిమాటకు కూడా ఎంత శక్తి ఉంటుందో అనుక్షణం గుర్తుచేసే మచ్చ నా కుడిచేతిమీద ఉంది.

ఉమతో నేనన్నవి మామూలు మాటలే ; నిరపాయమైనవేనని తెలుస్తూనే ఉంది. కాని గాఢమైన ఏకాగ్రతతో అన్న ఆ మాటలకు, బాంబుల్లా పేలడానికీ, అవి ఎంత హానికరమయినప్పటికీ, కచ్చితమైన ఫలితాలు కలిగించడానికీ చాలినంత నిగూఢమైన శక్తి ఉంది. ఒకరి జీవితంలో కష్టాలు తొలగించడానికీ, తద్వారా మచ్చపడకుండానూ తిట్లు రాకుండానూ శస్త్రచికిత్స చేయడానికీ వాక్కులో ఉన్న విస్ఫోటక స్పందన శక్తిని తెలివిగా ఉపయోగించవచ్చునని తరవాత నాకు అర్థమయింది.[1]

మా కుటుంబం పంజాబులో ఉన్న లాహోరుకు మారింది. అక్కడ కాళికాదేవి[2] రూపంలో ఉన్న అమ్మవారి బొమ్మ ఒకటి సంపాదించాను. ఆ బొమ్మ, మా ఇంట్లో బాల్కనీలో నిరాడంబరంగా ఉన్న చిన్న మందిరాన్ని పావనం చేసింది. ఆ పవిత్ర స్థలంలో నేను చేసే ప్రార్థనల్లో ఏవైనా సరే ఫలిస్తుందన్న దృఢమైన విశ్వాసం ఒకటి నాలో కలిగిండి. ఒకరోజున నేను, ఉమతోబాటు అక్కడ నించుని, ఇద్దరబ్బాయిలు ఎగరేస్తున్న గాలిపడగల్ని గమనిస్తూ ఉన్నాను. వాళ్ళిద్దరూ చెరొక ఇంటి

---

1. ధ్వనికున్న అనంతమైన శక్తులు, ఓం అనే సృజనాత్మక శబ్దంలోంచే ఉద్భవిస్తాయి. అణుశక్తులకన్నిటికీ వెనకఉన్న విశ్వస్పందన శక్తి ఈ ఓంకారమే. స్పష్టమైన అవగాహనతోనూ గాఢమైన ఏకాగ్రతతోనూ పలికే ఏ మాటకైనా ఫలించే శక్తి ఉంటుంది. ఉత్తేజకరమైన మాటల్ని గట్టిగాగాని మౌనంగాగాని పునశ్చరణ చేసినట్లయితే అవి ఫలిస్తాయని మనోవైజ్ఞానిక చికిత్సకు సంబంధించిన అనేక వైద్య విధానాల్లో గమనించారు ; దీని రహస్యం, మనస్సుకున్న స్పందనాల రేటును పెంచడంలో ఉంది.

2. శాశ్వతురాలైన ప్రకృతిమాత రూపంలో ఉండే భగవంతుడి సంకేతమే కాళి.

కప్పుమీదా ఉన్నారు. ఆ ఇద్దరి ఇళ్ళకీ మధ్యలో చాలా చిన్న సందులో ఉంది మా ఇల్లు.

"అంత నిశ్శబ్దంగా ఉన్నావేం?" అంటూ ఉమ, సరదాగా నన్ను తోసింది.

"ఏం లేదు— నేనేం కోరితే అది అమ్మవారు ఇవ్వడం ఎంత అద్భుతంగా ఉందో అని ఆలోచిస్తున్నాను."

"అమ్మవారు నీకీ రెండు గాలిపడగలూ ఇస్తుందనుకుంటాను!" అంటూ వేళాకోళంగా నవ్వింది అక్క.

"ఎందుకివ్వదు?" వాటిని సంపాదించడానికి మౌన ప్రార్థనలు ప్రారంభించాను.

భారతదేశంలో గాలిపడగలు ఎగరేయడంలో పోటీలు జరుగుతుంటాయి. వాటి దారాలకి బంక, గాజుపొడి పూసి ఉంటాయి. ప్రతి ఆటగాడూ, తన పోటీదారు పట్టుకున్న దారాన్ని కోసెయ్యడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. తెగిన గాలిపడగ ఇళ్ళ కప్పులమీద తేలిపోతూ ఉంటుంది; దాన్ని పట్టుకోవడంలో బలే సరదా ఉంది. నేనూ ఉమా ఉన్నది, పై కప్పున్న గూడుమాదిరి బాల్కనీ కావడంవల్ల, తెగిన గాలిపడగ మా చేతుల్లోకి రావడం అసంభవంగానే కనిపించింది; దాని దారం ఇంటికప్పు మీద వేలాడుతూ ఉంటుంది.

మా సందుకు ఈ వైపూ ఆ వైపూ ఉన్న ఆటగాళ్ళు పోటీ మొదలు పెట్టారు. ఒక దారం తెగింది; దానికున్న గాలిపడగ, తేలుతూ నా వేపు వచ్చింది. ఇంతలో హఠాత్తుగా గాలి తగ్గిపోవడంవల్ల, ఆ గాలిపడగ ఒక్క క్షణం అలా నిలిచిపోయింది. ఆ సమయంలో దాని దారం, ఎదురింటి కప్పుమీద ఉన్న నాగజెముడు మొక్కకు తగులుకుంది. దాంతో, నేను

పట్టుకోడానికి వీలుగా, పొడుగ్గా చక్కటి వంపు తిరిగింది. నాకు చేజిక్కిన బహుమతిని ఉమకి ఇచ్చేశాను.

"ఇదేదో అదృష్టవశాత్తు అసాధారణంగా జరిగిందేకాని నీ ప్రార్థనకు ఫలితం మాత్రం కాదు. ఆ రెండో గాలిపడగ కూడా నీ దగ్గరికివస్తే, అప్పుడు నమ్ముతాను; నీ మాట!" అంటూంటే, అక్క మాటల్లో కంటె ఆమె నల్లటి కళ్ళలోనే ఎక్కువ ఆశ్చర్యం కనబడింది. నా ప్రార్థన గాఢంగా కొనసాగించాను. బలవంతంగా గుంజులాడుకోడంలో రెండో ఆటగాడి గాలిపడగ కూడా చటుక్కున తెగిపోయింది. గాలిలో నాట్యం చేస్తూ నా వేపు రావడం ప్రారంభించింది. మొదట నాకు సాయంచేసిన నాగజెముడు మొక్కే, ఈ గాలిపడగ దారాన్ని కూడా నేను పట్టుకోడానికి వీలుగా వంపు తిరిగేటట్టు చేసింది. నా రెండో బహుమతిని కూడా ఉమకి ఇచ్చేశాను.

"నిజమేరోయ్! అమ్మవారు నీ మాట వింటుంది! ఇదంతా నాకు మాయలా కనిపిస్తోంది!" అంటూ బెదిరిపోయిన లేడిలా రయ్యిన పరిగెత్తేసింది అక్క.

అధ్యాయం : 2

మా అమ్మ మరణం, విచిత్రమైన రక్షరేకు

మా అమ్మకున్న కోరికల్లోకల్లా పెద్దది, మా అన్నయ్యకి పెళ్ళి చేసెయ్యాలన్నది. "అనంతుడి పెళ్ళాం మొహం కంటబడినప్పుడు ఈ భూమిమీదే స్వర్గం చూస్తాను!" తమ వంశం పరంపరాభివృద్ధిగా సాగాలని ప్రతి భారతీయ హృదయంలోనూ ఉన్నట్టుగానే ఆమెలో ఉన్న గాఢమైన ఆకాంక్షను ఈ విధంగా వ్యక్తం చెయ్యడం తరచుగా వింటూ ఉండేవాణ్ణి.

అనంతుడి పెళ్ళికి నిశ్చయ తాంబూలాలు పుచ్చుకునే నాటికి నేను పదకొండేళ్ళవాణ్ణి. అమ్మ కలకత్తాలో ఉండి, పెళ్ళి ఏర్పాట్లన్నీ సంతోషంగా చేయిస్తోంది. నేనూ నాన్నగారూ మట్టుకే, ఉత్తరభారతదేశంలో ఉన్న బెరైలీలో ఉండేవాళ్ళం. అక్కడ రెండేళ్ళున్న తరవాతే, నాన్న గారిని లాహోరు బదిలీ చేశారు.

అంతకుముందు, మా అక్కలిద్దరికీ— రమకీ ఉమకీ— పెళ్ళిళ్ళయి నప్పుడే చూశాను, వివాహవైభవం. కాని అనంతుడు ఇంటికి పెద్దకొడుకవడంవల్ల, ఈ పెళ్ళికి తలపెట్టిన ఏర్పాట్లు భారీఎత్తున సాగుతున్నాయి. రోజూ ఎక్కడెక్కడినుంచో వచ్చే చుట్టాలనేకమందికి అమ్మ కలకత్తాలో స్వాగతమిస్తోంది. 50 అమ్హరస్ట్ వీథిలో కొత్తగా మేము తీసుకున్న పెద్ద ఇంట్లో, వాళ్ళందరికీ సుఖంగా బస ఏర్పాటుచేసింది. అన్నీ సిద్ధంగా ఉన్నాయి— విందు భోజనాలకి కావలసిన పదార్థాలు, అన్నయ్య అడపెళ్ళి

వారింటికి తరలివెళ్ళడాని కొక అందమైన పల్లకీ, రంగు రంగుల దీపాల తోరణాలు, భారీసైజు అట్ట ఏనుగులు, ఒంటెలు, ఇంగ్లీషు-స్కాటిష్-భారతీయ వాద్యబృందాలు, వృత్తిరీత్యా వినోదమిచ్చే కళాకారులు, ప్రాచీన పద్ధతిలో వివాహకాండ జరిపించే పురోహితులు.

పెళ్ళి సమయానికి వెళ్ళి మా వాళ్ళందరితోనూ కలవాలని నేనూ మా నాన్నగారూ మంచి ఉత్సాహంగా ఉన్నాం. కాని ఆ వివాహమహోత్సవం నాటికి కొన్నాళ్ళముందు అమంగళ సూచకమైన దర్శనం ఒకటి నాకు అనుభూతమైంది.

బెరైలీలో ఒకనాటి అర్ధరాత్రి. మా బంగళా వసారాలో నేను, మా నాన్నగారి పక్కన పడుకుని ఉండగా, మా మంచానికున్న దోమతెర చిత్రంగా అల్లల్లాడుతూ రెపరెపమనేసరికి నాకు మెలకువ వచ్చింది. పలచని ఆ తెరలు పక్కకి ఒత్తిగిలాయి. ప్రియమైన అమ్మ రూపాన్ని చూశాను.

"మీ నాన్నగారిని లేపు!" ఆవిడ స్వరం గుసగుసమన్నట్టు ఉంది. "మీరు నన్ను చూడాలంటే, తెల్లారగట్ల నాలుగు గంటలకి మొట్టమొదటి బండి ఎక్కి కలకత్తా వచ్చెయ్యండి!" ఛాయామాత్రంగా ఉన్న ఆ రూపం మాయమైంది.

"నాన్నా! నాన్నా! అమ్మ చచ్చిపోతోంది!" నా గొంతులోంచి వెలువడ్డ భయార్తస్వరం నాన్నగారిని వెంటనే లేపేసింది. వెక్కివెక్కి ఏడుస్తూ ఆ దుర్వార్త ఆయనకి చెప్పాను.

"అదంతా నీ భ్రమ; దాన్నేం పట్టించుకోకు,' అన్నారు నాన్నగారు. కొత్త పరిస్థితి ఏది ఎదురైనా తిరస్కరించే సహజ ధోరణిలో అన్నారాయన. "మీ అమ్మ ఆరోగ్యం దివ్యంగా ఉంది. చెడ్డకబురు ఏమైనా వస్తే రేపు బయల్దేరి వెళ్దాం లే!"

"ఇప్పుడు బయల్దేరకపోతే, తరవాత మిమ్మల్ని మీరు క్షమించుకో లేరు." నాలో ఉన్న బాధ ఇంకా కటువుగా పలికించింది, "నేనూ మిమ్మల్ని ఎన్నడూ క్షమించను!"

విషాదపూర్ణమైన ఆ ఉదయం, స్పష్టమైన కబురు తెచ్చింది: "అమ్మకి జబ్బుచేసి ప్రమాదస్థితిలో ఉంది; పెళ్ళి వాయిదాపడింది; వెంటనే వచ్చెయ్యండి."

మాకు మతి చెడిపోయింది. ఇద్దరం బయలుదేరాం. దారిలో బండి మారేచోట ఒక ఊళ్ళో మా మామయ్యల్లో ఒకాయన మమ్మల్ని కలుసుకున్నాడు. భయంకరంగా ఉరుముతూ ఒక రైలు మా వేపు వస్తోంది. మొదట చిన్నగా కనిపించినదే రానురాను పెద్దదవుతూ వచ్చింది. మనస్సులో ఏర్పడ్డ సంక్షోభం మూలంగా, చటుక్కున రైలుపట్టాల కడ్డంగా పడిపోవాలనిపించింది. అప్పుడే అమ్మకి దూరమైపోయినందువల్ల, ఆవిడలేని శుష్క-ప్రపంచాన్ని భరించలేననిపించింది. ఈ లోకంలో అందరిలోకీ నాకు అత్యంత ఆప్తురాలైన స్నేహితురాలు అమ్మ ఒక్కర్తే అన్నంతగా ప్రేమించాను నేను. చిన్నతనంలో నా కెదురైన చిన్నచిన్న బాధలన్నిటికీ నాకు ఉపశమనం కలిగించినవి జాలి నింపుకొన్న ఆవిడ నల్లటి కళ్ళే.

"అమ్మ ఇంకా బతికుందా?" మామయ్యని, ఈ ఒక్క చివరి ప్రశ్న అడగడంకోసం ఆగాను.

నా ముఖంలో ఉన్న నిరాశని అర్థంచేసుకోడానికి ఆట్టేసేపు పట్ట లేదాయనకి. "లేకేం? బతికే ఉంది!" అన్నారు. కాని ఆయన మాట, ఒక్క పిసరు కూడా నమ్మలేదు నేను.

మేము కలకత్తాలో మా ఇంటికి చేరడం, దిగ్భ్రాంతి కలిగించే మృత్యు వైచిత్ర్యాన్ని దర్శించడానికే అయింది. నేను కుప్పలా కూలి

పోయాను; ప్రాణం దాదాపు పోయిందనిపించే స్థితి ఏర్పడింది. నా మనస్సు సమాధానపడ్డానికి కొన్నేళ్ళు పట్టింది. నా ఆర్తనాదాలు స్వర్గ ద్వారాల్ని భేదించి చివరికి ఆ జగజ్జననినే పిలుచుకువచ్చాయి. నా పచ్చి పుండ్లను చివరికి మాన్పగలిగినవి చల్లని ఆ తల్లి పలుకులే:

"జన్మజన్మలుగా, అనేకమంది తల్లుల వాత్సల్యరూపంలో నిన్ను కనిపెట్టుకొని ఉన్నదాన్ని నేను! నువ్వు వెతుకుతున్న ఆ నల్లని కళ్ళను, మాయమైపోయిన ఆ అందమైన కళ్ళను, రెండింటినీ నా చూపులో చూడు!"

ఎంతో ప్రేమాస్పదురాలైన అమ్మకు దహనకాండ ముగిసింది. ఆ వెంటనే నేనూ నాన్నగారూ బెరైలీకి తిరిగి వచ్చేశాం. అక్కడ మా ఇంటికి ఎదురుగా ఆకుపచ్చ - బంగారు వన్నెలో మిసిమిచెందే మెత్తని పచ్చిక నేల ఉంది. దానికి నీడనిచ్చేది పెద్ద 'సేవాలి' వృక్షం. నేను ప్రతి రోజూ పొద్దున విచారగ్రస్తుడినయి ఆ చెట్టుదగ్గిరికి సంస్మరణాత్మక తీర్థయాత్ర సాగిస్తూ ఉండేవాణ్ణి. కవితావేశం కలిగిన క్షణాల్లో నాకు అనిపిస్తూ ఉండేది– తెల్లటి ఆ 'సేవాలి' పుష్పాలు, పచ్చని గడ్డితో నిండిన గద్దెమీద, మనఃపూర్వకమైన భక్తిభావంతో ఆత్మార్పణ చేసుకుంటున్నట్టుగా పరుచుకుంటున్నాయని. నా కన్నీటి బిందువులు మంచు కణాలతో కలిసిపోతూ ఉండగా, ఉషస్సులోంచి బయల్వెడలుతున్న మరో లోకపు చిత్రమైన కాంతిని, తరచు గమనిస్తూ ఉండేవాణ్ణి. భగవంతుడి కోసం తీవ్రమైన ఆకాంక్ష కలిగినందువల్ల ఏర్పడిన గాఢమైన వేదన నన్ను బాధిస్తూ ఉండేది. హిమాలయాలు నన్ను బలంగా దగ్గరికి లాక్కొంటున్నట్టు అనిపించేది.

ఒకసారి, మా చుట్టం ఒకాయన పవిత్రమైన ఆ కొండ ప్రాంతాల్లో యాత్ర ముగించుకొని బెరైలీలో మమ్మల్ని చూడ్డానికి వచ్చాడు. ఉన్నత

పర్వత శ్రేణుల్లో నివసించే యోగుల్నిగురించి, స్వాముల్ని[1]గురించి అయన చెప్పిన కథలు ఎంతో ఆసక్తిగా విన్నాను.

"హిమాలయాలకి పారిపోదాం." ఒక రోజున, బెరైలీలో మా ఇంటి యజమాని చిన్నకొడుకు— ద్వారకా ప్రసాద్‌తో అన్నాను నేను. కాని నా మాటలకు అతనికి నా మీద సానుభూతి లేకపోయింది. నాన్నగారిని చూడ్డానికి అప్పుడే అక్కడికి వచ్చిన అన్నయ్యకి నా సంగతి చెప్పేశాడు. అయితే అనంత అన్నయ్య, ఏదో కుర్రనాగన్న వేసుకున్న అసాధ్యమైన పథకమని తేలికగా తీసుకోకుండా, నన్ను అదే పనిగా వెక్కిరించడం మొదలుపెట్టాడు.

"నీ కాషాయ వస్త్ర మేదిరా? అది లేకపోతే నువ్వు స్వామివి కాలేవు మరి!" కాని ఆ మాటలతో నాకు చెప్పలేనంత ఉత్సాహం కలిగింది. ఆ మాటలే నా ఊహకొక స్పష్టమైన రూపం ఇచ్చాయి: నేనొక యతినై భారతదేశమంతా సంచరిస్తున్నట్టు. బహుశా అవి, నా పూర్వజన్మ స్మృతులను మేల్కొలిపి ఉండవచ్చు; ఏమైనప్పటికీ, ప్రాచీన కాలంలో ఏర్పడిన సన్యాసాశ్రమానికి చిహ్నమైన వస్త్రాన్ని ఎంత సహజ సులభంగా ధరించగలనో గ్రహించగలిగాను.

ఒకరోజు పొద్దున, ద్వారకతో కబుర్లుచెబుతూ ఉంటే, కొండ మీంచి మంచుబండ అతివేగంగా దిగజారుతున్న మాదిరిగా భగవంతుడి మీద నాకు ప్రేమానుభూతి కలిగింది. ఆ తరవాత నా నోట వెలువడిన వాగ్ధారను అతడు కొంతమట్టుకే శ్రద్ధగా ఆలకించాడు; కాని నేను మాత్రం, నా మాటలనే గుండెనిండుగా వింటున్నాను.

ఆవేళ మధ్యాహ్నం నేను, హిమాలయ పాద ప్రదేశంలో ఉన్న

1. స్వామి శబ్దానికున్న మూలార్థం, "తన ఆత్మ (స్వ)తో ఏకీభూతుడైనవాడు" అని.

నైనిటాల్ వైపు పారిపోయాను. అనంతుడు పంతంపట్టి నన్ను తరుముకొచ్చాడు; నేను విచారంగా, బెరైలీకి తిరిగి రావలసివచ్చింది. మా వాళ్ళు నాకు అనుమతించిన యాత్ర అల్లా, పొద్దుటిపూట మామూలుగా ఆ 'సేవాలి' చెట్టుదగ్గరికి వెళ్ళడం మట్టుకే. నేను పోగొట్టుకొన్న ఇద్దరు తల్లులకోసం— ఒకరు మానవరూపంలో ఉన్నవారు, మరొకరు దేవతారూపంలో ఉన్నవారు— నా గుండె వలవలా ఏడ్చింది.

అమ్మ మరణంతో కుటుంబంలో ఏర్పడ్డ వెలితి పూడ్చలేనిది. తరవాత జీవించిన నలభై ఏళ్ళలోనూ నాన్నగారు మళ్ళీ పెళ్ళి చేసుకోలేదు. ఈ పిల్లలకి తల్లీ - తండ్రీ తామే అయారు. కష్టసాధ్యమైన ఈ పాత్రను నిర్వహించడంలో, ఆయనలో గుర్తించదగినంత మార్దవం పెరిగింది; ఆయన దగ్గర చనువు పెరిగింది. కుటుంబంలోని వివిధ సమస్యల్ని ఆయన ప్రశాంతంగా సూక్ష్మబుద్ధితో పరిష్కరించేవారు. ఆఫీసువేళల తరవాత, ఒక మునిమాదిరిగా, తమ గదిలోకి వెళ్ళిపోయి, ప్రశాంత మధుర చిత్తంతో క్రియాయోగం సాధనచేస్తూ ఉండేవారు. మా అమ్మపోయిన చాలా కాలానికి, నాన్నగారికి కొంత సదుపాయంగా ఉండేటట్టుగా, చిన్నచిన్న పనులు చూడటానికని ఒక ఇంగ్లీషు నర్సున్ను పెడదామని ప్రయత్నించాను. కాని నాన్నగారు తల తిప్పేశారు. "నాకు సేవ అన్నది మీ అమ్మతోనే అంతమైంది." ఎక్కడో దూరానికి చూస్తున్న ఆయన కళ్ళలో, జీవితకాలమంతా నెలకొన్న అనురాగం ఉంది. "మరో ఆడది ఎవరూ సేవ చెయ్యడానికి నేను ఒప్పుకోను."

అమ్మ పోయిన పద్నాలుగు నెలల తరవాత, ఆవిడ నా పేర అతి ముఖ్యమైన ఉత్తరం ఒకటి రాయించి పెట్టిందన్న సంగతి తెలిసింది. చనిపోయే సమయంలో ఆవిడమంచం దగ్గర ఉన్నవాడు అనంతుడు. ఆవిడ చెప్పినవి అతడు రాసి పెట్టాడు. అయితే ఆ సంగతి, ఒక ఏడాది

లోనే నాకు చెప్పాలని అమ్మ చెప్పినప్పటికీ, అన్నయ్య ఆలస్యం చేశాడు. అమ్మ నిర్ణయించిన అమ్మాయిని పెళ్ళి చేసుకోడానికి త్వరలోనే తను, బెరైలీ నుంచి కలకత్తా వెళ్ళిపోవాలి. ఆ పరిస్థితిలో, ఒకనాడు సాయంత్రం నన్ను దగ్గరికి పిలిచాడు.

“ముకుందా, నీకు విచిత్రమైన విషయం ఒకటి చెప్పడం ఇష్టంలేక ఇన్నాళ్ళూ వెనకాడుతూ వచ్చాను.” అనంతుడి కంఠంలో ఒక రకమైన నిరాశ ధ్వనించింది. “ఇల్లు వదిలిపోవాలని నీకున్న కోరికను ఎగసన దోసినట్లు అవుతుందేమోనని భయపడ్డాను. అయినా, నీలో దైవసంబంధమైన ఉత్సాహం పెల్లుబుకుతూ ఉంది. ఈమధ్య నువ్వు హిమాలయాలకు పారిపోతూ ఉండగా పట్టుకున్నప్పుడే నే నొక కచ్చితమైన తీర్మానం చేసుకున్నాను. మనఃపూర్తిగా నేను చేసిన వాగ్దానాన్ని ఇక ఏ మాత్రం వాయిదా వెయ్యగూడదనుకున్నాను.” ఒక చిన్న పెట్టె, అమ్మ రాయించిన ఉత్తరం ఇచ్చాడు అన్నయ్య.

“నాయనా, ముకుందా! నేను చెప్పే ఈ మాటలే నీకు నా చివరి దీవెన కావాలి!” అంది అమ్మ. “నువ్వు పుట్టిన తరవాత జరిగిన అద్భుత విషయాలు కొన్ని నీకు చెప్పవలసిన సమయం ఇప్పుడు వచ్చింది. నువ్వు పసిపాపగా నా చేతుల్లో ఉన్నప్పుడే, నీకు నిర్ణయమైన జీవిత మార్గమేదో మొట్టమొదటిసారిగా నాకు తెలిసింది. అప్పుడు నిన్ను, కాశీలో ఉన్న మా గురువుగారి ఇంటికి తీసుకువెళ్ళాను. అక్కడికి చేరిన శిష్య సమూహానికి వెనక నేను దాదాపు, మరుగుపడి ఉన్నాను. గాఢమైన ధ్యానంలో మునిగిఉన్న లాహిరీ మహాశయుల్ని సరిగా చూడలేకపోయాను కూడా.

“మహాగురువులు నిన్ను గమనించాలనీ, నిన్ను ఆశీర్వదించాలనీ— ఒకవైపు నిన్ను జోకొడుతూ—ప్రార్థిస్తున్నాను. మౌనంగా, భక్తిపూర్వ

కంగా నేను కోరిన కోరిక గాఢంగా పెరిగినప్పుడు లాహిరీ మహాశయులు కళ్ళు తెరిచి నన్ను దగ్గరికి రమ్మని సంజ్ఞ చేశారు. అక్కడున్నవాళ్ళు నాకు దారి ఇచ్చారు; పవిత్రమైన వారి పాదాలకు మొక్కాను. లాహిరీ మహాశయులు నిన్ను ఒళ్ళో కూర్చోబెట్టుకుని, ఆధ్యాత్మిక దీక్ష ఇస్తున్న విధంగా, నీ నుదుటిమీద చెయ్యి పెట్టారు.

“ ‘చిట్టి తల్లీ, నీ కొడుకు యోగి అవుతాడమ్మా! ఆధ్యాత్మికమైన రైలింజను మాదిరిగా ఇతను, ఎన్నో ఆత్మలను భగవత్ సాన్నిధ్యానికి చేరుస్తాడు.’

“సర్వసాక్షి అయిన గురుదేవులు నా రహస్య ప్రార్థనను మన్నించినందుకు నా గుండె సంతోషంతో ఎగిసిపడింది. నువ్వు పుట్టడానికి కొంత కాలం ముందు, వారు నాకు చెప్పారు— నువ్వు వారి మార్గాన్నే అనుసరిస్తావని.

“తరవాత, నీకు ఒక మహాతేజస్సు కనిపించిన సంగతి నాకూ మీ అక్క - రమకీ తెలుసు బాబూ! నువ్వు మంచం మీద నిశ్చలంగా కూర్చుని ఉండడం, పక్క గదిలోంచి మేము చూశాం. నీ చిన్నారి మొహం ధగధగా వెలిగింది; నీ గొంతులో, భగవంతుణ్ణి అన్వేషించడానికి హిమాలయాలకు వెళ్ళిపోవాలన్న దృఢమైన నిశ్చయం ధ్వనించింది.

“నీ దారి లౌకికమైన ఆశలకి చాలా భిన్నంగా ఉంటుందన్న సంగతి వీటివల్ల తెలుసుకున్నాను నాయనా! నా జీవితంలో జరిగిన వాటిలో అన్నిటికన్న విలక్షణమైన సంఘటన ఒకటి దాన్ని మరీ రూఢి చేసింది— ఆ సంఘటనే, ఈ అంతిమ సమయంలో నే నీ ఉత్తరం రాయించడానికి ప్రేరేపిస్తోంది.

“అదేమిటంటే, పంజాబులో ఒక సాధువుతో జరిగిన సంభాషణ. మన మందరం లాహోరులో ఉంటుండే రోజుల్లో, ఒకనాడు పొద్దున, పని

వాడొకడు నా గదిలోకి వచ్చి ఇలా చెప్పాడు : 'అమ్మగారూ, విచిత్రమైన సాధు[1] వొకడు వచ్చాడు. "ముకుందుడి తల్లిని చూడాలి నేను" అంటున్నాడు.'

"ఎంతో సరళమైన ఈ మాటలే, నాలో నిగూఢమైన తీగను దేన్నో మీటినట్లయింది. వెంటనే నేను ఆయన్ని కలుసుకోడానికి వెళ్ళాను. ఆయన కాళ్ళకు మొక్కుతూ, నా ఎదురుగా ఉన్నాయన నిజంగా దైవసాక్షాత్కారం పొందినవాడేనని గ్రహించాను.

" 'అమ్మా, ఈ లోకంలో నువ్వింక ఎంతో కాలం ఉండవన్న సంగతి నువ్వు తెలుసుకోవాలని మహాగురువుల కోరిక. మళ్ళీసారి జబ్బుచేసి నప్పుడు, నీ కది ప్రాణాంతకమవుతుంది.'[2] తరవాత ఆయన మౌనం వహించారు. ఆ సమయంలో నా కేమీ భయం వెయ్యకపోగా, ఒక గొప్ప ప్రశాంతత అనుభవంలోకి వచ్చింది. చివరికి మళ్ళీ ఇలా అన్నాడాయన :

" 'ఒక వెండి రక్షరేకును నువ్వు జాగ్రత్తగా దాచాలి. అది నీకు ఈ రోజు ఇవ్వను ; నా మాటల్లో నిజం నీకు తెలియడానికి, ఆ రక్షరేకు రేపు నువ్వు ధ్యానం చేసుకునే సమయంలో, దానంతట అది నీ చేతుల్లో రూపుగడుతుంది. నువ్వు చనిపోయేముందు, ఆ రక్షరేకును ఒక ఏడాది పాటు దాచి ఉంచమని నీ పెద్దకొడుకు— అనంతుడితో చెప్పి, ఆ తరవాత

1. సన్యాసి ; సాధన చేసేవాడు లేదా ఆధ్యాత్మిక శిక్షణమార్గాన్ని అనుసరించేవాడు.

2. తన జీవితకాలం స్వల్పమైనదన్న రహస్యజ్ఞానం అమ్మకు ఉండేదన్న సంగతి ఈ మాటలద్వారా నేను కనిపెట్టినప్పుడు, అనంతుడి పెళ్ళికి ఏర్పాట్లు అంత తొందరగా చెయ్యాలని ఆవిడ పట్టుపట్టడం ఎందుకో మొదటిసారిగా తెలుసుకున్నాను. పెళ్ళికిముందే ఆవిడ చనిపోయినా, తల్లిగా సహజంగా ఆవిడకు ఉండే కోరిక, ఆ వివాహకాండ చూడాలనే.

దాన్ని నీ రెండో కొడుకు చేతికి ఇమ్మని తప్పకుండా చెప్పాలి. ఆ రక్షరేకుకు అర్థమేమిటో, మహాగురువుల ద్వారా ముకుందుడికి తెలుస్తుంది. అతడు ఈ ప్రాపంచికమైన ఆశలన్నిటినీ విడిచిపెట్టేసి ఈశ్వరుడికోసం గాఢంగా అన్వేషణ ఆరంభించే సమయంలో అతని చేతికి అది అందాలి. కొన్నేళ్ళపాటు అతడు దాన్ని అట్టే పెట్టుకున్నాక— దాని ప్రయోజనం నెరవేరిన తరవాత— అది మాయమైపోతుంది. అతడు దాన్ని ఎంతో రహస్యమైన చోట దాచిపెట్టినప్పటికీ అది ఎక్కణ్ణించి వచ్చిందో అక్కడికి పోయి తీరవలసిందే.'

"ఆయనకు నేను భిక్ష[1] వెయ్యబోయాను ; ఎంతో గౌరవ ప్రపత్తులతో ఆయనకు ప్రణామం చేశాను. కాని ఆయన భిక్ష తీసుకోకుండానే, దీవించి వెళ్ళిపోయాడు. మర్నాటి సాయంత్రం నేను చేతులు జోడించి ధ్యానం చేస్తూ ఉండగా, ఆ సాధువు చెప్పినట్టే, నా అరచేతులు రెంటికీ మధ్య రక్షరేకు వెలిసింది. నా చేతులకది చల్లగా, నున్నగా తగలబట్టే ఆ సంగతి తెలిసింది. రెండేళ్ళకు పైగా నేను దాన్ని బహుజాగ్రత్తగా దాచాను. ఇప్పుడిక అనంతుడి దగ్గర ఉంది. నా గురుదేవులు నన్ను పరమాత్ముడి చేతుల్లో పెట్టబోతున్నారు ; కనక, నా కోసం నువ్వు బాధ పడకు నాయనా, వెళ్ళొస్తాను. జగన్మాత నిన్ను కాపాడుతుంది."

ఆ రక్షరేకు నా అధీనంలోకి రావడంతోనే ఒకానొక తేజఃపుంజం నా మీదికి ప్రసరించింది ; అణిగిఉన్న జ్ఞాపకాలెన్నో నాలో మేల్కొన్నాయి. ఆ రక్షరేకు గుండ్రంగా, ప్రాచీనకాలంనాటిదిగా, చిత్రంగా ఉంది. దానినిండా సంస్కృత లిపిలో ఏవో అక్షరాలున్నాయి. తాము అదృశ్యంగా ఉండి నన్ను ముందుకు నడిపిస్తూఉన్న, నా పూర్వజన్మల గురువుల దగ్గరినుంచి అది వచ్చిందని గ్రహించాను. వాస్తవానికి, దానికి

1. సాధువులకు సాంప్రదాయికంగా, గౌరవభావంతో సమర్పించేది.

మరొక ప్రాముఖ్యం కూడా ఉంది; కాని రక్షరేకు మహిమను పూర్తిగా ఎవరూ బయటపెట్టగూడదనుకుంటాను.[1]

---

1. (ఈ విధమైన) రక్షరేకన్నది అతీంద్రియ శక్తి ద్వారా ఉత్పన్నమయ్యే వస్తువు. దీని రూపం అశాశ్వతమైనది; అటువంటి వస్తువులు చివరికి ఈ లోకంలోంచి అంతర్ధానమై తీరవలసిందే (చూడండి అధ్యాయం 43).

ఈ రక్షరేకు మీద ఒక మంత్రం చెక్కి ఉంది. శబ్దానికీ వాక్కుకీ- అంటే, మానవ కంఠ స్వరానికీ- ఉండే శక్తుల్ని గురించి భారతదేశంలో జరిపినంత గాఢ పరిశీలన మరోచోట ఎక్కడా జరగలేదు. విశ్వమంతటా ప్రతిస్పందించే ఓంకార నాద స్పందనకు (బైబిల్‌లోని "శబ్దం" లేదా "అనేక సముద్రాల ఘోష") సృష్టి స్థితిలయాలనే మూడు రూపాలు లేదా గుణాలు ఉన్నాయి (తైత్తిరీయోపనిషత్తు 1 : 8). మనిషి ఒక మాట పలికినప్పుడల్లా, ఓంకారానికున్న ఈ మూడు గుణాలోనూ ఒకదాన్ని కార్యరూపంలోకి తెస్తున్నాడన్నమాట. మానవు డెప్పుడూ సత్యమే పలకాలని పవిత్ర గ్రంథాలన్నింటిలోనూ నిర్ణయించిన విధికి [సత్యం శద] ఆధారభూతమైన న్యాయహేతువు ఇదే.

ఆ రక్షరేకు మీది సంస్కృత మంత్రాన్ని సరిగా ఉచ్చరించినట్లయితే, ఆధ్యాత్మికంగా లాభదాయకమైన స్పందనశక్తి దానికి ఉంటుంది. ఆదర్శప్రాయంగా నిర్మించిన సంస్కృత వర్ణమాలలో యాభై అక్షరాలుంటాయి. ప్రతి అక్షరానికీ నిర్దిష్టంగా స్థిరమైన ఉచ్చారణ ఒకటి ఉంటుంది. లాటిన్ భాష ప్రాతిపదికగా ఏర్పడిన ఆంగ్ల వర్ణమాల సంగతి వేరు. దీంట్లో ఉండే ఇరవయ్యారు అక్షరాలూ వివిధ ధ్వనుల భారాన్ని మొయ్యలేక సతమతమవుతూ ఉంటాయి. వీటినిగురించి జార్జి బెర్నార్డ్ షా, మంచి తెలివిగా, సహజ హాస్య స్ఫోరకంగా ఒక వ్యాసం రాశాడు. తనకు అలవాటయిన నిర్దాక్షిణ్య ధోరణిలో శ్రీ షా ("ఇంగ్లీషు భాష కొక ఇంగ్లీషు వర్ణమాలను ప్రవేశపెట్టడానికి అంతర్యుద్ధ మొకటి జరగవలసి వచ్చినా...నేను దానికి బాధపడను.") నలభై రెండు అక్షరాల కొత్త వర్ణమాలను పెట్టాలని కోరాడు (విల్సన్ రాసిన 'ది మిరాక్యులస్ బర్త్ ఆఫ్ లాంగ్వేజ్' అన్న గ్రంథానికి రాసిన తొలిపలుకు చూడండి). ఆ మాదిరి వర్ణమాల, పరిపూర్ణత విషయంలో, సంస్కృత వర్ణమాలకు చేరువగా వస్తుంది. సంస్కృత వర్ణమాలలో యాభై అక్షరాలుండడంవల్ల ఉచ్చారణలో తప్పులు రానివ్వదు.

అయితే, చివరికి ఈ రక్షరేకు, నా జీవితంలో ఎంతటి బాధాకరమైన పరిస్థితుల్లో అదృశ్యమైపోయిందో, అది ఆ విధంగా పోవడం నా కొక గురువు దొరికే విషయాన్ని ఎలా చాటి చెప్పిందో ఈ అధ్యాయంలో చెప్పనక్కరలేదు.

సింధు లోయలో బయల్పరిచిన కొన్ని సీళ్ళ మూలంగా, సంస్కృత వర్ణమాలను భారతదేశం సెమిటిక్ మూలాలనుంచి "ఎరువు తెచ్చుకుంది" అంటూ కొందరు పండితులు ఇప్పుడు చేస్తున్న వాదాన్ని విడిచిపెట్టేటట్టు చేయడం జరిగింది. మొహెంజో-దారో, హరప్పాలలో ఇటీవల బయల్పరిచిన కొన్ని గొప్ప హైందవ నగరాలు, "కేవలం ఉజ్జాయింపుగా ఊహించడానికి మాత్రమే వీలయిన యుగానికి మనల్ని తీసుకుపోగల మహత్తర సంస్కృతి కొకదానికి భారత భూమిలో పూర్వచరిత్ర ఒకటి ఉండి ఉండాలి" అని సాక్ష్యమిస్తున్నాయి (సర్ జాన్ మార్షల్, 'మొహెంజో-దారో అండ్ ది ఇండస్ సివిలిజేషన్', 1931).

ఈ భూమి మీద, నాగరిక మానవుడికి మహోజ్జ్వలమైన ప్రాచీన చరిత్ర ఉందన్న హిందూవాదం నిజమయినట్లయితే, ప్రపంచంలో అత్యంత ప్రాచీనమైన సంస్కృత భాషే అత్యంత పరిపూర్ణమైన భాష అని చెప్పడానికి వీలవుతుంది. ఏషియాటిక్ సొసైటీ వ్యవస్థాపకుడు సర్ విలియం జోన్స్ ఇలా అంటాడు: "సంస్కృత భాషకి- దాని ప్రాచీనత విషయం ఏమైనా- దానికి అద్భుతమైన ఒక నిర్మాణక్రమముంది; అది గ్రీకు భాష కంటె పరిపూర్ణమైనది, లాటిన్ కంటె విస్తృతమైనది; ఈ రెండిటికంటె ప్రశస్తంగా పరిష్కృతమైనది."

'ఎన్‌సైక్లొపేడియా అమెరికానా' అన్న విజ్ఞాన సర్వస్వ గ్రంథ సంపుటంలో ఇలా ఉంది, "ప్రాచీన కావ్యాధ్యయనాన్ని పునరుద్ధరించిన తరవాత, పద్దెనిమిదో శతాబ్ది ఉత్తరభాగంలో, (పాశ్చాత్య పండితులు) సంస్కృత భాషాధ్యయనం ప్రారంభించడాన్ని మించిన ప్రముఖమైన సంఘటన సంస్కృతి చరిత్రలో మరొకటి లేనే లేదు. భాషాశాస్త్రం, తులనాత్మక వ్యాకరణం, తులనాత్మక పురాణ కథాశాస్త్రం, మతశాస్త్రం...అన్నవాటి ఉనికికే ఆధారభూతమైనది కాని, అధ్యయనం వల్ల వాటిని గాఢంగా ప్రభావితం చేసినది కాని, సంస్కృత భాషావిష్కారమే."

కాని, హిమాలయాలు చేరడానికి చేసిన ప్రయత్నాల్లో భంగపడ్డ కుర్రవాడు, తన రక్షరేకు రెక్కలమీద ప్రతిరోజూ దూరదూరాలకు ప్రయాణిస్తూ ఉండేవాడు.

అధ్యాయం : 3

రెండు శరీరాలున్న సాధువు

"నాన్నగారూ, నన్నెవరూ బలవంతం చెయ్యకుండానే ఇంటికి వస్తానని నేను మాట ఇచ్చేటట్లయితే, కాశీ చూసి రావడానికి నన్ను వెళ్ళనిస్తారా ?"

ప్రయాణాలు చెయ్యడమంటే నాకున్న గాఢమైన అభిలాషకు, మా నాన్నగారు ఎప్పుడోకాని అడ్డుచెప్పేవారు కారు. నేను కుర్రవాడిగా ఉన్నప్పుడే అనేక నగరాలూ యాత్రాస్థలాలూ చూసి రావడానికి నాకు అనుమతి ఇచ్చేవారు. మామూలుగా, ఒకరిద్దరు స్నేహితులు నాకు తోడుగా వచ్చేవారు ; మేమందరం మా నాన్నగారు ఇచ్చిన మొదటి తరగతి రైల్వే ప్యాసుల మీద సుఖంగా ప్రయాణాలు చేసేవాళ్ళం. రైల్వే ఉద్యోగిగా ఆయన నిర్వహించే పదవి, మా ఇంట్లో ఉన్న దేశదిమ్మరులకు పూర్తిగా తృప్తికరంగా ఉండేది.

నా కోరిక మన్నించే విషయమై తగిన విధంగా ఆలోచిస్తానని నాన్నగారు మాట ఇచ్చారు. ఆ మర్నాడు నన్ను పిలిచారు ; బెరైలీ నుంచి కాశీకి వెళ్ళి తిరిగి రావడానికి వీలుగా ఒక రైల్వే ప్యాసు, కొన్ని రూపాయి నోట్లు, రెండు ఉత్తరాలు ఇచ్చారు.

"కాశీలో కేదార్‌నాథ్ బాబు అని, మా స్నేహితుడున్నాడు ; అతనికి ఒక సంగతి తెలపవలసి ఉంది. దురదృష్టవశాత్తు, అతని ఎడ్రసు

పోయింది. కాని మా ఇద్దరికీ తెలిసిన స్నేహితులు స్వామీ ప్రణవానంద గారని ఆ ఊళ్ళోనే ఉన్నారు; ఆయన ద్వారా నువ్వు ఈ ఉత్తరం అతనికి అందజెయ్యగలవనుకుంటాను. ఆ స్వామీ నేనూ ఒకే గురువుగారి శిష్యులం; ఆయన ఆధ్యాత్మికంగా చాలా ఉన్నత స్థితిని అందుకున్నారు. ఆయన దర్శనంవల్ల నీకు మేలు కలుగుతుంది. ఈ రెండో ఉత్తరం నిన్ను ఆయనకి పరిచయం చెయ్యడానికి పనికొస్తుంది."

"ఇదుగో, ఇకనుంచి ఇల్లు విడిచి వెళ్ళిపోవడాలేవీ కుదరవు—గుర్తుంచుకో!" అంటూ ఉంటే నాన్నగారి కళ్ళు మెరిశాయి.

నా కుండే పన్నెండేళ్ళ వయస్సుకు సహజమైన ఉత్సాహంతో (అయితే, కొత్త దృశ్యాలూ కొత్త ముఖాలూ చూడ్డంలో నా కున్న ఆనందాన్ని, కాలం ఎన్నడూ తగ్గించలేదు) బయలుదేరాను. కాశీ చేరిన వెంటనే స్వామివారి నివాసానికి వెళ్ళాను. ముందుతలుపు తెరిచి ఉంది. రెండో అంతస్తులో ఉన్న పొడుగాటి, విశాలమైన గదిలోకి దారి తీశాను. కేవలం ఒక అంగవస్త్రం కట్టుకున్న, కొంచెం లావుపాటి మనిషి ఒకాయన కొద్ది ఎత్తుగా ఉన్న వేదికమీద పద్మాసనం వేసుకుని కూర్చుని ఉన్నారు. ఆయన తలా, ముడతలులేని ముఖమూ శుభ్రంగా నున్నగా ఉన్నాయి. ఆయన పెదవులమీద, పరమానందానుభూతిని సూచించే చిరునవ్వు చిందులాడుతున్నది. పరిచయంలేని చోటికి చొరబడ్డానన్న సంకోచం నా లోంచి తొలగించడానికి ఆయన, ఒక పాత స్నేహితుడిలాగే పలకరించారు.

"బాబా ఆనంద్ (సంతోషం నాయనా!)." స్వాగత సూచకమైన ఈ పలకరింపు, నిండు గుండెతో పసివాడి గొంతులోంచి వెలువడినట్టు ఉంది. నేను వంగి ఆయన పాదాలు స్పృశించాను.

"ప్రణవానంద స్వామిగారు మీరేనాండీ?"

ఆయన తల ఊపారు. "నువ్వు భగవతి బాబుగారి కొడుకువా?" ఆయన మాటలు, నాన్నగారిచ్చిన ఉత్తరాన్ని నా జేబులోంచి తీసి ఇచ్చే వ్యవధి లేకుండానే, బయటికి వచ్చేశాయి. నేను ఆశ్చర్యపోతూనే ఆ పరిచయ పత్రం ఆయనకు అందించాను; కాని అదింక అనవసరమే అనిపించింది.

"కేదార్‌నాథ్ బాబుగారు ఎక్కడున్నారో తెలుసుకుంటాలే, నీ కోసం." ఈ స్వాములవారు తమ దివ్యదృష్టితో మళ్ళీ నన్ను ఆశ్చర్యంలో ముంచెత్తారు. ఆ ఉత్తరం వైపు ఒకసారి చూసి మా నాన్నగారిని గురించి ఆప్యాయంగా మాట్లాడారు.

"నేను రెండు పెన్షన్లు అనుభవిస్తున్నాను; నీకు తెలుసా? ఒకటి మీ నాన్నగారి సిఫార్సువల్ల వచ్చినది— ఒకప్పుడు నేను ఆయన దగ్గిర రైల్వే ఆఫీసులో పనిచేశాను; రెండోది పరమేశ్వరానుగ్రహంవల్ల వచ్చినది— ఆయన సేవలో, జీవితంలో మానవుడిగా నేను చేయవలసిన పనులన్నీ చిత్తశుద్ధితో పూర్తిచేశాను."

ఈ ప్రస్తావన నాకు పొత్తిగా అర్థం కాలేదు. "పరమేశ్వరుడి దగ్గిరి నుంచి మీకు వచ్చేది ఎలాటి పెన్షనండీ? ఆయన డబ్బేమయినా మీ ఒళ్ళో పడేస్తాడా?"

ఆయన నవ్వారు. "అంటే, గాఢమైన ప్రశాంతి అన్నమాట—ఎన్నో సంవత్సరాలు గాఢంగా ధ్యానం చేసినందుకు నేను పొందిన బహుమానం. ఇప్పుడు నేను డబ్బుకోసం ఆశపడను. నా కున్న కొద్దిపాటి భౌతికావసరాలూ సమృద్ధిగా సమకూరుతున్నాయి. ఈ రెండో పెన్షను కున్న ప్రాముఖ్యం నీకు ముందుముందు తెలుస్తుంది."

మా సంభాషణను చటుక్కుని తుంచేసి, స్వామివారు గంభీరమైన నిశ్చలరూపులుగా మారిపోయారు. ఒక నిగూఢమైన వాతావరణం ఆయన

చుట్టూ ఆవరించింది. మొట్టమొదట, ఆసక్తికరమైనదేదో గమనించినప్పటి మాదిరిగా ఆయన కళ్ళు మెరిశాయి; తరవాత మందగించాయి. ఆయన అంత మితంగా మాట్లాడినందుకు నేను చిన్నబుచ్చుకున్నాను. మా నాన్న గారి స్నేహితుణ్ణి కలుసుకోడం ఎలాగో అప్పటిదాకా నాకు చెప్పనే లేదు. నా కక్కడ ముళ్ళమీద కూర్చున్నట్టు ఉంది. ఇంక ఏం తోచక, రవ్వంత విసుగుదలతో, మే మిద్దరం మినహా ఖాళీగా ఉన్న ఆ గదిలో, చుట్టూ కలయజూశాను. ఆయన కూర్చున్న బల్లకింద పావుకోళ్ళు నా కంట పడ్డాయి.

"చిన్నబాబా![1] గాభరాపడకు. నువ్వు చూడదలిచినాయన ఒక్క అరగంటలో వచ్చి నిన్ను కలుస్తారు." ఆ యోగి నా మనస్సులో ఉన్నది ఇట్టే కనిపెట్టేస్తున్నారు— ఆ సమయంలో అది, ఏమంత ఎక్కువ కష్టమైన అసాధారణ కార్యం కాదు.

మళ్ళీ ఆయన, అవగాహనకు అందని మౌనంలోకి వెళ్ళిపోయారు. ముప్ఫయి నిమిషాలు గడిచాయన్న సంగతి నా వాచీ తెలిపేసరికి స్వామివారు లేచారు.

"కేదార్‌నాథ్ బాబుగారు గుమ్మం దగ్గరికి వస్తున్నారనుకుంటాను," అన్నారాయన. ఎవరో మేడమెట్లు ఎక్కి వస్తున్న చప్పుడు వినిపించింది. అప్పుడు నాలో, నమ్మజాలనంత ఆశ్చర్యం పెల్లుబికింది; నా ఆలోచనలు గందరగోళంగా పరుగులు తీశాయి; "కబురు చెప్పడానికి ఎవరినీ పంపించకుండానే, నాన్నగారి స్నేహితుణ్ణి ఇక్కడికి పిలిపించడం ఎలా వీలైంది? నేను వచ్చినప్పటినుంచి ఇప్పటిదాకా ఈ స్వాములవారు నాతో తప్ప మరెవరితోనూ మాట్లాడలేదే!"

1. కొందరు భారతీయ సాధువులు నన్ను 'ఛోటా మహాశయా' అని పిలిచేవారు. దానికి "చిన్నబాబు" అని అర్థం.

ఇక నేను, మంచీ మర్యాదా చూడకుండా గదిలోంచి వచ్చేసి మెట్లు దిగాను. సగం మెట్లు దిగేసరికి సన్నగా, చామన చాయగా, మధ్య తరహా ఎత్తు ఉన్న ఒకాయన్ని కలిశాను. ఆయన తొందరలో ఉన్నట్టున్నారు.

"కేదార్‌నాథ్ బాబుగారు మీరేనా?" నా గొంతులో ఉద్రేకం నిండింది.

"ఔను. నువ్వు భగవతి బాబుగారి కొడుకువి కదూ— నన్ను కలుసుకోడానికి ఇక్కడ కాచుకొని ఉన్నావు కదూ?" స్నేహపూర్వకంగా చిరునవ్వు నవ్వారాయన.

"ఏమండీ, మీ రిక్కడికి రావడం ఎలా జరిగింది?" చెప్ప శక్యం కాని విధంగా ఆయన అప్పుడు అక్కడ ఉండడంతో నాకు మతిపోయి నట్టయింది; విస్మయం కలిగింది.

"ఇవాళ అన్నీ విచిత్రంగానే జరుగుతున్నాయి. దాదాపు ఒక గంట కిందట నేను గంగలో స్నానం పూర్తి చేసుకునే సమయానికి ప్రణవానంద స్వామిగారు నా దగ్గిరికి వచ్చారు. ఆ సమయంలో నే నక్కడ ఉన్నట్టు ఆయనకు ఎలా తెలిసిందో నాకు తెలియదు.

" 'భగవతి బాబుగారబ్బాయి మీ కోసం మా ఇంట్లో ఎదురు చూస్తు న్నాడు. మీరు నాతో వస్తారా?' అన్నారు. నేను సంతోషంగా సరే నన్నాను. మే మిద్దరం చెయ్యీ చెయ్యీ పట్టుకుని వస్తూ ఉండగా, పావు కోళ్ళతో నడుస్తున్న ఆ స్వామివారు, ఈ గట్టి బూట్లతో నడిచే నా కన్న చురుగ్గా ముందుకు సాగడం ఆశ్చర్యం కలిగించింది.

" 'మా ఇల్లు చేరుకోడానికి మీకు ఎంతసేపు పడుతుంది?' అంటూ చటుక్కున ఆగి అడిగారు నన్ను, ప్రణవానందులు.

" 'సుమారు అరగంట.'

" 'నా కిప్పుడు వేరే పని ఉంది.' అప్పుడాయన చూసిన చూపులోని మర్మం నా కర్థం కాలేదు. 'మిమ్మల్ని విడిచి నేను వెళ్ళాలి. మీరు వచ్చి నన్ను ఇంట్లో కలుసుకోవచ్చు. భగవతి బాబుగా రబ్బాయీ నేనూ అక్కడ మీ కోసం ఎదురు చూస్తూ ఉంటాం.'

" 'అలా కాదు,' అని నేను అడ్డు చెప్పేలోగానే ఆయన టకటకా దూసుకు వెళ్ళిపోయి గుంపులో మాయమై పోయారు. నేను వీలయినంత తొందరగానే ఇక్కడికి నడిచి వచ్చాను."

ఈయన ఇచ్చిన వివరణతో నాలో ఆశ్చర్యం రెట్టింపయింది. ఈ స్వామీజీ, మీకు ఎంతకాలం నుంచి తెలుసునని అడిగాను.

"కిందటేడు కొన్నిసార్లు కలుసుకున్నాం. కాని ఈమధ్య కలవ లేదు. మళ్ళీ ఇవాళటికి స్నానాల రేవులో కలుసుకున్నందుకు సంతోషిం చాను."

"నా చెవుల్ని నమ్మలేకపోతున్నాను! నాకుగాని మతిపోతోందా? మీకు ఆయన కలలో కనిపించారా లేకపోతే యథార్థంగా ఆయన్ని చూసి, ఆయన చెయ్యి ముట్టుకుని, ఆయన అడుగుల చప్పుడు విన్నారా?"

"నువ్వు అడగదలుచుకున్నదేమిటో నాకు అర్థం కావడం లేదు!" కోపంతో ఆయన ముఖం జేవురించింది. "నీతో అబద్ధమేమీ చెప్పడం లేదు. నువ్విక్కడ నా కోసం కాసుకుని ఉన్నావన్న సంగతి స్వామీజీ వల్లే తెలుసుకోగలిగానని అర్థమవడం లేదూ?"

"అదేమిటి? ఆయన– ఆ ప్రణవానంద స్వామిగారు– సుమారు ఒక గంట కిందట నేను ఇక్కడికి వచ్చినప్పటినుంచి నా కళ్ళముందు నుంచి కదలలేదే!" అంటూ మొత్తం కథంతా ఆయనకు బడబడా చెప్పే శాను. స్వామీజీకీ నాకూ జరిగిన సంభాషణ కూడా చెప్పాను.

ఆయన కళ్ళు ఆశ్చర్యంతో పూర్తిగా విప్పారాయి. "మనం ఈ భౌతిక ప్రపంచంలో ఉంటున్నామా, కలగంటున్నామా? నా జీవితంలో ఇలాంటి అద్భుతం చూస్తానని నేను ఊహించనే లేదు! ఈ స్వామి ఒట్టి మామూలు మనిషే అనుకున్నాను. ఈయన అదనంగా మరో శరీరం సృష్టించుకుని దాంతో పనులు చేసుకుంటారని ఇప్పుడు తెలుస్తోంది." మే మిద్దరం కలిసి ఆ స్వాములవారి గదిలోకి ప్రవేశించాం. ఆయన బల్లకింద ఉన్న పావుకోళ్ళ వేపు చూపించారు కేదార్‌నాథ్‌బాబు.

"ఇవిగో, స్నానాల రేవులో ఈ పాంకోళ్ళే వేసుకున్నారీయన," అంటూ గుసగుసలాడారు. "ఇప్పుడు కనిపిస్తున్నట్టే అంగోస్త్రం కట్టుకుని ఉన్నారు."

వచ్చినాయన తమ ముందు మోకరిల్లుతూ ఉండగా, స్వాములవారు ప్రశ్నార్థకమైన చిరునవ్వుతో నా వైపు తిరిగారు.

"ఇదంతా చూసి ఆశ్చర్యపోతా వెందుకు? ఈ దృగ్విషయిక ప్రపంచంలో ఉన్న సూక్ష్మమైన ఏకత్వం నిజమైన యోగుల ముందు దాగలేదు. నేను ఈ క్షణంలోనే, దూరంగా కలకత్తాలో ఉన్న నా శిష్యుల్ని కలుసుకుని వాళ్ళతో మాట్లాడగలను. ఆ విధంగానే వాళ్ళు, సంకల్ప మాత్రం చేత, స్థూల పదార్థంవల్ల కలిగే ప్రతి అవరోధాన్నీ అధిగమించ గలరు."

ఈ స్వాములవారు తమకు గల దూరదర్శన, దూరశ్రవణ[1] శక్తుల్ని

---

1. మనస్తత్వశాస్త్రం ద్వారా యోగులు వెల్లడించిన శాస్త్రనియమాల చెల్లు బడిని గురించి భౌతికశాస్త్రం, దాని పద్ధతిలో అది రూఢి చేస్తోంది. ఉదాహరణకు, మానవుడికి దూరదర్శన శక్తులున్నాయన్న సంగతి, 1934 నవంబరు 26 తేదీన రాయల్ యూనివర్సిటీ ఆఫ్ రోమ్ అనే విశ్వవిద్యాలయంలో నిరూపించడం జరిగింది. "డా॥ గిసేప్ కాలిగారిస్ అనే న్యాయవిక మనోవిజ్ఞాన శాస్త్రవేత్త

గురించి నాకు తెలియజెప్పడం, నా కిశోర హృదయంలో ఆధ్యాత్మిక ఉద్దీపన కలిగించడానికి చేసిన ప్రయత్నమే కావచ్చు. కాని దాంతో, నాలో ఉత్సాహం కలగడానికి బదులు భక్తిభావంతో కూడిన భయమే అనుభూతమైంది. భగవంతుడి కోసం నేను సాగించే అన్వేషణ శ్రీ యుక్తేశ్వర్ గారు— అప్పటికింకా నేను ఆయన్ని కలుసుకోనే లేదు— అనే ఒకానొక గురువు ద్వారా కొనసాగించాలన్నది దైవనిర్ణయమై ఉన్నందువల్ల ప్రణవానందగారిని గురువుగా స్వీకరించడానికి నాలో సుముఖత కలగ లేదు. నాకు ఎదురుగా ఉన్నాయన అసలైన ప్రణవానందగారా, లేకపోతే ఆయన ప్రతిరూపమా అని ఆలోచిస్తూ సంశయాత్మకంగా ఆయనవైపు చూశాను.

"నే నెరిగిన వాళ్ళందరిలోకి లాహిరీ మహాశయులు చాలా గొప్ప యోగి. మానవరూపం ధరించిన దేవుడే ఆయన."

తమ సంకల్పమాత్రం చేత ఒక శిష్యుడే అదనంగా మరో మానవ శరీరాన్ని సృష్టించుకోగలిగినప్పుడు, ఆయన గురువుగారికి సాధ్యంకాని మహిమలంటూ ఏ ముంటాయి అనుకున్నాను.

(న్యూరో సైకాలజీ ప్రొఫెసరు) ఒక వ్యక్తి శరీరంలో నిశ్చితమైన కొన్ని భాగాలు చేత్తో ఒత్తాడు. అప్పుడా వ్యక్తి, గోడకు అవతల ఉన్న వ్యక్తుల్నీ, వస్తువుల్నీ సూక్ష్మమైన వివరాలతో సహా వర్ణించి చెప్పాడు. చర్మం మీద నిశ్చితమైన కొన్ని చోట్ల సంచలనం కలిగిస్తే, ఆ వ్యక్తికి అతీంద్రియానుభూతులు కలుగుతాయనీ, మరో విధంగా చూడలేని వస్తువుల్ని చూడగలుగుతాడనీ డా॥ కాలిగారిస్, అక్కడి ప్రొఫెసర్లకు చెప్పాడు. ఆ వ్యక్తి, గోడవతల ఉన్న వస్తువుల్ని చూసేటట్టు చెయ్యడానికి ప్రొ॥ కాలిగారిస్, అతని రొమ్ముకు కుడివేపు ఒకచోట పదిహేను నిమిషాల పాటు చేత్తో ఒత్తాడు. శరీరంలో కొన్ని నిశ్చిత స్థానాల్ని సంచలింపజేసినప్పుడు మనుషులు, కొన్ని వస్తువుల్ని, అంతకు పూర్వం తాము చూసినా చూడకపోయినా, ఎంత దూరమైనవాటి నయినా చూడగలుగుతారని డా॥ కాలిగారిస్ అన్నాడు."

"గురువుల సహాయం ఎంత అమూల్యమైనదో చెప్తాను విను. నేను ప్రతి రోజూ రాత్రి మరో శిష్యుడితోబాటు, ఎనిమిది గంటలసేపు ధ్యానం చేస్తూ ఉండేవాణ్ణి. పగటిపూట మేము రైల్వే ఆఫీసులో పనిచేయవలసి ఉండేది. ఆ గుమాస్తా పనులు చెయ్యడానికి నాకు ఇబ్బంది అనిపించి, నా మొత్తం కాలం భగవంతుడికే వినియోగించాలని కోరుకొన్నాను. ఎనిమి దేళ్ళ పాటు పట్టుదలగా రాత్రిపూట సగం కాలమంతా, ధ్యానం చేసేవాణ్ణి. నాకు అద్భుతమైన ఫలితాలు కనిపించాయి. బ్రహ్మాండమైన ఆధ్యాత్మి కానుభూతులు నా మనస్సును ప్రకాశింపజేశాయి. అయితే నాకూ, ఆ అనంతుడికీ మధ్య ఎప్పుడూ ఒక చిన్న తెర అడ్డు ఉండేది. మనిషికి మించిన లక్ష్యశుద్ధితో సాధన చేసినప్పటికీ కూడా, పరమాత్మలో తిరుగు లేని విధంగా చివరికి ఐక్యమయే అవకాశం నాకు లభించనట్టు కనిపించింది. ఒకనాటి సాయంత్రం లాహిరీ మహాశయుల దర్శనానికి వెళ్ళి ఆయన దివ్యసహాయంకోసం అర్థించాను. రాత్రి తెల్లవార్లూ నేను ఆయన్ని బతి మాలుతూనే ఉన్నాను.

"గురుదేవా, నాలో ఉన్న ఆధ్యాత్మికమైన వేదన ఎంత తీవ్రంగా ఉందంటే, ఆ పరమాత్మను ముఖాముఖిగా కలుసుకోలేకపోతే ఈ జీవితం భరించలేను!"

" 'నే నేం చెయ్యగలను? నువ్వు ఇంకా గాఢంగా ధ్యానం చెయ్యాలి.'

" 'ప్రభూ-గురుదేవా! నేను మిమ్మల్ని వేడుకుంటున్నాను. మీ భౌతిక శరీరంలో నేను దైవాంశ చూడగలుగుతున్నాను. కాని మిమ్మల్ని మీ విశ్వరూపంలో దర్శించే భాగ్యం కలిగేటట్టు అనుగ్రహించండి!'

"లాహిరీ మహాశయులు ఆశీర్వాద ముద్రతో చెయ్యి చాపారు. 'ఇప్పుడింక వెళ్ళి ధ్యానం చెయ్యి. నీ గురించి బ్రహ్మ[1]కు మనవి చేశాను.'

1. సృష్టికర్త రూపంలో ఉన్న భగవంతుడు; 'విస్తరించడం' అనే

"అప్పుడు నాకు చెప్పలేనంత ఉద్దీపన కలిగింది. ఇంటికి తిరిగి వెళ్ళాను. ఆ రోజు రాత్రి ధ్యానావస్థలో తపించిపోయే నా జీవిత లక్ష్యాన్ని సాధించాను. ఇప్పుడు నిరంతరాయంగా నా ఆధ్యాత్మిక భరణాన్ని అనుభవిస్తున్నాను. అనాటి నుంచి మరెన్నడూ, ఆనందమయుడైన ఆ సృష్టికర్త, ఏ మాయాపరణం మాటునా నాకు కనుమరుగు కాలేదు."

ప్రణవానందగారి ముఖం దివ్యతేజస్సుతో ప్రకాశిస్తూ ఉంది. పారలౌకిక ప్రశాంతి నా హృదయంలోకి ప్రవేశించింది; నాలోని భయం పలాయనం చేసింది. ప్రణవానందగారు మరో రహస్యం చెప్పారు నాకు.

"కొన్ని నెలల తరవాత మళ్ళీ ఒకసారి లాహిరీ మహాశయుల దగ్గిరికి వెళ్ళాను. నాకు అనంతమైన వరం ప్రసాదించినందుకు ఆయనకు నేను ధన్యవాదాలు చెప్పడానికి ప్రయత్నించాను. అప్పుడు ఆయనతో మరో విషయం ప్రస్తావించాను.

" 'గురుదేవా, నే నింక ఆఫీసులో పని చెయ్యలేను. దయ ఉంచి నన్ను ఈ చెరనుంచి విడుదల చెయ్యండి. బ్రహ్మదేవుడు నన్ను ఎడతెరిపి లేకుండా మత్తులో ఉంచుతున్నాడు.'

" 'మీ కంపెనీ నించి పెన్షనుకు దరఖాస్తు పెట్టు.'

" 'నా ఉద్యోగ జీవితంలో ఇంత త్వరగా పెన్షనుకు దరఖాస్తు పెట్టడానికి కారణం ఏమని చెప్పను ?'

అర్థంలో, సంస్కృతంలో వాడుకలో ఉన్న 'బృహ్' అనే ధాతువునుంచి వచ్చినది. ఎమర్సన్ రాసిన 'బ్రహ్మ' అనే పద్యం, 1857 లో 'అట్లాంటిక్ మంత్లీ' అన్న పత్రికలో ప్రచురించినప్పుడు పాఠకులు దిగ్భ్రమచెందారు. దానికి ఎమర్సన్ సరదాగా నవ్వుకొని, 'బ్రహ్మ'కి బదులు యెహోవా' అని అనుకోమనండి; అప్పుడింక ఏమీ గందరగోళం అనిపించదు" అన్నాడు.

" 'నీకు ఏది అనిపిస్తే అది.'

"ఆ మధ్యాహ్నం నేను దరఖాస్తు పెట్టాను. సర్వీసు పూర్తికాక ముందే ఉద్యోగంలోంచి విరమిస్తానంటూ పెన్షను కోరడానికి కారణా లడిగాడు డాక్టరు.

" 'పనిచేస్తుంటే, నా వెన్నులో, నన్ను వివశుణ్ణి చేసే సంచలనం పుడుతోంది. అది నా శరీరమంతటా వ్యాపించి, నా విధులు నేను నిర్వర్తించుకోడానికి అనర్హుణ్ణి చేస్తోంది.'[1]

"అలా అన్నమీదట, ఆ డాక్టరు, ఇంక నన్నేమీ అడక్కుండా, నాకు పెన్షను మంజూరు చేయవలసిందిగా గట్టిగా సిఫార్సు చేశాడు. అది

1. గాఢమైన ధ్యానంలో ఉన్నప్పుడు బ్రహ్మానుభవం కలిగేది మొదట వెన్నెముకనే గద్దెమీద ; తరవాత మెదడులో. ఆనందమనే వెల్లువ మనల్ని ముంచెత్తుతుంది ; కాని యోగి అయినవాడు, దాని సూచనలు బయటికి కనబడకుండా అదుపుచేయడం నేర్చుకుంటాడు.

నిజానికి, మేము కలుసుకొన్నప్పటికే ప్రణవానందగారు జ్ఞానపూర్ణులైన గురువులు. కాని అంతకు అనేక సంవత్సరాల ముందే ఆయన ఉద్యోగ జీవనంలో చివరి రోజులు గడిచాయి ; అప్పటికాయన నిర్వికల్ప సమాధిలో తిరుగులేకుండా కుదురుకోలేదు. పరిపూర్ణం, అచంచలం అయిన ఆ చేతనావస్థలో ఉన్నప్పుడు, ప్రాపంచిక విధుల్లో ఏది నిర్వర్తించడానికన్నా, యోగికి కష్టం అనిపించదు.

పదవీవిరమణ చేసిన తరవాత, ప్రణవానందగారు, ప్రణవగీత అన్న గ్రంథం రాశారు. బెంగాలీ, హిందీ భాషల్లో ఉన్న ఈ వ్యాఖ్యాన గ్రంథం, భగవద్గీత మీద అపార పాండిత్య స్ఫూర్తితో రచించినది.

ఒకటికి మించి ఎక్కువ దేహాల్లో కనిపించే శక్తి ఒక సిద్ధి (యోగశక్తి) ; దీన్ని గురించి పతంజలి యోగసూత్రాల్లో చెప్పాడు. ఒకే మనిషి రెండుచోట్ల ఉండడమనే దృగ్విషయం అనేక యుగాలుగా, అనేకమంది సాధువుల జీవితాల్లో కళ్ళకు కడుతూనే వచ్చింది.

త్వరలోనే వచ్చింది. నాకు తెలుసు; లాహిరీ మహాశయుల దివ్యసంకల్పం ఆ డాక్టరుద్వారాను— మీ నాన్నగారితో సహా— రైల్వే అధికారుల ద్వారాను బాగా పనిచేసింది. దాంతో వాళ్ళంతట వాళ్ళు, మహాగురువు ఆధ్యాత్మిక ఆదేశాన్ని శిరసావహించి, ఆ ప్రేమమయుడైన భగవంతుడితో నేను అవిచ్ఛిన్నమైన సాంగత్యం అనుభవించడానికి వీలుగా, నన్ను విముక్తుణ్ణి చేసి స్వేచ్ఛాజీవితం ప్రసాదించారు."

ఈ అసాధారణ విషయం వెల్లడించిన తరవాత ప్రణవానంద స్వామివారు చాలాసేపు, మామూలు అలవాటు ప్రకారం, మౌనంలో ఉండి పోయారు. నేను సెలవు తీసుకొంటూ ఆయన పాదాలు గౌరవపూర్వకంగా స్పృశించినప్పుడు నన్నిలా ఆశీర్వదించారు:

"నీ జీవితం భౌతిక సుఖాల్ని విడిచిపెట్టి యోగసాధన మార్గంలో సాగుతుంది. నిన్ను మళ్ళీసారి మీ నాన్నగారితో చూస్తాను." తరవాత కొన్నేళ్ళకు ఈ రెండు జోస్యాలూ ఫలించాయి.

చీకటి ముసురుతూ ఉండగా, కేదారనాథ్‌బాబు నా పక్కన నడుస్తూ వచ్చారు. మా నాన్నగారిచ్చిన ఉత్తరం ఆయనకు అందించాను. దాన్ని ఆయన వీధి దీపం దగ్గర చదువుకున్నారు.

"వాళ్ళ రైల్వే కంపెనీ కలకత్తా ఆఫీసులో నన్ను ఉద్యోగంలో చేరమని సలహా ఇస్తున్నారు మీ నాన్నగారు. ప్రణవానంద స్వామిగారు అనుభవించే పెన్షన్లలో కనీసం ఒక్కదాని కోసమయినా ఎదురు చూడ్డం ఎంత సంతోషించవలసిన విషయం! కాని అది అసంభవం! నేను కాశీ వదిలి వెళ్ళలేను. నా కింకా రెండు శరీరాలు లేవు కదా!"

అధ్యాయం : 4

హిమాలయాలకు పారిపోతుంటే ఆటంకం

"ఏదో ఒక చిన్న వంకపెట్టి నీ తరగతి గదిలోంచి బయటికి వచ్చెయ్యి. ఒక గుర్రబ్బండి కుదుర్చుకో. మా సందులోకి వచ్చేసి, మా ఇంట్లోవాళ్ళెవరి కంటా పడని చోట ఆగు!"

నాతోబాటు హిమాలయాలకి రావాలనుకున్న మా హైస్కూలు స్నేహితుడు— అమర్ మిత్తర్‌కి నే నిచ్చిన చివరి సూచన లివి. మేము పలాయనానికి నిర్ణయించుకున్నది ఆ మరుసటి రోజు. మా అన్నయ్య అనంతుడు నన్నొక కంట కనిపెడుతూ ఉండటంవల్ల ముందు జాగ్రత్తలు అవసరమయాయి. ఇంటినుంచి పారిపోవాలన్న సంకల్పం నా మనస్సులో ఉన్నట్టు అనుమానించి, ఎలాగయినా సరే నా ప్రయత్నాలు చెడగొట్టాలని అతను గట్టిగా నిశ్చయించుకున్నాడు. రక్షరేకు నన్ను ఆధ్యాత్మికంగా ఉత్తేజపరుస్తూ నాలో గుప్తంగా పనిచేస్తూ ఉంది. దివ్యదర్శనాల్లో తరచు నాకు కనిపిస్తూండే గురుదేవుల ముఖాన్ని హిమాలయ మంచు ప్రదేశాల్లో ఎక్కడో ఒకచోట దర్శించగలనని నా ఆశ.

మా నాన్నగారు కలకత్తాకి శాశ్వతంగా బదిలీ అయిన తరవాత మా కుటుంబం అక్కడే ఉంటోంది. పితృస్వామికమైన భారతీయ ఆచారం ప్రకారం అనంతుడు తన భార్యను ఇంటికి తీసుకువచ్చాడు. ఆ ఇంట్లో మిద్దెమీది ఒక చిన్న గదిలో నేను ప్రతి రోజూ ధ్యానం చేసుకుంటూ నా

మనస్సును దైవాన్వేషణకు అయత్తం చేసుకుంటూ ఉండేవాణ్ణి. మరపు రాని ఆ రోజు, అపశకునంలాంటి వానను వెంటబెట్టుకొని వచ్చింది. రోడ్డు మీద బండిచక్రాల చప్పుడు వినిపించింది. అమర్ వచ్చేశాడని నేను, గబగబా ఒక దుప్పటీ, చెప్పుల జోడూ, రెండు అంగోస్త్రాలూ, ఒక జపమాలా లాహిరీ మహాశయుల ఫొటో, భగవద్గీత పుస్తకమూ కలిపి మూటకట్టి మా మూడో అంతస్తు కిటికీలోంచి బయటికి విసిరేశాను. చకచకా మెట్లు దిగేసి మా మామయ్య పక్కనుంచే వెళ్ళిపోయాను. ఆయన గుమ్మందగ్గర చేపలు కొంటున్నాడు.

"ఏమిటోయ్ సంబరం?" అంటూ నన్ను అనుమానంగా చూశాడు. నేను ఏ మాత్రం తొణక్కుండా ఆయనవేపు ఒక చిరునవ్వు విసిరి సందులోకి నడిచాను. నా మూట తీసుకొని, పన్నాగానికి కావలసినంత జాగ్రత్తా పాటిస్తూ, వెళ్ళి అమర్‌ని కలుసుకొన్నాను. అక్కణ్ణించి మేము చాందినీ చౌక్ అనే బజారుకు వెళ్ళాం. ఇంగ్లీషువాళ్ళు వేసుకొనే బట్టలు కొనుక్కోడం కోసమని మేము, మావాళ్ళు సాదరు ఖర్చుల కిచ్చిన డబ్బులు కొన్ని నెలలపాటు కూడబెట్టుకొంటూ వచ్చాం. మా అన్నయ్య తెలివయినవాడు; చాలా సులువుగా, మా మీద డిటెక్టివ్ పని చెయ్యగలడు. ఈ సంగతి తెలిసి మేము, యూరోపియన్ వేషాలు వేసుకొని అతని కన్ను కప్పాలని అనుకొన్నాం.

స్టేషనుకు వెళ్ళే దారిలో మేము, మా చుట్టం— జ్యోతిన్ ఘోష్ కోసం ఆగాం; అతన్ని నేను జతీన్‌దా అనే పిలిచేవాణ్ణి. అతను కొత్తగా ఆధ్యాత్మిక మార్గంలోకి వచ్చినవాడు; హిమాలయాల్లో ఒక గురువును సంపాదించాలని ఉవ్విళ్ళూరుతున్నాడు. మేము సిద్ధంగా ఉంచిన కొత్త సూటు సింగారించుకొన్నాడు అతను. మా ఎత్తు బాగా పారిందని మురిసిపోయాం! గాఢమైన ఒక ఉత్సాహం మా గుండెల్ని ఆవరించింది.

"మనకింక కావలసినవల్లా కేన్వాసు బూట్లు," అని అంటూ, అడుగున రబ్బరు వేసిన బూట్లు అమ్మకానికి పెట్టిన దుకాణానికి మా స్నేహితుల్ని తీసుకువెళ్ళాను. "తోలుతో చేసినవన్నీ జంతువుల్ని చంపగా తయారయినవే కనక, ఈ పవిత్ర యాత్రలో మన దగ్గిర అలాటివి ఉండకూడదు," అన్నాను. నా భగవద్గీతకున్న తోలు అట్టా, ఇంగ్లండులో తయారైన నా సోలా టోపీ (హెల్మెట్) కి ఉన్న తోలుపట్టీలూ తీసి పారెయ్యడానికి నేను వీధిలో ఆగాను.

స్టేషనులో మేము బర్ద్వాన్‌కు టిక్కెట్లు కొన్నాం. హిమాలయాల దిగువ కొండల్లో ఉన్న హరిద్వారం చేరడానికి అక్కడ రైలు మారాలని నిర్ణయించుకొన్నాం. మాలాగే ఆ రైలుబండి కూడా ఉరకడం మొదలు పెట్టగానే, నాలో ఉన్న ఆశాభావాలను స్నేహితులకు వెల్లడించాను.

"ఒక్కసారి ఊహించుకోండి! గురువులు మనకి దీక్ష ఇస్తారు. మనం సమాధిస్థితి అనుభవం పొందుతాం. అప్పుడు మన శరీరాలకు వచ్చే దివ్యమైన ఆకర్షణ శక్తివల్ల హిమాలయాల్లో ఉండే క్రూర మృగాలు మన దగ్గిరికి సాధుజంతువుల్లా వస్తాయి. మన లాలింపుకోసం ఎదురుచూస్తూ పులులు, పెంపుడు పిల్లుల్లా ఉంటాయి!"

అలాంకారికంగానూ అక్షరాలా కూడా— రెండు విధాలా సమ్మోహపరిచే విధంగా భావిస్తూ భవిష్యత్తును చిత్రిస్తూ నేనన్న ఈ మాటలకు, అమర్ పెదవులమీద ఉత్సాహంగా చిరునవ్వు విరిసింది. కాని జతీన్‌దా చూపు తప్పించాడు; వెనక్కి పరుగులు తీస్తున్న నేలవేపు, కిటికీలోంచి చూపు సారించాడు.

"ఉన్న డబ్బు మూడు వాటాలు వెయ్యాలి." చాలాసేపు మౌనంగా ఉన్న తరవాత జతీన్‌దా చేసిన సూచన ఇది. "బర్ద్వాన్‌కు మనం ఎవరి

టిక్కెట్టు వాళ్ళే కొనుక్కోవాలి. అలాగయితే, మనమందరం కలిసి పారిపోతున్నామన్న సంగతి స్టేషనులో ఎవరూ కనిపెట్టలేరు,'' అన్నాడు.

నేను ఏమీ అనుమానించకుండా, అతని సూచనకు ఒప్పుకొన్నాను. మునిమాపువేళకు మా బండి బర్ద్వాన్‌లో ఆగింది. జతీన్‌దా టిక్కెట్ల ఆఫీసులోకి వెళ్ళాడు. అమరూ నేనూ ప్లాట్‌ఫారం మీద కూర్చున్నాం. పదిహేను నిమిషాల సేపు అలా కాసుకొని ఉండి, అప్పుడింక వృథాగా వాకబులు మొదలుపెట్టాం. అన్ని వేపులా వెతుకుతూ— ఎంతో గాభరాగా— జతీన్‌దా కోసం పేరుపెట్టి అరవడం మొదలుపెట్టాం. కాని అతను, ఆ చిన్న స్టేషను చుట్టూ ఆవరించిన చీకటిలో కలిసిపోయాడు.

నేనొక విచిత్రమైన స్తబ్ధతకు లోనయ్యాను. నా ధైర్యం పూర్తిగా సడలిపోయింది. నిరుత్సాహపరిచే ఈ దుర్ఘటనను దేవుడే కలగజేస్తాడా? ఆయన్ని చేరుకోడం కోసం మొట్టమొదటి సారిగా ఎంతో జాగ్రత్తగా పథకం వేసుకొని ఇంటినుంచి పారిపోవడానికి నేను కూర్చిన కల్పనాత్మకమైన సన్నివేశం దారుణంగా భగ్నమయింది.

''అమర్, మనం ఇంటికి వెళ్ళిపోదాం.'' పసిపిల్లవాడిలా ఏడుస్తూ అన్నాను నేను. ''జతీన్‌దా ఇంత తెగించి వెళ్ళిపోవడం మనకి అపశకునం. ఈ ప్రయాణం దెబ్బతినక మానదు,'' అన్నాను.

''దేవుడిమీద నీకున్న ప్రేమ ఇదేనా? ఒక దగాకోరు స్నేహితుడి చిన్న పరీక్షకే నిలబడలేవా?'' అన్నాడు అమర్.

ఇది దేవుడు పెట్టిన పరీక్ష అన్న సంగతి అమర్ మాటల్లో ధ్వనించడంతో నా గుండె కుదుటపడింది. సీతాభోగ్ (అమ్మవారి నైవేద్యం) కూ, మోతీచూర్ (మిఠాయి బూందీ) కూ బర్ద్వాన్ పెట్టింది పేరు; అప్పటికి అవి తిని సేద దీర్చుకున్నాం. మరికొన్ని గంటల్లో, బెరైలీమీదుగా

హరిద్వారం వెళ్ళడానికి బండి ఎక్కాం. మర్నాడు మొగల్ షరాయిలో బండ్లు మారడానికి ప్లాట్‌ఫాం మీద కాసుకొని కూర్చుని చాలా ముఖ్యమైన విషయం మాట్లాడుకున్నాం.

''అమర్, కాసేపట్లో రైల్వే ఉద్యోగులు వచ్చి మనని గుచ్చిగుచ్చి ప్రశ్నలు వెయ్యవచ్చు. మా అన్నగారి తెలివిని నేను ఏ మాత్రం తక్కువగా అంచనా వెయ్యడం లేదు. ఫలితం ఏమైనా సరే, నేను మాత్రం అబద్ధం ఆడను,'' అన్నాను.

''ముకుందా, నేను నిన్ను కోరేదల్లా నిబ్బరంగా ఉండమని. నేను మాట్లాడుతుంటే నువ్వు నవ్వకు— ఉలకకు. పలకకు!''

ఇంతలోనే ఒక యూరోపియన్ అధికారివచ్చి నన్ను నిలదీశాడు. ఒక తంతి కాయితం నా ముందు ఆడించాడు; దాంట్లో విషయం నేను వెంటనే గ్రహించగలిగాను.

''మీరు కోపం వచ్చి ఇంట్లోంచి పారిపోతున్నారా?''

''లేదు!'' ప్రశ్నించడానికి అతను ఎన్నుకొన్న మాటలు, నేను గట్టిగా జవాబివ్వడానికి వీలు కలిగించినందుకు నాకు సంతోషమయింది. అయితే ఆచార విరుద్ధమయిన నా ప్రవర్తకు కారణం కోపం కాదు, ''దైవం కోసం కలిగిన అత్యధిక నిస్పృహ'' అని నాకు తెలుసు.

అప్పుడా ఉద్యోగి అమర్ వేపు తిరిగాడు. అప్పుడు వాళ్ళిద్దరి మధ్యా జరిగిన వాగ్వాదం వింటూంటే, ప్రజ్ఞాప్రదర్శనంలో ఒకరితో ఒకరు పోటీ పడుతున్నట్టు ఉంది. దాంతో, గంభీరంగా ఉండమని మా వాడిచ్చిన సలహా పాటించడం చాలా కష్టమయిపోయింది.

''మూడో వాడెక్కడ?'' కంఠస్వరంలో తన అధికారం పూర్తిగా ధ్వనించేటట్టు అడిగాడాయన.

"జీ— నిజం చెప్పండి!" అని రెట్టించాడు.

"అయ్యా, మీరు కళ్ళజోడు ధరించినట్టు కనిపిస్తోంది మరి; ఇక్కడున్నది మే మిద్దరమేనని తెలియడం లేదా?" అంటూ అమర్ నిర్భయంగా చిరునవ్వు నవ్వాడు. "నే నేమీ మాంత్రికుణ్ణి కాను; మూడోవాణ్ణి ఇక్కడ ప్రత్యక్షం చెయ్యలేను," అన్నాడు.

ఈ మొండి జవాబుకు చిరాకు కలిగినట్టుంది ఆ ఉద్యోగికి; మరో వేపు నుంచి దాడి మొదలుపెట్టాడు. "నీ పేరేమిటి?"

"నన్ను థామస్ అంటారు. మా అమ్మ ఇంగ్లీషుది; మా నాన్న క్రైస్తవమతం పుచ్చుకున్న భారతీయుడు."

"మీ స్నేహితుడి పేరేమిటి?"

"థాంప్సన్ అని పిలుస్తాను."

అంతవరకు నాలో అణిచిపెట్టుకున్న కులుకు, దాంతో పై స్థాయికి చేరుకొంది. అదృష్టవశాత్తు, అప్పుడే బయలుదేరడానికి సిద్ధంగా కూత కూస్తున్న రైలుబండి వేపు నడిచాను నేను, వాళ్ళతో చెప్పకుండానే. ఎదుటివాళ్ళ మాటల్ని సులువుగా నమ్మే స్వభావంగల ఆ ఉద్యోగితోబాటు అమర్ కూడా నా వెంట వచ్చాడు. ఉపకారబుద్ధితో ఆయన, యూరోపియన్లు కూర్చునే పెట్టెలోకి ఎక్కించాడు మమ్మల్ని. సగం ఇంగ్లీషు పుట్టుక పుట్టిన కుర్రవాళ్ళిద్దరు, నాటు మనుషులకోసం కేటాయించిన పెట్టెలో కూర్చుని ప్రయాణం చెయ్యాలే— అన్న ఆలోచనతో ఆయన మనస్సు నొచ్చుకున్నట్టుంది. ఆయన మర్యాదగా నిష్క్రమించిన తరవాత నేను సీటుకు చేర్లబడి కడుపుచెక్కలయేలా నవ్వాను. మంచి అనుభవజ్ఞుడయిన ఒక యూరోపియన్ అధికారిని బోల్తా కొట్టించామన్న ఉల్లాసభరితమైన సంతృప్తి అమర్ ముఖంలో స్పష్టంగా కనిపించింది.

ఆ రైల్వే ఉద్యోగి తెచ్చిన తంతి కాయితం, ప్లాట్‌ఫారం మీద దొంగచాటుగా చదివేశాను. మా అనంతన్నయ్య దగ్గరినుంచి వచ్చిందది. దాంట్లో ఇలా ఉంది: "ఇంగ్లీషు దుస్తులు వేసుకున్న బెంగాలీ అబ్బాయిలు ముగ్గురు ఇంటినుంచి పారిపోయి, మొగల్ షరాయి మీదుగా హరిద్వారం వెళ్తున్నారు. నేను వచ్చేవరకు వాళ్ళ నక్కడ ఆపుచెయ్యండి. మీ సహాయానికి తగిన పారితోషికం దొరుకుతుంది."

"అమర్, గుర్తులు పెట్టిన టైమ్‌టేబుళ్ళు మీ ఇంట్లో వదిలెయ్యొద్దని చెప్పానా నీకు?" అంటూ యద్దేవా చేస్తూ చూశాను. "అక్కడ మా అన్నయ్య కొకటి కనిపించి ఉంటుంది."

మావాడు సిగ్గుపడుతూ, తప్పు ఒప్పుకొన్నాడు. మేము బెరైలీలో కాసేపు ఆగాం. అక్కడ మా కోసం ద్వారకాప్రసాద్[1] కాసుకొని ఉన్నాడు అనంతన్నయ్య ఇచ్చిన తంతి చేత్తో పట్టుకొని. మమ్మల్ని అక్కడ ఆపెయ్యడానికి గట్టిగా ప్రయత్నించాడు ద్వారక. అయితే మేమిలా పారిపోవాలన్న ప్రయత్నం, ఏదో సరదాకి తలపెట్టింది కాదని వాడికి నచ్చజెప్పాను. మాతోబాటు వాణ్ణికూడా హిమాలయాలకి వచ్చెయ్యమన్నాం; కాని కిందటి సారిలాగే, వాడు రానన్నాడు.

ఆ రాత్రి మా బండి ఒక స్టేషనులో ఆగి ఉండగా, మరో రైల్వే ఉద్యోగి వచ్చి అమర్‌ని లేపాడు. నే నప్పుడు సగం నిద్రలో ఉన్నాను. ఆయన కూడా, ఈ "థామస్," "థాంప్సన్"ల సంకరజాతి ఆకర్షణలకు లోబడి మోసపోయాడు. ఆ రైలుబండి, తెల్లవారగట్లకు మమ్మల్ని విజయవంతంగా హరిద్వారం చేర్చింది. రాచఠీవితో నిలిచిన కొండలు దూరం నుంచి, మమ్మల్ని రమ్మని పిలుస్తున్నాయి. స్టేషనుగోంచి బయటికి దూసుకువచ్చి స్వేచ్ఛగా సంచరిస్తున్న నగర ప్రజల్లోకి వచ్చి పడ్డాం.

1. ఇతన్ని గురించి 26 పుటలో వచ్చింది.

అనంతన్నయ్య ఎలాగా మా యూరోపియన్ వేషం పసిగట్టేశాడు కనక, మేము చేసిన మొట్టమొదటి పని, బట్టలు మార్చేసి దేశవాళీ దుస్తులు వేసుకోడం. పట్టుబడిపోతామన్న కించ నా మనస్సులో పీకుతూనే ఉంది.

వెంటనే హరిద్వారం విడిచి వెళ్ళిపోవడం మంచిదని, అక్కడికి ఉత్తరాన ఉన్న ఋషీకేశం వెళ్ళడానికి టిక్కెట్లు కొనుక్కున్నాం. చిర కాలంగా ఎంతోమంది మునీశ్వరుల పాదస్పర్శతో పునీతమైన భూమి ఋషీకేశం. అప్పటికే నేను బండి ఎక్కేశాను; అమర్ మాత్రం వెనక బడి, ఇంకా ప్లాట్‌ఫారంమీదే ఉన్నాడు. ఒక పోలీసు కేకతో వాడు ఠకీమని అక్కడాగిపోయాడు. మాకు ఇష్టంలేకపోయినా మా సంరక్షకుడిగా వెంట దగిలిన ఆ పోలీసు అధికారి, మమ్మల్ని ఒక పోలీసు స్టేషను బంగళాకు నడిపించి, మా దగ్గర ఉన్న డబ్బు స్వాధీనం చేసుకున్నాడు. మా అన్నయ్య వచ్చేదాకా మమ్మల్ని అక్కడ ఆపుచేసి ఉంచడం తన విధి అని మర్యాదగా చెప్పాడు.

తప్పించుకు తిరుగుతున్న మేము చేరదలచిన గమ్యం హిమాలయాలని తెలిసి ఆ అధికారి ఒక విచిత్రమైన కథ చెప్పాడు.

"సాధువులంటే మీకేదో వెర్రి వ్యామోహం ఉన్నట్టు కనిపిస్తోంది. నిన్ననే నేనొక సాధువును చూశాను; ఆయనకంటె గొప్పవాణ్ణి మీ రెన్నటికీ చూడలేరు. నేనూ, నాతో పనిచేసే మరో ఆఫీసరూ, ఐదురోజుల క్రితం మొదటిసారిగా ఆయనకి తారసపడ్డాం. ఒక ఖూనీకోరు కోసం తీవ్రంగా గాలిస్తూ గంగ ఒడ్డున పహరా కాస్తున్నాం మేము. వాడు బతికుండగానన్నా సరే, చచ్చినా సరే పట్టి తెమ్మని మాకు హుకుము జారీ అయింది. యాత్రికుల్ని దోచుకోడానికి వాడు సాధువులా మారువేషాలు వేస్తాడని పేరు. మాకు కొంచెం దూరంలో, ఆ నేరస్తుడి పోలికలకు సరిపోయే మనిషి ఒకడు కనిపించాడు. ఆగమని మేము హెచ్చరిక చేసినా

ఆ మనిషి ఖాతరు చెయ్యలేదు. అతని మీదపడి పట్టుకోడానికి మేము పరిగెత్తాం. అతని వెనకాలకి వెళ్ళి నా గొడ్డలితో, పంచి బలంగా ఒక్క వేటు వేశాను. దాంతో అతని కుడిచెయ్యి దాదాపు పూర్తిగా ఊడిపడేటంతగా తెగిపోయింది.

"నోరు విప్పి అరవడం కాని, దారుణమైన ఆ దెబ్బవేపు చూడ్డం కాని చెయ్యకుండా, ఆ మనిషి ఇంకా చురుగ్గానే నడిచిపోతూండడం మాకు ఆశ్చర్యం కలిగించింది. మేము ఆయన ఎదటికి ఉరికేసరికి, నిదానంగా ఇలా అన్నాడు:

" 'మీరు గాలిస్తున్న ఖూనీకోరు నేను కాదు.'

"దేవుడిలాటి ఒక ఋషిని గాయపరిచానని తెలిసేసరికి అవమానంతో కుంగిపోయాను. ఆయన పాదాల మీద పడి క్షమాపణ చెప్పుకొని, పెద్ద ధారగా చిమ్ముతున్న రక్తాన్ని అరికట్టడానికి నా తలపాగా తీసి ఇచ్చాను.

" 'నాయనా, ఇది నీ వల్ల పొరపాటున జరిగిందని తెలుస్తోంది,' అంటూ ఆ సాధువు నా మీద దయతో ఇలా అన్నాడు: 'వెళ్ళు; నిన్ను నువ్వు తిట్టుకోకు. ప్రేమమయురాలయిన ఆ జగన్మాత నన్ను జాగ్రత్తగా చూసుకుంటోందిలే!' వేలాడుతున్న చేతిని మొండి భుజంలోకి తోశాడాయన. ఆశ్చర్యం! అది వెంటనే అతుక్కుపోయింది; రక్తస్రావం కూడా చిత్రంగా ఆగిపోయింది.

"మూడు రోజులు పోయాక నా దగ్గిరికి రండి— అదుగో, ఆ చెట్టు కింద ఉంటాను; గాయం పూర్తిగా మానిపోవడం మీరే చూస్తారు. అప్పుడిక మీరు పశ్చాత్తాపపడనక్కర్లేదు."

"నిన్న నేనూ, నాతోబాటు పనిచేసే ఆఫీసరూ కలిసి ఆయన

చెప్పిన చోటికి ఆత్రంగా వెళ్ళాం. సాధువు అక్కడ ఉన్నాడు. తన చెయ్యి పరీక్షగా చూడనిచ్చాడు మమ్మల్ని. దాని మీద ఒక మచ్చా లేదు, గాయమయిన జాడా లేదు!"

"'నేను ఋషీకేశం మీదగా హిమాలయ నిర్జన ప్రదేశాలకి వెడుతున్నాను. అంటూ ఆ సాధువు తొందరగా బయలుదేరి వెళ్తూ మమ్మల్ని దీవించాడు. ఆయన పవిత్రతవల్ల నా జీవితం ఉచ్చస్థితి నందుకున్నట్టు అనిపిస్తోంది.' "

ఆ అధికారి ఎంతో భక్తి ఉట్టిపడేలా తన మాటలు ముగించాడు; ఆయనకు కలిగిన అనుభవం, ఆయన్ని సమూలంగా కదిలించినట్లు కనిపిస్తోంది. ఆ విషయం మా మనస్సుల కెక్కే విధంగా ఆయన, అద్భుతమయిన ఆ వార్త పత్రికలో అచ్చయిన కాయితం ఒకటి నా చేతికిచ్చాడు. జనంలో సంచలనం కలిగించడానికే ప్రాముఖ్యమిచ్చే వార్తాపత్రికను (దురదృష్టవశాత్తు, భారతదేశంలో కూడా ఇవి లేకపోలేదు) మామూలయిన స్వానుకూలపద్ధతిలో అతిశయోక్తిగా రాశారు అందులో: దాదాపు ఆ సాధువు తల తెగ్గొట్టినంత పని జరిగిందని సూచించారు.

తనను పీడించినవాణ్ణి క్రీస్తు మాదిరిగా క్షమించగలిగేటంతటి ఒక మహాయోగి దర్శనాన్ని పోగొట్టుకున్నందుకు నేనూ అమరూ విచారించాం. భారతదేశం, గత రెండు శతాబ్దులుగా, భౌతిక సంపత్తి విషయంలో పేదగానే ఉన్నప్పటికీ తరగని గనివంటి దివ్య సంపత్తి మాత్రం దానికి ఉంది; ఈ పోలీసాయనవంటి లౌకిక మానవులకు కూడా, ఆధ్యాత్మికంగా "ఆకాశాన్నందే మేథలు," సందర్భవశాత్తు దారి పక్కనే ఎదురు పడుతుంటాయి.

అటువంటి అద్భుతమైన కథ చెప్పి మా విసుగు పోగొట్టినందుకు ఆ అధికారికి మేము ధన్యవాదాలు చెప్పాం. తాను మాకంటె అదృష్టవంతుడన్నది అతని సూచన కావచ్చు: తాను అప్రయత్నంగా, మహనీయుడైన ఒక సాధువును కలుసుకొన్నాడు; కాని మేము చిత్తశుద్ధితో చేసిన అన్వేషణ, ఒక మహాగురువు పాదసన్నిధిని కాకుండా, అసభ్యమైన ఒక పోలీసు స్టేషనులో ముగిసింది.

హిమాలయాలు అంత దగ్గరలో ఉన్నా కూడా మేము బందీలుగా ఉన్నందువల్ల మా కవి ఎంతో దూరమయాయి. స్వేచ్ఛకోసం నా మనస్సు ఉరకలు వేస్తోందని అమర్‌తో చెప్పాను.

"అవకాశం వచ్చినప్పుడు చల్లగా జారుకుందాం. పవిత్రమైన ఋషీకేశానికి కాలినడకన వెళ్ళగలం." ప్రోత్సాహకరంగా చిరునవ్వు నవ్వాను.

కాని, మా కొక బలమైన ఆధారంగా ఉన్న డబ్బును వాళ్ళు మా దగ్గరినుంచి తీసేసుకోగానే నా జతగాడు నిరాశావాదిగా మారిపోయాడు.

"అల్లాటి ప్రమాదకరమైన అడవి ప్రదేశంలో కనక మనం నడక మొదలెట్టామంటే, చివరికి మనం చేరేది సాధువులుండే చోటికి కాదు— పెద్దపులుల పొట్టల్లోకి!"

మరి మూడు రోజులకి అనంతుడూ, అమర్ వాళ్ళ అన్నయ్యా వచ్చారు. అమర్ అయితే, తేలికపడ్డ మనస్సుతో వాళ్ళన్నయ్యను ఆప్యాయంగా పలకరించాడు. నేను మాత్రం సమాధాన పరుచుకోలేదు. అనంతన్నయ్యకి నుట్టినవల్లా తీవ్రమైన నిందలకు మించి మరేమీ లేదు.

"నీ మనస్సు కెలా అనిపిస్తుందో నాకు తెలుసురా!" అంటూ మా అన్నయ్య నన్ను సముదాయిస్తూ అన్నాడు. "నేను నిన్ను కోరేదల్లా ఒకటే— కాశీలో మంచి జ్ఞాని ఒకాయన ఉన్నాడు; ఆయన్ని కలుసుకోడానికి నాతో కాశీ రమ్మనీ, నీ కోసం బెంగపెట్టుకున్న నాన్నగారిని

చూడ్డానికి కలకత్తా వచ్చి కొన్నాళ్ళు ఉండమనీను. కావలిస్తే తరవాత సాగిద్దువుగాని, ఇక్కడ గురువు కోసం వెదకడం."

ఈ విషయం దగ్గర అమర్, మా మాటల్లో కలగజేసుకుని, నాతో మళ్ళీ హరిద్వారం వచ్చే ఉద్దేశమేమీ తనకి లేదని ఖండితంగా చెప్పాడు. కుటుంబ సంబంధమైన ఆప్యాయత అనుభవిస్తున్నాడు వాడు. కాని నాకు తెలుసు, నేను మాత్రం గురువు కోసం అన్వేషణ మాననని.

మేమంతా కాశీ వెళ్ళే రైలు ఎక్కాం. అక్కడ నా ప్రార్థనకు సాటిలేని, తక్షణ ఫలితం కనిపించింది.

అనంతన్నయ్య తెలివిగా, ముందే ఒక పథకం వేసి ఉంచాడు. హరిద్వారం వచ్చే లోపున, దారిలో కాశీలో ఆగి ఒక పండితుణ్ణి కలుసుకొని, తరవాత నాతో మాట్లాడేటందుకు ఏర్పాటు చేశాడు. నేను సన్యాసి[1]ని కావాలన్న ఉద్దేశం విరమించుకొనేటట్టు చెయ్యడానికి ప్రయత్నిస్తానని ఆ పండితుడూ ఆయన కొడుకూ అనంతన్నయ్యకి మాట ఇచ్చారు.

అన్నయ్య నన్ను వాళ్ళింటికి తీసుకువెళ్ళాడు. పండితుడుగారి కొడుకు యువకుడే; ముంగిట్లోనే నన్ను మంచి ఉత్సాహంగా పలకరించాడు. నాకు సుదీర్ఘమైన వేదాంతోపన్యాసం ఇచ్చాడు. తనకు, దివ్యదృష్టి వల్ల నా భవిష్యత్తు తెలుసునని నొక్కిచెప్పి, సన్యాసిని కావాలన్న నా ఉద్దేశాన్ని చులకనగా కొట్టిపారేశాడు.

"నీ మామూలు బాధ్యతల్ని విడిచిపెట్టాలన్న పట్టుమీదే కనక నువ్వు ఉన్నట్టయితే, నీ కెప్పుడూ దురదృష్టమే దాపురిస్తుంది; దేవుణ్ణి దర్శించలేవు! ప్రాపంచిక అనుభవాలు పొందనిదే నీ పూర్వకర్మ[1]ను ఒక్కనాటికి తప్పించుకోలేవు," అన్నాడాయన.

అందుకు సమాధానంగా, భగవద్గీత[2]లో చెప్పిన అమృత వాక్కులు నా నోటినుంచి వెలువడ్డాయి. "'ఎంతో దుష్కర్మ మూటగట్టుకున్నవాడు కూడా ఎడతెరిపి లేకుండా నన్ను ధ్యానించినట్లయితే, అతడు వెనక చేసిన దుష్కర్మల ఫలితాలు శీఘ్రంగా నశిస్తాయి. అతడు ధర్మాత్ముడయి శాశ్వత శాంతి నందుకుంటాడు. నన్ను నమ్ముకున్న భక్తుడెవడూ నశించడు. ఇది నిశ్చయమని తెలుసుకో!'"

అయితే ఆ యువకుడు అంత గట్టిగా జోస్యం చెప్పేసరికి నాలో విశ్వాసం కొద్దిగా సడలింది. అప్పుడు గుండెనిండా భక్తి నింపుకొని మనస్సులో దేవుణ్ణి ఇలా ప్రార్థించాను :

"దయ ఉంచి నా మానసిక ఆందోళన పోగొట్టు— ఇక్కడే, ఇప్పుడే జవాబు చెప్పు— నన్ను సన్యాసిగా బతకమంటావా, సంసారిగానా? నీ ఉద్దేశం చెప్పు!"

ఈ పండితుడుగారి ఇంటి ఆవరణకు వెలుపల ప్రసన్నవదనుడయి ఉన్న ఒక సాధువును గమనించాను. దివ్యదృష్టి కలవాణ్ణని చెప్పుకొనే ఈయనకూ నాకూ తీవ్రంగా జరిగిన సంభాషణను ఆయన వినే ఉంటాడన్నది— నన్ను తన దగ్గరికి పిలవడంతో అర్థమయింది. ప్రశాంతమైన ఆయన కళ్ళలోంచి బ్రహ్మాండమైన శక్తి ఒకటి వెలువడుతున్నట్టు నాకు అనుభూతి కలిగింది.

---

1. సన్యాసం = సమ్ + ని + అస్ (తోసివెయ్యడం). అన్ని కర్మలనూ కర్మఫలాలనూ భగవంతుడికి అర్పించడం.

1. ఈ జన్మలో కాని, పూర్వజన్మలో కాని చేసిన వెనకటి పనులకు ఫలితాలు; 'చేయడం' అనే అర్థంలో, 'కృ' అనే సంస్కృత ధాతువునుంచి వచ్చింది.

2. అధ్యా. 9 : శ్లో. 30-31.

"బాబూ, ఆ అజ్ఞాని మాటలు చెవిని పెట్టకు. నీ ప్రార్థనకి జవాబుగా, ఈ జన్మలో నీకు నిర్ణయమయిన ఏకైక మార్గం సన్యాసమేనని నీకు నమ్మకంగా చెప్పమని భగవంతుడు నాతో అంటున్నాడు."

కచ్చితమైన పరిష్కారంలా వచ్చిన ఈ సందేశాన్ని వినగానే నాకు ఆశ్చర్యమే కాదు— కృతజ్ఞతాభావం కూడా పెల్లుబికింది. సంతోషంగా చిరునవ్వు నవ్వాను.

"ఆ మనిషి దగ్గర్నించి వచ్చెయ్యి!" అంటూ ముంగిట్లోంచి "అజ్ఞాని" నన్ను పిలుస్తున్నాడు. ఋషితుల్యుడయిన నా మార్గదర్శకుడు ఆశీర్వాద సూచకంగా చెయ్యి ఎత్తి మెల్లగా వెళ్ళిపోయాడు.

"నువ్వెంత పిచ్చివాడవో ఆ సాధువు అంత పిచ్చివాడు." ఇంత మనోహరమైన వ్యాఖ్య చేసినవాడు తల నెరిసిన పండితుడు. ఆయనా, ఆయన కొడుకూ నా వేపు సానుతాపంగా చూస్తున్నారు. "అతను కూడా దేవుడికోసం అనిశ్చితమైన అన్వేషణలో పడి ఇల్లు విడిచిపెట్టేశాడని విన్నాను."

నేను ఆ వేపునుంచి తిరిగిపోయాను. ఈ ఇంటివాళ్ళతో నే నింకేమీ మాట్లాడదలుచుకోలేదని అన్నయ్యతో చెప్పేశాను. దాంతో అతను నిరుత్సాహపడి, వెంటనే వెళ్ళిపోవడానికి ఒప్పుకొన్నాడు. వెంటనే మేము కలకత్తా వెళ్ళే రైలు ఎక్కాం.

"డిటెక్టివుగారూ, నేను ఇద్దరు స్నేహితులతో కలిసి పారిపోయానని మీరు ఎలా కనిపెట్టారూ?" అని అడుగుతూ, సరదాగా నాకు కలిగిన ఆసక్తిని మా తిరుగు ప్రయాణంలో అన్నయ్యదగ్గర బయటపెట్టాను. అతను కొంటెగా నవ్వాడు.

"మీ బళ్ళో, అమర్ క్లాసులోంచి వెళ్ళిపోయాడనీ మళ్ళీ రాలేదనీ

తెలిసింది. మర్నాడు పొద్దున వాళ్ళింటికి వెళ్ళి, గుర్తులు పెట్టిన రైల్వే టైమ్ టేబులు బయటికి లాగాను. సరిగ్గా అప్పుడే, అమర్ వాళ్ళ నాన్నగారు బండిలో బయటికి వెళ్ళబోతూ బండివాడితో మాట్లాడుతున్నారు.

"'మా అబ్బాయి ఈ పూట బడికి వెళ్ళడానికి నాతో రాడు. మాయమైపోయాడు!' అంటూ బాధగా అన్నారాయన.

"'మీ అబ్బాయిగారూ మరో ఇద్దరూ తెల్లదొరల బట్టలు వేసుకుని హౌరా స్టేషనులో రైలెక్కారని నాకు తెలిసిన బండివాడు చెప్పగా విన్నానండి. వారి తోలు బూట్లు బండివాడికి బహుమతిగా ఇచ్చారట కూడా!' అన్నాడు ఆ బండివాడు.

"దాంతో నాకు మూడు ఆధారాలు దొరికాయి— టైమ్ టేబులూ, ముగ్గురు కుర్రాళ్ళూ, ఇంగ్లీషువాళ్ళ దుస్తులూ."

ఉల్లాసమూ విసుగుదలా కలిసిన మనస్సుతో, అన్నయ్య బయటపెట్టే సంగతులు వింటున్నాను. బండివాడి విషయంలో మేము చూపించిన ఔదార్యం కొద్దిలో అస్థానపతితమైందన్నమాట!

"నేను వెంటనే వెళ్ళి టైమ్ టేబుల్లో అమర్, గీతలు పెట్టిన ఊళ్ళ స్టేషను మాస్టర్లందరికీ టెలిగ్రాములు ఇచ్చాననుకో," అంటూ చెబుతూ పోయాడు అన్నయ్య. "బెరైలీ దగ్గర టిక్కు పెట్టాడు అతను. అంచేత, అక్కడున్న మీ స్నేహితుడు— ద్వారకకి తంతి ఇచ్చాను. తరవాత, కలకత్తా చుట్టుపక్కల వాకబుచేసిన మీదట తెలిసింది ఏమిటంటే మన జతీన్దా ఒకరోజు రాత్రల్లా ఇంటికే రాలేదనీ, మర్నాడు పొద్దున యూరోపియన్ వేషంలో దిగాడనీ తెలిసింది. వాణ్ణి వెతికి పట్టుకునీ, భోజనానికి రమ్మని పిలిచాను. నేనొక స్నేహితుడి మాదిరిగా పిలిచేసరికి వాడు కాదనలేక ఒప్పుకొన్నాడు. దారిలో. వాడికి ఏ మాత్రం అనుమానం

రానియ్యకుండా ఒక పోలీసు స్టేషనులోకి తీసుకువెళ్ళాను. అంతకుముందే నే నక్కడ, భయంకరంగా కనిపించే ఆఫీసర్లని ఏరి కోరి ఉంచాను. మేము వెళ్ళగానే వాళ్ళు వాణ్ణి చుట్టుముట్టారు. వాళ్ళ వాడి చూపులకు తట్టుకో లేక జతీన్‌దా, తన వింత నడవడికి సంజాయిషీ చెప్పుకోడానికి ఒప్పుకున్నాడు."

"'ఆధ్యాత్మికమైన ఉత్సాహంతో మనస్సు తేలిపోతూండగా, హిమాలయాలకు వెళ్ళాలని బయల్దేరాను,' అంటూ చెప్పడం మొదలుపెట్టాడు. 'గొప్ప గురువుల్ని కలుసుకోగల అవకాశం దొరుకుతుందన్న ఆశలో నా మనస్సు నిండిపోయింది. కాని ముకుందుడు, "హిమాలయ గుహల్లో మనం ఆనందంలో తన్మయులమై ఉన్నప్పుడు, పెద్దపులులు మంత్రానికి కట్టుబడ్డట్టుగా అయిపోయి, పెంపుడు పిల్లుల్లా మనచుట్టూ కూర్చుంటాయి," అని అనేసరికి నా ఉత్సాహమంతా నీరుగారిపోయింది; నుదుట చెమట పట్టేసింది. "అప్పుడేం గతి?" అని వాపోయాను. "ఒకవేళ పులుల క్రూరస్వభావం మా ధ్యానసమాధి శక్తి ప్రభావంవల్ల మారకపోతే మమ్మల్ని అవి, పెంపుడు పిల్లుల్లా దయతో చూస్తాయా?" అన్న ఆలోచన నాలో కలిగింది. ఏదో ఒక పులి పొట్టలోకి నేను బలవంతాన ప్రవేశించినట్టు మనస్సుకు అనిపించింది. అది కూడా పూర్తి శరీరంతో కాదు, శరీరంలోని ఒక్కొక్క భాగమే విడివిడిగా!'"

ప్రయాణం మధ్యలో జతీన్‌దా మాతో చెప్పకుండా మాయమైనందుకు అప్పుడు నాకు కలిగిన కోపం, ఇప్పుడు వచ్చిన నవ్వుతో ఎగిరిపోయింది. అన్నయ్య రైల్లో ఇచ్చిన ఉల్లాసకరమైన ఈ వివరణ, జతీన్‌దా నాకు కలిగించిన బాధనంతనీ పోగొట్టేసింది. కాని ఉన్నమాట చెప్పాలి; ఒక్క రవ్వ తృప్తిలాంటిది కూడా కలిగింది నాకు: జతీన్‌దా కూడా పోలీసుల బెడద తప్పించుకోలేకపోయినందుకు!

"అనంతదా,[1] నువ్వు గూఢచారివై పుట్టావు!" అంటూ తమాషాగా నేను చూసిన చూపులో కొంత విసుగుదల కూడా లేకపోలేదు. "జతీన్‌దా ప్రవర్తనకు కారణం, ఆత్మరక్షణ చేసుకోవాలన్న సహజ స్వభావమేకాని మమ్మల్ని మోసం చెయ్యాలని కాదని తెలిసి నాకు సంతోషమయింది," అని అతనితో చెబుతాను.

కలకత్తాలో ఇంటిదగ్గర నాన్నగారు, కనీసం నా హైస్కూలు చదువు పూర్తయే దాకా నయినా తిరిగే కాళ్ళని నిలకడగా ఉంచుకోమని నా మనస్సులో నాటుకొనేటట్లుగా చెబుతూ బతిమాలారు. నేను లేని సమయంలో, వాత్సల్యంతో ఒక తంత్రం పన్ని— ఋషితుల్యులైన స్వామీ కేవలానందగారు[2] అనే పండితు లొకరు రోజూ మా ఇంటికి వచ్చే ఏర్పాటు చేశారు.

"వీరు నీకు సంస్కృతం నేర్పుతారు," అని నాకు చెప్పారు నాన్నగారు.

బాగా చదువుకొన్న దార్శనికుని దగ్గర నాకు శిక్షణ ఇప్పించినట్లయితే, ఆధ్యాత్మికమయిన నా ఆకాంక్షలను తృప్తిపరచ వచ్చునని

---

1. అతన్ని నే నెప్పుడూ అనంత-దా అనే పిలిచేవాణ్ణి. తమ్ముళ్ళుగాని చెల్లెళ్ళుగాని అన్నగారిని సంబోధించేటప్పుడు, అతని పేరుకు చివర 'దా' అన్న గౌరవ వాచకం చేరుస్తారు.

2. మేము కలుసుకొనే నాటికి కేవలానందగారు సన్యాసం తీసుకోలేదు. ఆయన్ని మామూలుగా "శాస్త్రీ మహాశయ" అని పిలుస్తూండేవారు. కాని లాహిరీ మహాశయ, మాస్టర్ మహాశయ (అధ్యాయం : 9) అనే పేర్లు వచ్చినప్పుడు గందరగోళం లేకుండా ఉండాలని మా సంస్కృతం మాస్టరుగారి ప్రస్తావన వచ్చినప్పుడు, ఆయనకి సన్యసించిన తరవాత వచ్చిన 'స్వామీ కేవలానంద' అన్న పేరే వాడుతున్నాను. ఇటీవల బెంగాలీలో ఆయన జీవిత చరిత్ర వెలువడింది. ఆయన గృహస్థనామం ఆశుతోష్ ఛటర్జీ.

నాన్నగారు ఆశించారు. కాని ఆయన అనుకొన్నది సూక్ష్మంగా తారుమారయింది : మా మాస్టరుగారు నాకు, బుద్ధికి పదును పెట్టే శుష్క విషయాలు బోధించకపోగా– అందుకు భిన్నంగా– భగవంతుడి సాక్షాత్కారం కోసం నాలో నివురుగప్పిన నిప్పులా ఉన్న ఆకాంక్షను ప్రజ్వలింపజేశారు. నాన్నగారికి తెలియని విషయమేమిటంటే, స్వామీ కేవలానందగారు లాహిరీ మహాశయుల ఉత్కృష్ట శిష్యులన్న సంగతి. సాటిలేని ఆ మహాగురువులకు శిష్యులు వేలకొద్దీ ఉండేవారు. ఆయనకు గల దివ్యమైన ఆకర్షణ శక్తి అడ్డూ ఆపూ లేనిది కనక, వాళ్ళని ఆయనవైపు ఆకర్షించింది. లాహిరీ మహాశయులు తరచుగా, కేవలానందగారిని ఒక ఋషిగా పేర్కొంటూ ఉండేవారని నాకు తరవాత తెలిసింది.

మా ట్యూషన్ మాస్టరుగారి ముఖం, సమృద్ధిగా పెరిగిన వంకు లొంకుల జుట్టుతో తీర్చిదిద్దినట్టుండేది. నల్లటి ఆయన కళ్ళు, కల్లాకపటం తెలియని పసిపిల్లవాడి కళ్ళ మాదిరిగా నిర్మలంగా ఉండేవి. ఆయన పలచని శరీరంలోని కదలికలన్నీ ప్రశాంతమైన ఆలోచననీ గాంభీర్యాన్నీ ప్రదర్శించేవి. ఎప్పుడూ సౌమ్యంగా, ఎప్పుడూ ప్రేమగా ఉండే ఆయన, అనంత చైతన్యంలో స్థిరంగా నెలకొని ఉన్నవారు. మే మిద్దరం కలిసి అనేక గంటలకాలం గాఢమైన క్రియాయోగ సాధనలో ఆనందంగా గడుపుతూండేవాళ్ళం.

కేవలానందగారు ప్రాచీన శాస్త్రాల్లో, అంటే పవిత్ర గ్రంథ విషయాల్లో, అధికారికమైన పరిజ్ఞానం గల ప్రసిద్ధ పండితులు. ఆయన పాండిత్యమే ఆయనకు ''శాస్త్రి మహాశయ'' అన్న బిరుదు సంపాదించింది. అందరూ ఆయన్ని మామూలుగా ఆ పేరుతోనే పిలుస్తూండేవారు. కాని సంస్కృత పాండిత్యం సంపాదించడంలో నా అభివృద్ధి గమనించదగ్గదేమీ కాదు. నిస్సారమైన వ్యాకరణాన్ని విడిచిపెట్టేసి ప్రతిసారీ యోగాన్ని

గురించీ లాహిరీ మహాశయుల గురించీ మాట్లాడే అవకాశం కోసమే ప్రయత్నిస్తూ ఉండేవాణ్ణి. ఒక రోజున మా మాస్టరుగారు, నా కోరిక మన్నించి లాహిరీ మహాశయుల సన్నిధిలో తాము గడిపిన జీవితానికి సంబంధించిన విషయం ఒకటి చెప్పారు.

''అరుదైన అదృష్టం వల్ల, లాహిరీ మహాశయులకు సమీపంలో పదేళ్ళపాటు ఉండే అవకాశం నాకు కలిగింది. రోజూ రాత్రిపూట నా యాత్రకు గమ్యస్థానం, కాశీలో వారి నివాసగృహం. గురువుగారెప్పుడూ మేడమీద మొదటి అంతస్తులో, ముందరున్న చిన్న గదిలో ఉంటూండేవారు. ఆయన ఒక కొయ్యబల్ల మీద పద్మాసనం వేసుకొని కూర్చొని ఉండేవారు. ఆ బల్లకి వెనకాల, చేర్లబడ్డానికి ఒక చెక్క కూడా లేదు. ఎదురుగా ఆయన శిష్యులు, పుష్పమాలాలంకారం మాదిరిగా అర్ధచంద్రాకారంగా కూర్చొనేవారు. ఆయన కళ్ళు బ్రహ్మానందంతో మిలమిలా మెరుస్తూ కదులుతుండేవి. అవి ఎప్పుడూ, దూరదర్శన శక్తిగల అంతశ్చక్షువు ద్వారా శాశ్వతానంద గోళంలోకి గుచ్చిగుచ్చి చూస్తూ, సగం మూసుకొని ఉండేవి. ఆయన ఏకబిగిని మాట్లాడటమన్నది అరుదు. ఆయన చూపు, సందర్భానుసారంగా, తమ సహాయం అవసరమున్న ఒక శిష్యుడి మీద కేంద్రీకరించి ఉండేది; అప్పుడు హిమపాతంలా వచ్చిపడే కాంతిని పోలిన ఉపశమన వాక్కులు ధారగా వెలువడుతుండేవి.

''ఆ మహాపురుషుల చూపుతో నాలో, వర్ణించడానికి శక్యం కాని ఒకానొక ఆనందం వెల్లివిరుస్తుండేది. అనంతత్వమనే ఒకానొక మహా పద్మంలోంచి వెలువడ్డ మాదిరిగా, ఆయనలోంచి వచ్చే సుగంధం నాలో నిండిపోయేది. మేము రోజుల తరబడి మాట్లాడుకోకపోయినప్పటికీ, ఆయన సన్నిధిలో ఉండడమే, నా అస్తిత్వాన్నంతనూ మార్చేసిన మహత్తరమైన అనుభవం. కంటికి సోకని అడ్డంకి ఏదయినా నా ఏకాగ్ర

తకు భంగం కలిగించేలా ఎదురయినట్లయితే, నేను మా. గురువుగారి పాదాల దగ్గర ధ్యానం చేసేవాణ్ణి. అక్కడ నాకు, చాలా సూక్ష్మమైన ఆధ్యాత్మిక స్థితులు కూడా అందుబాటులోకి వచ్చేవి. ఆయనకంటె తక్కువ స్థాయి గురువుల దగ్గర మాత్రం అలాటి అనుభూతులు కలిగేవి కావు. ఆ మహానుభావులు ఒక సజీవమైన దేవాలయం; దాని రహస్య ద్వారాలు, భక్తితో ప్రవేశించే శిష్యులందరి కోసం తెరుచుకొని ఉండేవి.

"లాహిరీ మహాశయులు, పవిత్ర గ్రంథాల్ని గురించి పుస్తక పాండిత్యంతో వ్యాఖ్యానించేవారు కారు. అప్రయత్నంగానే ఆయన, 'దివ్య గ్రంథాలయం'లోకి మునిగేవారు. ఆయనలోని సర్వజ్ఞత్వమనే నీటి బుగ్గ లోంచి మాటల నురుగూ ఆలోచనల తుంపరలూ పైకి చిమ్ముకొస్తూ ఉండేవి. అనేక యుగాలకు పూర్వం వేదాల్లో[1] మరుగుపడి ఉన్న గాఢమైన దార్శనిక శాస్త్రాన్ని బయల్పరిచే అద్భుతమైన కీలకం ఆయన దగ్గర ఉండేది. ప్రాచీన గ్రంథాల్లో చెప్పిన వివిధ చేతన స్థాయిల్ని వివరించమని అడిగినప్పుడు, ఆయన చిరునవ్వు చిందిస్తూ అంగీకారం తెలిపేవారు.

---

1. సనాతనమైన నాలుగు వేదాలకు, ఇప్పటికీ 100 పై చిలుకు ప్రస్థాన గ్రంథాలున్నాయి. ఎమర్సన్ తన 'జర్నల్'లో వైదిక భావనకు ఈ విధంగా జోహార్లు అర్పించాడు: "అది ఉష్ణం మాదిరిగాను, రాత్రి మాదిరిగాను, అలలులేని కడలి మాదిరిగాను మహత్తరమైనది. ఇందులో ప్రతి ధార్మిక భావనా ఉంది; ఉదాత్త కవితాహృదయం గల ప్రతి కవి మనస్సులోనూ పర్యాయక్రమంలో మసిలే మహత్తరమైన నీతులన్నీ ఉన్నాయి... ఈ గ్రంథాన్ని ఉపేక్షించగూడదు. నా మట్టుకు నే నొక్కణ్ణీ, అరణ్యంలోనో సరస్సులో ఒక నావలోనో ఉన్నట్లయితే ప్రకృతిమాత ఇప్పుడు నన్నొక బ్రాహ్మణ్ణి చేస్తుంది; అనంతమైన ఆవశ్యకత, శాశ్వతమైన నష్టపరిహారం, అగాధమైన శక్తి, అఖండమైన మౌనం...ఇదీ దాని ఉద్ఘోష. శాంతి, పరిశుద్ధత, సంపూర్ణ పరిత్యాగం- అన్న సర్వవ్యాధి చికిత్సకాలు, పాపాలన్నిటినీ పరిహరించి, నన్ను అష్టదేవతల ఆనంద ధామానికి తీసుకు వెళ్తాయని అది చెబుతూంది.

" 'నేను ఆ స్థితుల్లోకి ప్రవేశించి నాకు గోచరించింది చెబుతాను మీకు,' అనే వారు. కేవలం గ్రంథాలు బట్టీపట్టేసి తమ అనుభవంలోకి తెచ్చుకోని భావాల్ని వెల్లడించే ఉపాధ్యాయులకూ ఆయనకూ చాలా తేడా ఉండేది.

" 'నీకు తోచిన అర్థాన్ని బట్టి శ్లోకాలు వ్యాఖ్యానించు,' అంటూ మితభాషులయిన గురువుగారు దగ్గరున్న ఒక శిష్యుడితో తరచుగా అంటూండే వారు. 'నువ్వు సరయిన వ్యాఖ్యానం చెప్పే విధంగా నీ ఆలోచనల్ని నేను ప్రేరేపిస్తాను,' అనేవారు. ఈ ప్రకారంగా లాహిరీ మహాశయుల అనుభూతులు అనేకం గ్రంథస్థం కావడం జరిగింది. వాటిమీద ఎందరో శిష్యులు పెద్దపెద్ద వ్యాఖ్యాన గ్రంథాలు రాశారు.

"గుడ్డి నమ్మకం పెట్టుకోమని గురువుగారు ఎన్నడూ చెప్పలేదు. 'మాటలన్నవి కేవలం పైపై తొడుగులు,' అనే వారాయన. 'ధ్యానంలో నువ్వు పొందే ఆనందభరితమైన యోగం ద్వారా దేవుడున్నాడనే గట్టి నమ్మకాన్ని సాధించు.'

"శిష్యుడికి ఏ సమస్య ఎదురయినా సరే, దానికి పరిష్కారంగా ఆయన, క్రియాయోగం సాధన చెయ్యమని సలహా ఇచ్చేవారు.

" 'మీకు దారి చూపించడానికి నేను ఈ శరీరంతో లేనప్పుడు కూడా, ఈ యోగకీలకానికున్న సామర్థ్యం పోదు. సిద్ధాంతపరమైన ఆవేశాల సముదాయంగా తలచి, కట్టుదిట్టంగా కవిలెకట్టలో దాచిపెట్టి, తరవాత మరిచిపోవడానికి వీలయినది కాదు ఈ యోగపద్ధతి. క్రియా యోగం ద్వారా నిరంతరాయంగా ముక్తిమార్గంలో ముందుకు సాగు; నువ్వు చేసే సాధనలోనే దీని శక్తి ఇమిడి ఉంది.'

"నా మట్టుకు నేను, పరమాత్మ సాక్షాత్కారం కోసం మానవుడు జరిపే అన్వేషణలో, స్వయంకృషితో ముక్తి సాధించడానికి రూపొందిం

చిన సాధనాల్లో, అన్నిటికంటె పటిష్ఠమైనది క్రియాయోగమేనని భావిస్తాను," అంటూ గంభీరమైన ప్రమాణ వాక్యంతో ముగించారు కేవలానందగారు. "మానవులందరిలోనూ మరుగుపడి ఉన్న దేవుడు, క్రియాయోగ పద్ధతిని వినియోగించడం వల్ల లాహిరీ మహాశయుల భౌతిక శరీరంలోనూ, ఆయన శిష్యుల్లో కొందరిలోనూ, మనకు కళ్ళకు కట్టే విధంగా రూపుదాల్చాడు."

కేవలానందగారు గురువుగారి సాన్నిధ్యంలో ఉన్నప్పుడు ఒకసారి లాహిరీ మహాశయులు చేసిన దివ్యమైన అద్భుతం ఒకటి ఉంది. ఋషితుల్యులైన మా మాస్టరుగారు ఒకనాడు నాకా కథ మళ్ళీ చెప్పారు. ఆయన కళ్ళు, మా కెదురుగా బల్లమీదున్న సంస్కృత పుస్తకాలకు దూరంగా లగ్నమయి ఉన్నాయి.

"గురువుగారి శిష్యుల్లో రాము అనే గుడ్డివాడి మీద నాకు జాలి కలిగింది. అతనికోసం ఏమయినా చెయ్యాలనిపించింది. తనలోనే పరమాత్ముడు ఉజ్జ్వలంగా ప్రకాశిస్తున్న మా గురువుగారికి ఇతడు ఎంతో విశ్వాసపాత్రుడయి సేవ చేస్తున్నాడే, అటువంటి ఇతని కళ్ళలోనే వెలుగు లేకపోవాలా, అనిపించింది. ఒక రోజున రాముతో మాట్లాడ్డానికి ప్రయత్నించాను. కాని అతడు, చేత్తో చేసిన ఒక తాటేకు విసినికర్రతో, గంటల తరబడి ఓపికగా, గురువుగారికి విసురుతూ కూర్చున్నాడు. చివరి కతడు గదిలోంచి బయటికి వెళ్ళిన తరవాత నేనూ వెనకాలే వెళ్ళాను.

" 'రామూ, నీకు కళ్ళుపోయి ఎంతకాలమయింది ?'

" 'నేను పుట్టినప్పుడేనండి ! ఒక్క క్షణమయినా సూర్యుణ్ణి చూసే అదృష్టం నా కళ్ళకి పట్టలేదండి,' అన్నాడు.

" 'సర్వశక్తిసంపన్నులయిన గురువుగారు నీకు సాయం చెయ్యగలరు. ఒకసారి ఆయనకి మనవి చెయ్యి,' అన్నాను."

"మర్నాడు రాము, బిడియపడుతూ లాహిరీ మహాశయుల దగ్గరికి వెళ్ళాడు. తనకున్న ఆధ్యాత్మిక సర్వసమృద్ధికి తోడుగా భౌతిక సంపద కోరుకోడం, దాదాపు అవమానకర మనిపించేటంతగా భావించాడతడు.

" 'స్వామీ, విశ్వాన్నంతనీ ప్రకాశింపజేసేవాడు మీలో ఉన్నాడు. అంతకంటె తక్కువ కాంతితో వెలిగే సూర్యుణ్ణి చూడగలిగేటట్టుగా ఆ భగవంతుడి వెలుగు నా కళ్ళలోకి వచ్చేటట్టు చెయ్యమని ప్రార్థిస్తున్నాను,' అన్నాడు."

" 'రామూ, నన్ను ఇరకాటంలో పెట్టడానికి ఎవరో ఈ ఎత్తు వేశారు. నయం చేసే శక్తి నాకు లేదు,' అన్నారాయన."

" 'అయ్యా, మీలో ఉన్న పరమాత్ముడు తప్పకుండా నయం చెయ్యగలడండి.'

" 'అది వేరే సంగతి, రామూ ! పరమాత్ముడి శక్తికి పరిమితి లేదు ! అటు నక్షత్రాల్నీ, ఇటు శరీరంలో జీవకణాల్నీ నిగూఢమైన తన ప్రాణశక్తితో ప్రజ్వలింపజేసే పరమాత్ముడు నీ కళ్ళకి తప్పకుండా వెలుగు ఇవ్వగలడు,' అంటూ గురువుగారు, రాము ముఖంలో కనుబొమల మధ్య ఉండే బిందువు[1]ను స్పృశించారు.

" 'నీ మనస్సును ఏడు రోజులపాటు అక్కడ కేంద్రీకరింపజేసి ఉంచి, తరచుగా రామ[2]నామం జపిస్తూ ఉండు. సూర్యుడి తేజోబింబం నీ కోసం ప్రత్యేకంగా ఉదయిస్తుంది,' అన్నారు.

1. "ఒంటి" కన్ను లేదా జ్ఞాననేత్రం ఉండే స్థానం. మామూలుగా మరణ సమయంలో మనిషిలో ఉన్న చైతన్యాన్ని పవిత్రమైన ఆ స్థానానికి లాగెయ్యడం జరుగుతుంది. చనిపోయినవాళ్ళ కళ్ళు పైకి తిరిగి ఉండడానికి కారణం ఇదే.

2. రామాయణమనే సంస్కృత కావ్యంలో ప్రధాన పాత్ర అయిన పవిత్రమూర్తి.

"ఒక్క వారంలో అది జరిగింది. రాము మొట్టమొదటిసారిగా ప్రకృతిమాత సుందరముఖాన్ని దర్శించాడు. మునులందరి కన్న మిన్నగా అతను ఆరాధించే రాముడి నామాన్నే పురశ్చరణ చెయ్యవలసిందిగా సర్వజ్ఞులైన గురువుగారు తమ శిష్యుడికి సూచించారు. రాము విశ్వాస మన్నది భక్తితో దున్నిన నేల; అందులో గురువుగారి, శక్తిమంతమూ శాశ్వతమూ అయిన రోగనివారణ బీజం మొలకెత్తింది," అంటూ కేవలానందగారు ఒక్క క్షణంపాటు మౌనం వహించారు; తమ గురువుగారి మహిమను మళ్ళీ ప్రస్తుతించారు.

"లాహిరీ మహాశయులు చేసిన అద్భుతచర్య లన్నిటిలోనూ స్పష్ట మయే విషయం ఏమిటంటే, తానే వాటికి కారకశక్తి ననుకొనే అవకాశం అహంకారానికి[1] ఎన్నడూ ఇయ్యకపోవడం. లాహిరీ మహాశయులు చికిత్సాకారకమైన మూలశక్తికి తమను తాము అర్పించుకొన్నవారు; అందువల్లే ఆయన, ఆ శక్తిని స్వేచ్ఛగా తమగుండా ప్రసరించేటట్టు చేశారు.

---

1. ఈ అహంకారం (అంటే, "నేను చేస్తున్నాననే భావన") అన్నది ద్వంద్వానికి లేదా, మనిషికీ అతన్ని సృష్టించినవాడికీ మధ్య గోచరించే వేరు పాటుకు- మూలకారణం. ఈ అహంకారం మానవుల్ని మాయలో పడేస్తుంది: దానివల్ల కర్తే (అహం) 'కర్మ'గా మిథ్యారూపంలో కనిపిస్తాడు. ఒకరు సృష్టిస్తే ఏర్పడ్డవాళ్ళు తామే సృష్టికర్తలమని ఊహించుకుంటారు.

"నైవ కించిత్కరోమీతి యుక్తో మన్యేత తత్త్వవిత్,
పశ్యన్ శృణ్వన్ స్పృశన్ జిఘ్రన్నశ్నన్ గచ్ఛన్ స్వపన్ శ్వసన్

ప్రపలన్ విసృజన్ గృహ్ణన్నున్మిషన్నిమిషన్నపి,
ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేషు వర్తంత ఇతి ధారయన్.

సత్యాలన్నిటిలోకీ పరమమైన సత్యాన్ని నమ్మినవాడు, "నా అంతట నేనేమీ

"లాహిరీ మహాశయుల ద్వారా రోగాలు నయమయిన శరీరాలు కూడా అనేకం, చిట్టచివరికి చితిమంటలకు ఆహుతి కాక తప్పలేదు. కాని మౌనంగా ఆయన కలిగించిన ఆధ్యాత్మిక జాగృతీ, ఆయన తీర్చిదిద్దిన క్రీస్తుమాదిరి శిష్యులూ ఎన్నటికీ నశించని అద్భుత మహిమలని చెప్పాలి."

నేను సంస్కృత పండితుణ్ణయితే కాలేదు కాని అంతకన్న దివ్యమైన వాక్యపదీయం బోధించారు నాకు కేవలానందగారు.

చెయ్యడం లేదు," అనుకొంటాడు; "ఇంద్రియాలతో ఇంద్రియాధీనమైన ప్రపంచం చేస్తున్నదే ఇదంతా," అని నమ్ముతాడు.

గీత, అధ్యా. 5 : 8-9

ప్రకృత్యైవ చ కర్మాణి క్రియమాణాని సర్వశః
యః పశ్యతి తథాఽత్మాన మకర్తారం సపశ్యతి.

నిజానికతడు, అంతటా జరిగేవి ప్రకృతి అలవాటు ప్రకారం జరిగేవని, ప్రతినిధిగా కాక, ఆచరణ ద్వారా ఆత్మ అభ్యాసం కోసం ఉద్దేశించినవనీ గమనిస్తాడు.

అధ్యా. 13 : 30

అజోఽపి సన్నవ్యయాత్మా భూతానా మీశ్వరోఽపి సన్
ప్రకృతిం స్వామధిష్ఠాయ సంభవా మ్యాత్మ మాయయా.

నేను పుట్టుకలేనివాణ్ణీ చావులేనివాణ్ణీ నాశరహితుణ్ణీ సర్వజీవులకూ అధిపతినీ అయినప్పటికీ మూల విస్తృతిలో తేలి ఆడే ప్రకృతి రూపాలమీద నేను ముద్రించిన మాయవల్లా, నా ఇంద్రజాలంవల్లా నేను వస్తూ పోతూ ఉంటాను.

అధ్యా. 4 : 6

దైవీ హ్యేషా గుణమయీ మమ మాయా దురత్యయా
మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయామేతాం తరంతి తే.

నన్ను మరుగుపరుస్తూ, వివిధ లీలలు ప్రదర్శించే దివ్యమైన తెరను ఛేదించుకొని పోవడం కష్టసాధ్యం; అయినా నన్ను కొలిచేవాళ్ళు దాన్ని ఛేదించుకొని ముందుకు పోగలుగుతారు.

అధ్యా. 7 : 14

అధ్యాయం : 5

"గంధబాబా" అద్భుతాల ప్రదర్శన

"ఈ లోకంలో ప్రతిదానికీ ఒక ఋతువున్నది ఉంది; ఉద్దిష్టమైన ప్రతిదానికి ఒక సమయమంటూ ఉంది."[1]

సాలమన్ రాజు[2]కున్న ఈ జ్ఞానం, నన్ను నేను ఓదార్చుకోడానికి, నాకు లేదు. నేను ఇంట్లోంచి వచ్చేసి ఇప్పుడు ఏ విహారయాత్రకు వెళ్ళినా, నా కోసం విధి నిర్ణయించిపెట్టిన గురుదేవుల ముఖం ఎక్కడయినా కనిపిస్తుందేమోనని పట్టిపట్టి పరిశీలనగా చూసేవాణ్ణి. అయినప్పటికీ నా హైస్కూలు చదువు పూర్తి అయేవరకు ఆయన దగ్గరికి నాకు దారి ఏర్పడలేదు.

అమర్‌తో బాటు నేను హిమాలయాలకి పారిపోవడానికీ శ్రీయుక్తేశ్వర్‌గారు నా జీవితంలోకి ప్రవేశించిన సుదినానికీ మధ్య రెండేళ్ళు గడిచాయి. ఈ నడిమి కాలంలో నేను కొందరు సాధువుల్ని– "గంధబాబా" "టైగర్ స్వామి", నగేంద్రనాథ్ భాదురీ, మాస్టర్ మహాశయుల్ని–

1. 'ఎక్లీసియాస్టిస్' 3 : 1 (బైబిలు, కింగ్ జేమ్స్ పాఠం).

2. క్రీ. పూ. పదో శతాబ్దిలో ఇజ్రాయిల్ దేశాన్ని పాలించిన వీర ప్రభువు. పరిపాలనలో అతడు చూపిన వివేకాన్నిబట్టి, ధర్మాన్నిబట్టి ఈనాటికీ అతడి పేరు జ్ఞాని అనే మాటకు పర్యాయపదంగా ప్రసిద్ధిచెందింది.

వంగదేశపు విఖ్యాత విజ్ఞానశాస్త్రవేత్త అయిన జగదీశ్‌చంద్ర బోస్‌నూ కలుసుకొన్నాను.

నేను "గంధబాబా" గారిని కలుసుకోడానికి భూమికలుగా చెప్పదగ్గ అంశాలు రెండున్నాయి; వాటిలో ఒకటి మధురమైనదీ మరొకటి వినోదకరమైనదీ.

"దేవుడు సరళమైనవాడు. తక్కినదంతా జటిలమైనది. ప్రకృతి తాలూకు సాపేక్ష ప్రపంచంలో నిరపేక్షమైన విలువలకోసం వెతక్కు."

"నేను కాళికాదేవి[1] ఆలయంలో విగ్రహానికి ఎదురుగా మౌనంగా నిలబడి ఉన్నప్పుడు, ఈ దార్శనిక నిష్కర్షలు మృదువుగా నా చెవిని పడ్డాయి. తిరిగి చూసేసరికి, ఒక పొడుగాటాయన కనిపించాడు; ఆయన ధరించిన - లేదా ధరించని - వస్త్రాన్ని బట్టి ఆయన ఒక సంచార సాధువని తెలిసింది.

"మీరు, నా ఆలోచనల్లో ఉన్న వ్యాకులతను నిజంగా కనిపెట్టారు!" అంటూ కృతజ్ఞతాపూర్వకంగా చిరునవ్వు నవ్వాను. కాళికాదేవిలో సంకేతితమైన మాదిరిగా, ప్రకృతిలోని కృపా-భయానక రూపాల జటిలత నా కంటె తెలివైన బుర్రలనే తబ్బిబ్బు చేసింది."

"ఈమె మర్మాన్ని విప్పి చెప్పగలవాళ్ళు బహు కొద్దిమంది!

1. కాళికాదేవి, ప్రకృతిలోని శాశ్వత నియమానికి ప్రతీక. సాంప్రదాయికంగా ఈమెను, నేలమీద పడుకొని ఉన్న శివదేవుని– లేదా అనంతుని– రూపం మీద నిలబడి ఉన్న చతుర్భుజ మూర్తిగా చిత్రిస్తారు. ఎందుచేతనంటే, ప్రకృతి– అంటే దృగ్విషయిక ప్రపంచం– కార్యకలాపాలు నిర్గుణ బ్రహ్మనుంచి ఉత్పన్నమవుతాయి. ఈమె నాలుగు చేతులూ నాలుగు మౌలిక లక్షణాలకు ప్రతీకలు : వాటిలో రెండు శుభంకరమైనవి, రెండు వినాశకరమైనవి; ద్రవ్యానికి– అంటే సృష్టికి– మౌలికమైన ద్వంద్వం.

జీవితం మన ముందుంచే మంచి పెద్దలు, ప్రతి ఒక్కడి తెలివినీ పరీక్షించే స్ఫింక్స్[1] వేసే మాదిరి జటిలమైన **యక్షప్రశ్న**. మానవులు చాలామంది, దాని పరిష్కారానికి ప్రయత్నించకుండానే జీవితాలను కోల్పోతారు; థీబ్స్ రోజుల్లో మాదిరిగా ఇప్పటికీ అదే దండన. కాని అక్కడక్కడ, ఓటమి నంగీకరించని మహోన్నత శిఖరంలా ఒక్కొక్కడు ఒంటరిగా నిలుస్తాడు. ద్వైతంలో ఉన్న మాయ[2]లో నుంచి అఖండమైన అద్వైత సత్యాన్ని చేజిక్కించుకొంటాడు."

"మీరు దృఢ విశ్వాసంతో చెబుతున్నారండి."

"నేను చాలాకాలం, చిత్తశుద్ధిగా అంతఃపరిశీలన అభ్యసించాను; జ్ఞానార్జనకు అత్యంత బాధాకరమైన మార్గమిది. ఆత్మపరీక్ష చేసుకోడం,

---

1. గ్రీకు పురాణ కథలో వచ్చే రాక్షసి. దీని తల స్త్రీది; శరీరం సింహానిది కాని, కుక్కది కాని; రెక్కలుంటాయి. ఈ రాక్షసి, థీబ్స్ అనే ప్రాచీన గ్రీకు నగరంలో, వచ్చేపోయేవారిని యక్షప్రశ్నలు వేసి, జవాబు చెప్పలేని వాళ్ళను తినేసేదని ప్రసిద్ధి.

2. విశ్వభ్రాంతి; దీనికి వాచ్యార్థం "కొలిచేది" అని. మాయ అనేది సృష్టిలోని ఇంద్రజాల శక్తి; దీనివల్ల అమేయం, అఖండం అయిన పరమాత్మలో పరిమితులూ విభాగాలూ కనిపిస్తూ ఉంటాయి.

'మాయ'ను గురించి ఎమర్సన్ ఈ కింది పద్యం రాశాడు (దాన్ని అతడు **Maia** అన్న వర్ణక్రమంలో రాశాడు):

> అభేద్యమైన దాన్ని కల్పిస్తుంది మాయ,
> లెక్కలేనన్ని సాలెగూళ్ళు అల్లుతూ;
> ఉల్లాసకరమైన దాని చిత్రరూపాలు విఫలంకా వెన్నడూ,
> ఒకదాని మీ దొకటి పడుతుంటాయి, తెరమీద తెరలా:
> మోసపోవడానికి తపించేవాణ్ణి
> తప్పకుండా నమ్మిస్తుంది ఈ మోహకారిణి.

తన ఆలోచనల్ని నిర్విరామంగా పరిశీలనచేసుకోడం కఠోరమైన విదారక అనుభవం. అత్యంత ప్రబలమైన అహంకారాన్ని సైతం అది నుగ్గు చేస్తుంది. కాని నిజమైన ఆత్మవిశ్లేషణ, ద్రష్టలను తయారుచేయడానికి గణితశాస్త్రీయంగా పనిచేస్తుంది. 'ఆత్మాభివ్యక్తి' విధానం పేరిట సాగే వైయక్తికాభిప్రాయ ప్రకటనలు, దేవుణ్ణిగురించీ విశ్వాన్నిగురించీ తమకు తోచిన వ్యక్తిగతమైన వ్యాఖ్యానాలు చేయడానికి తమకు హక్కుందని విశ్వసించే అహంకారుల్ని తయారుచేస్తాయి."

"అటువంటి దురహంకార పూరితమైన మౌలికత సమక్షం నుంచి సత్యం వినమ్రంగా వెళ్ళిపోతుందనడంలో సందేహం లేదు." చర్చ నాకు ఆహ్లాదకరంగా ఉంది.

"మనిషి, బడాయిల్లోంచి బయటపడేవరకు శాశ్వత సత్యాన్ని అర్థం చేసుకోలేడు. అనేక శతాబ్దాలుగా పంకిలమై ఉన్న మానవ మనస్సు లెక్కలేనన్ని ప్రపంచ మాయలతో కూడిన దుర్భర జీవితాన్ని సృష్టిస్తోంది. మనిషి మొదట, తనలోని శత్రువులతో జరిపే పెనుగులాటముందు, యుద్ధ భూమిలో జరిగే పోరాటాలు తీసికట్టే అనిపిస్తాయి! ప్రచండ బలప్రయోగంతో జయించడానికి, ఇవేమీ మానవ రూపంలో ఉన్న శత్రువులు కావు! విషవాయువుల్ని వెళ్ళగక్కే అస్త్రాలను బహునేర్పుగా అమర్చుకొని, అంతటా కన్నుకొని, నిర్విరామంగా పనిచేస్తుండే, తామసిక కామాలనే ఈ యోధులు, మనల్ని అందరినీ హతమార్చడానికి చూస్తుంటారు. తన ఆదర్శాల్ని భూస్థాపితం చేసి సాధారణ ప్రారబ్ధానికి తలవంచినవాడు ఆలోచనాశూన్యుడు. అతడు నిర్వీర్యుడుగానూ, మూర్ఖుడుగానూ, అవమానకరుడుగానూ తప్ప మరో రకంగా కనిపిస్తాడా?"

"అయ్యా, దిగ్భ్రమ చెందిన జనసామాన్యం మీద మీకు సానుభూతి లేదా?"

ఆ సాధువు ఒక్క క్షణం మౌనం వహించాడు ; తరవాత వక్రంగా సమాధాన మిచ్చాడు.

"సర్వ సుగుణాలకీ నిలయుడై అగోచరుడైన భగవంతుణ్ణి ఒక పక్కా, అటువంటి వేమీ లేనట్టు కనిపించే మానవుణ్ణి మరొక పక్కా ప్రేమించడమన్నది, తరచు దిగ్భ్రమ కలిగిస్తూ ఉంటుంది! వ్యూహానికి తగ్గట్టుగానే ఉంటుంది బుద్ధికుశలత. అంతఃపరిశోధన, మానవులందరి మనస్సుల్లోని ఏకత్వాన్ని— అంటే స్వార్థపరత్వమనే దృఢబాంధవ్యాన్ని- బయటపెడుతుంది. కనీసం ఈ ఒక్క విషయంలోనైనా మానవుల్లో సోదరభావం వెల్లడి అవుతున్నది. సమత్వాన్ని చూపించే ఈ ఆవిష్కారాన్ని అనుసరించి నిర్వైరపాటుతో కూడిన వినమ్రత వస్తుంది. ఆత్మకున్న, అన్వేషణయోగ్యమైన స్వాస్థ్యదాయక శక్తుల్ని గమనించకుండా ఇది, తోటివాళ్ళ మీద కనికరంగా మారుతుంది."

"ప్రపంచం అనుభవించే దుఃఖాల్ని గురించి ప్రతి యుగంలోని సాధువులూ మీలాగే బాధపడ్డారండి."

"ఇతరుల జీవితాల్లో కనిపించే దుఃఖాలకు స్పందించే శక్తిని కోల్పోయినవాడు ఒట్టి డాంబికుడు." గంభీరంగా ఉన్న ఆ సాధువు ముఖం గమనించగలిగినంతగా ప్రశాంతమయింది. "శస్త్రంతో ఆత్మ విచ్ఛేదన చేసుకోడం అభ్యసించినవాడు, విశ్వజనీనమైన అనుకంపను విస్తరింపజేయడం తెలుసుకుంటాడు. చెవులు ఊదరగొడుతూ, అధికార పూర్వకంగా అహంకారం వెల్లడించే కోరికల నుంచి అతనికి విముక్తి కలుగుతుంది. అటువంటి నేలలో దైవప్రేమ పుష్పిస్తుంది. చివరికి జీవుడు మరెందుకూ కాకపోయినా— "ఎందుకని ? ప్రభూ, ఎందుకని ?" అంటూ ఆక్రోశించడానికి సృష్టికర్త వేపు తిరుగుతాడు. బాధ అనే దారుణ కశాఘాతాలు మానవుణ్ణి చివరికి, కేవలం సౌందర్యంతోనే ఆకర్షించే పరమాత్మ దగ్గరికి తోలతాయి."

నేనూ ఆ సాధువూ కలకత్తా కాళీఘాట్ ఆలయంలో మాట్లాడుకుంటున్నాం ; అద్భుత సౌందర్యానికి పేరుగన్న ఆ దేవాలయాన్ని దర్శించడానికే నేను వెళ్ళాను. అనుకోకుండా తారసపడ్డ ఈ పరిచయస్థుడు అలంకారప్రాయమైన మందిరం ఘనతను ఒక్క చేతి విదిలింపుతో కొట్టి పారేశాడు.

"ఇటికలూ సున్నమూ, మన చెవులకు సోకే స్వరాలేవీ ఆలపించవు ; తన ఉనికిని తెలిపే మానవగానం ఒక్కదానికే గుండె తెరుచుకుంటుంది."

భక్త బృందాలు ఇటూ అటూ సాగుతున్న గుమ్మందగ్గర, మాకు ఆహ్వానమిస్తున్న ఎండలోకి ఇద్దరం నడిచాం.

"నువ్వు చిన్నవాడివి." ఆ సాధువు సాలోచనగా నన్ను పరిశీలించాడు. "భారతదేశం కూడా చిన్నదే. సనాతన ఋషులు[1], ఆధ్యాత్మిక జీవనానికి సంబంధించి, నిర్మూలించడానికి శక్యంకాని పద్ధతులు ఏర్పరిచి ఉంచారు. వాళ్ళ సనాతన సూక్తులు ఈనాటికీ ఈ దేశానికి చాలు. భౌతిక వాదం ఎన్ని కుతర్కాలు చేసినప్పటికీ, ఇవి పాతబడి పోలేదు ; అనాగరికమూ కాలేదు. శిక్షణాత్మకమైన ఈ బోధలు భారతదేశాన్ని ఇప్పటికీ తీర్చి దిద్దుతున్నాయి. వేలకొద్ది సంవత్సరాలుగా— తత్తరపాటు పండితులు కాలగణన చేయడానికి ఖాతరుచేసే దానికంటె మిన్నగానే— సంశయాత్మకమైన కాలమే వేదాల విలువను రుజువుచేసింది. దాన్ని నువ్వు వారసత్వంగా తీసుకో."

---

1. ఋషు లంటే "ద్రష్టలు" అని అర్థం ; కచ్చితంగా కాలనిర్ధారణ చేసి చెప్పడానికి వీలులేనంత సనాతనమైన వేదాలకు కర్తలు వీరు.

మంచి వాగ్ధార గల ఆ సాధువుకు నేను, భక్తిపురస్సరంగా వీడ్కోలు చెబుతూ ఉండగా, భవిష్యద్దర్శనం ఒకటి వెల్లడించా డాయన:

"ఈవేళ నువ్విక్కణ్ణించి వెళ్ళిన తరవాత, నీకు అసామాన్యమైన అనుభవం ఒకటి కలుగుతుంది."

నేను దేవాలయ ఆవరణనుంచి బయటికి వచ్చి, తరవాత ఎక్కడికి వెళ్ళాలో నిశ్చయించుకోకుండా తిరుగుతున్నాను. వీధి మలుపు తిరుగుతూ ఒక పాత స్నేహితుడికి ఎదురు పడ్డాను— వాడు ఎల్లాటివాడంటే, అల్లాటి

ధైర్యం చెయ్యలేదు. కాని మావాడు మళ్ళీ ఒక్క ఉదుటున ఉరుక్కొచ్చి నన్ను కలుసుకుని సరదాగా నా భుజం పట్టుకున్నాడు.

"గంధబాబా గురించి నీకు చెప్పడం మరిచిపోయాను; అదుగో ఆ ఇంటికే దయచేశారాయన," అంటూ కొద్ది గజాల దూరంలో ఉన్న ఇంటిని చూపించాడు. "ఆయన్ని తప్పకుండా కలుసుకో; సరదాగా ఉంటుంది. అసామాన్యమైన అనుభవమేదైనా కలగొచ్చు నీకు. వస్తా," అంటూ ఈసారి నిజంగానే వెళ్ళిపోయాడు.

78 ఒక యోగి ఆత్మకథ

మంచి వాగ్ధార గల ఆ సాధువుకు నేను, భక్తిపురస్సరంగా వీడ్కోలు చెబుతూ ఉండగా, భవిష్యద్దర్శనం ఒకటి వెల్లడించా డాయన:

"ఈవేళ నువ్విక్కణ్ణించి వెళ్ళిన తరవాత, నీకు అసామాన్యమైన అనుభవం ఒకటి కలుగుతుంది."

నేను దేవాలయ ఆవరణనుంచి బయటికి వచ్చి, తరవాత ఎక్కడికి వెళ్ళాలో నిశ్చయించుకోకుండా తిరుగుతున్నాను. వీధి మలుపు తిరుగుతూ ఒక పాత స్నేహితుడికి ఎదురు పడ్డాను— వాడు ఎల్లాటివాడంటే, అల్లాటి

''గంధబాబా'' అద్భుతాల ప్రదర్శన 79

ధైర్యం చెయ్యలేదు. కాని మావాడు మళ్ళీ ఒక్క ఉదుటున ఉరుక్కొచ్చి నన్ను కలుసుకుని సరదాగా నా భుజం పట్టుకున్నాడు.

"గంధబాబా గురించి నీకు చెప్పడం మరిచిపోయాను; అదుగో ఆ ఇంటికే దయచేశారాయన," అంటూ కొద్ది గజాల దూరంలో ఉన్న ఇంటిని చూపించాడు. "ఆయన్ని తప్పకుండా కలుసుకో; సరదాగా ఉంటుంది. అసామాన్యమైన అనుభవమేదైనా కలగొచ్చు నీకు. వస్తా," అంటూ ఈసారి నిజంగానే వెళ్ళిపోయాడు.

"ఎందుకండి ?" ఆయన నన్నలా అడగడం కుతూహలంగా అనిపించింది నాకు.

"అలౌకిక రీతిలో సువాసనలను ఆస్వాదించే అనుభవం పొందడానికి."

"వాసనల కోసం దేవుణ్ణి వాడుకోడమా ?"

"అయితేనేం ? దేవుడు ఎలాగా పుట్టిస్తాడు కదా, సువాసనలు."

"ఔననుకోండి ; కాని ఆయన, మనం తాజాగా వాడుకోడానికీ తరవాత పారెయ్యడానికి వీలయిన సున్నితమైన పూలు సృష్టిస్తాడు. మీరు సృష్టించగలరా పువ్వులు ?"

"ఆ ; కాని మామూలుగా సువాసనలే సృష్టిస్తాను చిన్నబాబూ !"

"అయితే సెంటు ఫ్యాక్టరీవాళ్ళ వ్యాపారం పడిపోతుంది."

"వాళ్ళ వ్యాపారం వాళ్ళని చేసుకోనిస్తాలే ! భగవంతుడి శక్తిని కళ్ళకి కట్టించడమే నా ఉద్దేశం."

"అయ్యా, భగవంతుణ్ణి రుజువు చెయ్యడం అవసరమాండీ ? ఆయన ప్రతి దాంట్లోనూ ప్రతిచోటా అద్భుత శక్తులు చూపించడం లేదా ?"

"ఔననుకో. కాని మనం కూడా, ఆయనకు గల అనంతమైన సృజనశక్తిలో వైవిధ్యాన్ని కళ్ళకి కట్టించాలి."

"మీరీ విద్య సాధించడానికి ఎంతకాలం పట్టిందండీ ?"

"పన్నెండేళ్ళు."

"సూక్ష్మోపాయాలతో సెంట్లు తయారు చెయ్యడానికా ! మహాశయా కొన్ని రూపాయలు పెడితే పూల అంగట్లో దొరికే సువాసనల కోసం మీరు పన్నెండేళ్ళు వృథాచేస్తూ వచ్చారని నా కనిపిస్తోంది."

"పూలు వాడిపోతే సువాసనలు పోతాయి."

"చావుతోనూ సువాసనలు పోతాయి. కేవలం శరీరానికే ముచ్చట గొలిపేది నే నెందుకు కోరుకోవాలి ?"

"వేదాంతిగారూ, నిన్ను చూస్తే నాకు ముచ్చటేస్తోంది. నీ కుడి చెయ్యి ఇలా చాపు." ఆశీర్వదిస్తున్న భంగిమ కనబరిచాడాయన.

నేను గంధబాబాకి కొన్ని అడుగుల దూరంలో ఉన్నాను. నా ఒంటిని తాకేటంత దగ్గరిలో మరొక రెవరూ లేరు. నేను చెయ్యి చాపాను. ఆ యోగి దాన్ని ముట్టుకోలేదు.

"నీకు ఏం వాసన కావాలి ?"

"గులాబి."

"అదే వచ్చుగాక."

నా అరచేతి మధ్యలోంచి ఘాటుగా గులాబి వాసన రావడంతో ఆశ్చర్యపోయాను. దగ్గరిలో ఉన్న ఒక పూలకుండీలోంచి, వాసనలేని పెద్ద పువ్వు ఒకటి తీశాను.

"వాసనలేని ఈ పువ్వుకి మల్లిపువ్వు వాసన తెప్పించవచ్చాండీ?"

"అదే వచ్చుగాక."

వెంటనే ఆ పువ్వు రేకుల్లోంచి మల్లిపువ్వు వాసన వచ్చింది. అద్భుత శక్తులు చూపే ఆయనకి ధన్యవాదాలు చెప్పి, ఆయన శిష్యుడి పక్కకి వెళ్ళి కూర్చున్నాను. ఆ శిష్యుడు చెప్పాడు— గంధబాబాగారి సరైన పేరు స్వామీ విశుద్ధానందగారట. ఈయన టిబెట్టులో ఉండే ఒక యోగి దగ్గర, ఆశ్చర్యకరమైన అనేక యోగరహస్యాలు తెలుసుకొన్నారట. ఆ టిబెట్టుయోగి వయస్సు వెయ్యేళ్ళకు మించిందని నాకు నమ్మకంగా చెప్పాడు.

"ఆయన శిష్యులైన గంధబాబాగారు అన్ని సమయాల్లోనూ, ఇప్పుడు నువ్వు చూసిన మాదిరిగా, కేవలం మాటలతో వాసనలు సృష్టించరు." గురువుగారిని చూసుకొని గర్విస్తూ మాట్లాడాడు ఆ శిష్యుడు. "వ్యక్తుల స్వభావాల్లోని వైవిధ్యానికి తగ్గట్టుగా ఈయన పద్ధతి చాలా మారుతూ ఉంటుంది. ఈయన అద్భుతమైన వ్యక్తి ! కలకత్తా మేధావుల్లో చాలామంది ఈయన అనుచరులు."

నేను వాళ్ళలో కలవగూడదని మనస్సులో తీర్మానించుకున్నాను. అక్షరాలా "అద్భుతమైన" వ్యక్తి అనిపించుకునే గురువంటే నాకు కిట్టదు. గంధబాబాగారికి మర్యాదగా ధన్యవాదాలు చెప్పి వెళ్ళిపోయాను. మెల్లగా ఇంటిమొహం పట్టి నడుస్తూ, ఆనాడు జరిగిన మూడు సంఘటనల గురించీ ఆలోచన సాగించాను.

నేను గుమ్మంలోకి వెళ్ళే సరికి మా అక్క ఉమ ఎదురయింది.

"బలే షోగ్గా తయారవుతున్నావు, సెంట్లు పూసుకుంటూ :"

ఒక్క పలుకు కూడా పలకకుండా, ఆమెకు చెయ్యి వాసన చూపించాను.

"ఎంత మంచి గులాబివాసనో ! దీనికి అసాధారణమైన ఘాటు ఉంది."

దీంట్లో "ఘాటైన అసాధారణత" ఉందని అనుకుంటూ నేను, చడీ చప్పుడూ లేకుండా, అలౌకిక పద్ధతిలో సుగంధబంధురం చేసిన పువ్వును ఆమె ముక్కుదగ్గర పెట్టాను.

"ఓహ్, మల్లిపువ్వు నాకు చాలా ఇష్టం !" అంటూ పువ్వులాగేసుకుంది ఉమ. తీరా చూస్తే, అది వాసనలేని పువ్వుల్లో ఒక రకం. ఆ సంగతి ఆమెకు బాగా తెలుసు. కాని దాంట్లోంచి, మాటిమాటికీ మల్లిపువ్వు

వాసనే వాసన చూస్తూంటే ఆమె ముఖంలో వినోదంతో కూడిన విస్మయం ఆవరించింది. దాంతో నా అనుమానాలు తొలగిపోయాయి ; ఆ వాసనలు నా ఒక్కడికే అలా అనిపించేటట్టుగా, గంధబాబాగారు నన్ను స్వయం సమ్మోహన స్థితికి గురిచేశారేమో అనుకున్నాను కాని, అలా జరగలేదని తెలిసిపోయింది.

తరవాత ఒకసారెప్పుడో, అలకనందుడనే మా స్నేహితుడు, ఈ గంధబాబాకి ఒక అపురూపశక్తి ఉందన్నాడు. ప్రపంచంలో ఆకలితో నకనకలాడే కోట్లాది ప్రజలకే కనక ఆ శక్తి ఉండి ఉంటే ఎంత బాగుండునో అనిపించింది.

"ఒకసారి బర్ద్వాన్‌లో గంధబాబాగారి ఇంటికి వచ్చిన వందమంది అతిథుల్లో నేనూ ఉన్నాను," అంటూ అలకనందుడన్నాడు. "అదొక బ్రహ్మాండమైన ఉత్సవం. ఈ యోగికి, గాలిలోంచి వస్తువులు సృష్టించే శక్తి ఉందని పేరు. అంచేత నేను నవ్వుతూ, ఆ ఋతువులో దొరకని టాంజిరీన్ నారింజలు సృష్టించమని ఆయన్ని కోరాను. తక్షణమే, అరిటాకు విస్తళ్ళలో వడ్డించిన లూచీలు (రొట్టెలు) పైకి ఉబ్బి, వాటిలో ఒలిచి పెట్టిన టాంజిరీన్ నారింజలు ఉన్నాయని రుజువుచేశాయి. రుచి ఎలాగుంటుందో ఏమోనని సంశయిస్తూ నేను కొరికి చూశాను కాని, రుచి చాలా బాగుందనిపించింది."

కొన్నేళ్ళ తరవాత నేను, ఈ గంధబాబాగారు వాటిని ఎలా సృష్టించేవారన్న విషయం, నా అంతస్సాక్షాత్కారం వల్ల తెలుసుకున్నాను. ప్రపంచంలో ఆకలితో అలమటించే కోట్లాది ప్రజలకు ఈ పద్ధతి అందుబాటులో లేకపోవడం ఎంత విచారకరమైన విషయం !

మానవుడు ప్రతిక్రియ చూపే, శబ్దస్పర్శరూపరసగంధ సంబంధమైన ఇంద్రియోత్తేజకాలు, ఎలక్ట్రాన్ ప్రోటాన్లలోని స్పందన తారతమ్యాల

వల్ల పుడతాయి. పర్యాయక్రమంలో, ఈ స్పందనలను ప్రాణం– అంటే "లైఫ్‌ట్రాన్‌లు" క్రమబద్ధం చేస్తాయి. ఇవి సూక్ష్మమైన ప్రాణశక్తులు; లేదా వేరువేరు పంచతన్మాత్రలతో జ్ఞానపరంగా భరితమైన-పరమాణువుల కంటె కూడా సూక్ష్మతరమైన-శక్తులు.

గంధబాబాగారు, కొన్ని నిర్దిష్ట యోగాభ్యాసాలవల్ల తనను తాను ప్రాణశక్తికి సరిచేసుకొని, లైఫ్‌ట్రాన్‌లు (ప్రాణాణువులు) తమ స్పందనాత్మక నిర్మితిని మరో రకంగా మార్చుకోడానికి అనువుగా ప్రచోదన ఇచ్చి, కోరిన ఫలితాన్ని సాధించగలుగుతున్నాడు. ఆయన చూపించిన వాసన, పండు, తదితర అలౌకిక శక్తులు, ప్రాపంచిక స్పందనాల వాస్తవ వస్తురూప కల్పనలే కాని సమ్మోహనంవల్ల ఉత్పన్నం కావించిన ఆంతరిక సంవేదనలు కావు.

చిన్న ఆపరేషన్లు చేసేటప్పుడు వైద్యులు, మత్తుమందు ఇస్తే అపాయానికి గురికాగల వ్యక్తుల విషయంలో, సమ్మోహన శక్తినే ఒక విధమైన మానసికమైన మత్తుమందుగా ఉపయోగిస్తారు. కాని ఇది, తరచుగా సమ్మోహన స్థితికి గురి అయే వాళ్ళకి హాని చేస్తుంది. కొంత కాలం గడిచేసరికి, వ్యతిరేక మానసిక పరిణామం ఒకటి, మెదడులోని కణాల్ని అస్తవ్యస్తం చేస్తుంది. సమ్మోహనమన్నది ఇతరుల చేతనా పరిధిలోకి అనధికారంగా ప్రవేశించడం.[1] దీని తాత్కాలిక దృగ్విషయాలకీ

1. పాశ్చాత్య మనోవిజ్ఞాన శాస్త్రజ్ఞులు చేతననుగురించి సాగించిన పరిశీలనలు చాలావరకు, అవచేతన మనస్సుకూ, మనోవ్యాధి చికిత్సాశాస్త్రం ద్వారానూ మనోవైజ్ఞానిక విశ్లేషణద్వారానూ నయంచేసే మనోవ్యాధులకూ పరిమితమైనవి. సామాన్య మానసిక స్థితులకూ వాటి భావోద్రేక, సంకల్ప విషయిక అభివ్యక్తులకూ మూలాన్ని గురించి, మౌలిక నిర్మాణాన్ని గురించి జరిగిన పరిశోధన చాలా స్వల్పం; నిజంగా మౌలికమయిన ఈ విషయాన్ని భారతీయ దర్శనశాస్త్రం ఉపేక్షించలేదు. సాంఖ్య, యోగ శాస్త్రాల్లో సామాన్య మానసిక సవరణల్లోని

దివ్యసాక్షాత్కారం పొందినవాళ్ళు చూపే అద్భుత శక్తులకూ పోలిక లేదు. భగవత్పరమైన జాగృతి పొందిన నిజమైన సాధువులు, సృజనాత్మక విశ్వస్వాప్నికుడికి అనుగుణంగా శ్రుతి కలిపి, తమ ఇచ్ఛాశక్తితో ఈ స్వాప్నిక ప్రపంచంలో మార్పులు తీసుకువస్తారు.

గంధబాబాగారి లాటివాళ్ళు ప్రదర్శించే అద్భుత చర్యలు చూసి తీరవలసినవే అయినా, అవి ఆధ్యాత్మికంగా నిరుపయోగమైనవి. వినోదం చేకూర్చడానికి మించి వీటికి వేరే ప్రయోజనం ఏమీ లేకపోవడంవల్ల ఇవి, దేవుడికోసం జరిపే తీవ్రమైన అన్వేషణను పక్కలకి మళ్ళిస్తాయి.

అసామాన్య శక్తుల ఆడంబర ప్రదర్శనను గురువులు నిరసించారు. అబూ సయీద్ అనే పారశీక మార్మికుడు, నీటిమీదా గాలిలోనూ అంతరిక్షంలోనూ తాము ప్రదర్శించగల అద్భుతశక్తుల్ని చూసుకొని గర్వించే కొందరు ఫకీర్లను చూసి నవ్వాడు.

"నీళ్ళలో కప్ప కూడా హాయిగానే ఉంటుంది!" అంటూ మెత్తని మందలింపుతో ఎత్తిపొడిచాడు అబూ సయీద్. "కాకీ రాబందూ గాలిలో సులువుగా ఎగురుతాయి. సైతాను తూర్పునా పడమటా కూడా ఒకేసారి కనిపిస్తాడు. నిజమైన మానవుడు ఎవడంటే, తన తోటివాళ్ళలోనే ధార్మిక జీవనం గడుపుతూండేవాడూ, క్రయవిక్రయాలు సాగిస్తూనే ఒక్కక్షణం కూడా దేవుణ్ణి మరిచిపోనివాడూ!"[1] మరో సందర్భంలో ఈ పారశీక

వివిధ సంబంధాలనూ బుద్ధి, అహంకారం, మనస్సు అన్న వాటి స్వాభావిక ప్రకార్యాలనూ సునిశితంగా వర్గీకరించడం జరిగింది.

1. "క్రయవిక్రయాలు సాగిస్తూనే దేవుణ్ణి ఎన్నడూ మరవకపోవడం!" అంటే, పనిచేసే చెయ్యీ ధ్యానించే హృదయమూ కలిసి సామరస్యంగా పనిచెయ్యాలన్న ఆదర్శం ఇందులో కనబడుతుంది. హిందువులు ఏర్పరచుకొన్న లక్ష్యం, అకర్మణ్యతతోనూ సమాజ విరుద్ధమైన ఆత్మసంకోచనంతోనూ కూడుకొన్న పిరికి

దేశికో త్తముడు, ధార్మిక జీవనాన్ని గురించి తనకుగల అభిప్రాయాలు ఇలా చెప్పాడు : "నీ మనస్సులో ఉన్నది పక్కకి పెట్టెయ్యడం (స్వార్థంతో

కూడిన కోరికలు, ఆశయాలు) ; నీ చేతిలో ఉన్నది ఉదారంగా ఇతరులకు ఇవ్వడం, ఆపదలు పిడిగుద్దులు వేస్తున్నప్పుడు ఏనాడూ చలించకపోవడం !"

కాళీఘాట్ గుడిదగ్గర తటస్థపడ్డ సమదర్శి అయిన మునికాని, టిబెట్టులో శిక్షణపొందిన యోగికాని, గురువుకోసం నాకుగల ఆకాంక్షను తీర్చలేరు. నా హృదయానికి, ప్రేరణలకోసం, అధ్యాపకుడు అవసరం లేకపోయింది ; "ధైర్యం వహించు !" అంటూ దానంతట అది కేక వేసింది. అది అరుదుగా నిశ్శబ్దంలోంచి వెలువడేది కావడంవల్ల గట్టిగా మారుమోగింది. చివరికి నేను మా గురువుగారిని కలుసుకున్నప్పుడు, ఆయన కేవలం తమ ఆదర్శ మహనీయతవల్లనే నిజమైన మానవుడి ప్రమాణాన్ని ఉద్బోధించారు.

తనపు "పలాయనం" అని కొందరు పాశ్చాత్య రచయిత లంటారు. అయితే, వేదాల్లో చెప్పిన ప్రణాళిక ప్రకారం మానవ జీవితానికి ఏర్పరచిన నాలుగు ఆశ్రమాలూ జనులందరూ ఆచరించడానికి అనువైన విధంగా, సమతూకంగా రూపొందించినవి ; వీటిలో సగంకాలం అధ్యయనానికీ గృహస్థాశ్రమ విధులు నిర్వర్తించడానికీ, తక్కిన సగంకాలం దైవచింతనా, ధ్యానసాధనలు సాగించడానికీ కేటాయించడం జరిగింది.

ఆత్మలో సుస్థిరుడై ఉండడానికి, మనిషికి ఏకాంతం అవసరం ; కాని తరవాత, లోకానికి సేవచేయడం కోసం గురువులు, ప్రపంచంలోకి తిరిగి వస్తారు. పైకి కనిపించే విధంగా ఏ పనీ చెయ్యని సాధువులు సైతం, తమ ఆలోచనల ద్వారానూ పవిత్ర స్పందనల ప్రసారంద్వారానూ ప్రపంచానికి అత్యంత అమూల్యమైన బహుమానాలు ప్రదానం చేస్తూ ఉంటారు. వివేకశూన్యుడైనవాడు ఎంతో శ్రమిస్తూ సాగించే మానవసేవా కార్యకలాపాలవల్ల కలిగే మేలుకన్న, వీరివల్ల ప్రపంచానికి ఇంకా ఎక్కువ విలువైన మేళ్ళు చేకూరతాయి. మహాపురుషులు, ఎవరి పద్ధతిలో వాళ్ళు, తరచుగా తీవ్రమైన ప్రతిఘటనను కూడా లెక్కచెయ్యకుండా, తోటివారిని ఉత్తేజపరచడానికీ ఉద్ధరించడానికీ నిస్స్వార్థంగా శ్రమిస్తూ ఉంటారు. హైందవ ధార్మికాదర్శం కాని, సామాజికా దర్శం కాని- ఏ ఒక్కటీ కేవలం నకారాత్మకం కాదు. మహాభారతంలో, "సకలో ధర్మః" అని చెప్పిన 'అహింస', సకారాత్మకమే కావడానికి కారణం, ఇతరులకు సహాయం చెయ్యనివాడు ఏదో ఒక విధంగా వాళ్ళకి హానే చేస్తున్నాడన్న భావన దాంట్లో ఉంది.

కర్మప్రవృత్తి మానవ ప్రకృతిలోనే సహజంగా ఉందని చెబుతుంది భగవద్గీత (అధ్యా. 3 : శ్లో. 4-8). సోమరితనం కేవలం "దుష్కర్మ ప్రవృత్తి".

న కర్మణా మనారంభా న్నైష్కర్మ్యం పురుషోఽశ్నుతే,
న చ సన్న్యసనాదేవ సిద్ధిం సమధిగచ్ఛతి ॥ (4)

నహి కశ్చిత్ క్షణమపి జాతు తిష్ఠత్యకర్మకృత్,
కార్యతే హ్యవశః కర్మ సర్వః ప్రకృతిజైర్గుణైః ॥ (5)

కర్మేంద్రియాణి సంయమ్య య ఆస్తే మనసా స్మరన్
ఇంద్రియార్థాన్ విమూఢాత్మా మిథ్యాచార స్స ఉచ్యతే ॥ (6)

య స్త్వింద్రియాణి మనసా నియమ్యారభతేఽర్జున,
కర్మేంద్రియైః కర్మయోగ మసక్తస్స విశిష్యతే ॥ (7)

నియతం కురు కర్మ త్వం కర్మ జ్యాయో హ్యకర్మణః,
శరీరయాత్రాపి చ తే న ప్రసిద్ధ్యే దకర్మణః ॥ (8)

అధ్యాయం : 6

టైగర్ స్వామి

"టైగర్ స్వామిగారి ఎడ్రస్ కనుక్కున్నాను. రేపు ఆయన దర్శనానికి వెళదాం."

సంతోషకరమైన ఈ సూచన చేసినవాడు మా హైస్కూలు స్నేహితుడు, చండి. ఈ స్వామివారు సన్న్యాసాశ్రమ జీవితానికి పూర్వం, పెద్దపులుల్ని పట్టుకునేవారనీ ఉత్తిచేతులతోనే వాటితో పోట్లాడేవారనీ విన్నాను. ఈయన్ని కలుసుకోవాలని ఎంతగానో ఉవ్విళ్ళూరుతూండే వాణ్ణి. అటువంటి అసాధారణమైన సాహసకృత్యాలంటే పిల్లలకు ఉత్సాహం కలగడం సహజం; అది నాలో గాఢంగా ఉండేది.

శీతాకాలం కావడంవల్ల, మర్నాడు తెల్లవారేసరికి ఇంకా చలిచలిగానే ఉంది; కాని నేనూ చండీ ఉల్లాసంగా నడక సాగించాం. కలకత్తా నగరం బయట భవానీపూర్‌లో వెతికి వెతికి వేసారి చివరికి సరయిన ఇల్లే పట్టుకున్నాం. ఆ ఇంటి తలుపుకి రెండు ఇనప కడియాలు ఉన్నాయి; వాటిని పట్టుకుని నేను చెవులు చిల్లులు పడేలా చప్పుడు చేశాను. ఇక్కడింత రొద అవుతున్నా నౌకరు ఒకడు నిదానంగా నడుచుకుంటూ వచ్చాడు మా దగ్గరికి. రణగొణ ధ్వని చేసే ఆగంతుకులు, సాధువుల ఆశ్రమంలోని ప్రశాంతిని భంగపరచలేరన్న భావాన్ని సూచిస్తోంది, వ్యంగ్యంగా అతడు నవ్విన చిరునవ్వు.

మౌనంగా అతడు పెట్టిన **చీవాటుకు** మనస్సు చివుక్కుమని

పించినా, లోపలికి రమ్మన్నందుకే ధన్యులమనుకున్నాం, నేనూ నా స్నేహితుడూ. అక్కడ చాలాసేపు ఎదురు చూస్తూ కూర్చోడంతో మాకు అనుమానం వచ్చింది. సత్యాన్వేషకుడికి ఓర్పు అవసరమన్నది భారతదేశ సాంప్రదాయిక నియమం; తనని చూడ్డానికి వచ్చేవాడి కుతూహలం ఎంత గాఢమైనదో తెలుసుకోడానికి, కావాలనే గురువు పరీక్షించవచ్చు. పాశ్చాత్య దేశాల్లో వైద్యులూ దంతవైద్యులూ చికిత్సకోసం వచ్చేవారి మనఃప్రవృత్తిని స్వేచ్ఛగా పరీక్షిస్తూనే ఉంటారు!

చివరికి ఆ పనివాడు పిలిచాక, చండీ నేనూ ఒక పడగ్గదిలో అడుగుపెట్టాం. ప్రసిద్ధులైన సోహంగ్ (సోఽహం) స్వామివారు[1] పక్క మీద కూర్చుని ఉన్నారు. బ్రహ్మాండమైన ఆయన విగ్రహం కంటబడేసరికి మేము ఏమిటో **అయిపోయాం**. కళ్ళు ఇంత చేసుకుని, నోట మాట లేకుండా స్తంభించిపోయాం. ఇంత భారీ సైజులో ఉన్న ఛాతీ కాని, పెద్ద బంతుల్లాటి కండలు తిరిగిన జబ్బలు కాని అంతకుముందెన్నడూ మేము చూడలేదు. కుంచి పిట్టంగా ఉన్న మెడపైన, ఆయన ముఖం భీకరంగా ఉన్నప్పటికీ ప్రశాంతంగానే ఉంది. పొడుగాటి ఉంగరాలు తిరిగిన జుట్టు, గడ్డం, మీసాలు దానికి శోభ నిస్తున్నాయి. ఆయన నల్లటి కళ్ళలో పావురం మాదిరి, పెద్దపులి మాదిరి లక్షణాలు రెండూ గోచరిస్తున్నాయి. బలమైన నడుము చుట్టూఉన్న ఒక్క **పులిచర్మం** తప్పిస్తే, మొత్తానికి ఆయన దిగంబరంగానే ఉన్నారు.

నేనూ, నా స్నేహితుడూ ఎలాగో మాటలు పెకల్చుకుని, ఆ సన్న్యాసికి నమస్కారం చేశాం; **పులుల్ని** లొంగదీసుకోడంలో ఆయనకు గల అసాధారణమైన శౌర్యాన్ని ప్రశంసించాం.

---

1. 'సోహంగ్' అన్నది ఆయన సన్న్యాసం తీసుకున్నప్పుడు పెట్టుకొన్న పేరు; జనసామాన్యంలో మాత్రం 'టైగర్ స్వామి' గానే ప్రసిద్ధులు.

"అడవి జంతువు లన్నిటిలోకీ ఎక్కువ భయంకరమైన రాయల్ బెంగాల్ పులుల్ని ఉత్తి పిడికిళ్ళతోనే లొంగదీసుకోడం మీకు ఎలా సాధ్యమైందో, దయచేసి మాకు చెప్తారా ?"

"అబ్బాయిలూ, పులులతో పోట్లాడ్డం అన్నది నాకు చాలా చిన్న విషయం. అవసరమైతే ఈవేళ కూడా ఆ పని చెయ్యగలను." పసివాడిలా నవ్వారాయన. "మీరు పులుల్ని పులుల్లా చూస్తారు; వాటిని పిల్లులుగా నే నెరుగుదును."

"స్వామీజీ, పులులు పిల్లులేనని నా మనస్సు (అవచేతన) కయితే నచ్చజెబుతాననుకోండి, కాని పులులకు నచ్చజెప్పగలనా ?"

"బలం కూడా అవసరమన్న మాట నిజమే! పులిని పిల్లిలా ఊహించుకునే పసివాడు దాన్ని గెలవాలని ఎవరూ ఆశించకపోవచ్చు! బలమైన నా చేతులే నాకు చాలే ఆయుధాలు."

మమ్మల్ని వెంట బెట్టుకుని పెరట్లోకి వచ్చారాయన. అక్కడ గోడ అంచున ఒక్క గుద్దు గుద్దారు. దాంతో ఒక ఇటిక కిందికి రాలి పడింది. తొస్సి పన్నులా కనిపించే గోడ కన్నంలోంచి ఆకాశం ధైర్యంగా తొంగి చూసింది. ఆశ్చర్యంతో వెర్రిచూపులు చూశాను నేను. సున్నంతో గట్టిగా కట్టిన గోడలో ఉన్న ఇటికనే ఒక్క గుద్దుతో రాలగొట్టగలిగిన ఈయన, పెద్దపులుల పళ్ళు రాలగొట్టడంలో సందేహం లేదనిపించింది!

"నాలాగే కొందరికి దేహదారుఢ్యం ఉంటుంది; కాని వాళ్ళకి నిబ్బరమైన నమ్మకం ఉండదు. ఒంటిని మాత్రమే వస్తాదుల్లా పెంచుకొని మనస్సును అలా పెంచుకోనివాళ్ళు, అడవిలో స్వేచ్ఛగా తిరిగే క్రూర మృగం ఏదైనా కంటబడితే చాలు, ఇట్టే కళ్ళు తేలవేస్తారు. సహజమైన

ఉగ్రతతో తన స్థావరంలో ఉండే పులికీ, నల్లమందు మరిగిన సర్కస్ జంతువుకీ చాలా తేడా ఉంటుంది!

"భీముడంతటి బలం ఉండి కూడా, రాయల్ బెంగాల్ పులి వచ్చి మీద పడుతుంటే, బెదిరిపోయి ఘోరంగా నిస్సహాయస్థితిలో పడ్డవాళ్ళు చాలామంది ఉన్నారు. ఆ రకంగా తన మనస్సులోనే తానొక పిల్లి మోస్తరుగా బెదిరిపోయే స్థితికి మనిషిని మార్చేసింది పులి. ఒక మోస్తరు బలమైన శరీరం ఉండి, బ్రహ్మాండమైన మనఃస్థైర్యం ఉన్న ఏ వ్యక్తి అయినా పులిజిత్తులను దాని మీదికే ప్రయోగించి, దాని ప్రవృత్తిని పిల్లిలాటి నిస్సహాయ స్థితికి తేగలడు. సరిగ్గా ఇలాగే, ఎన్నిసార్లు చేశానో నేను!"

నా ఎదుట ఉన్న భీమబలుడు, పెద్దపులిని పెంపుడు పిల్లిలా మార్చెయ్య గలగడంలో సందేహం లేదనిపించింది. ఆయన ఏదో ఉపదేశం చేసే ధోరణిలో ఉన్నట్టున్నారు; చండీ నేనూ శ్రద్ధగా వింటున్నాం.

"కండరాల్ని పనిచేయించేది మనస్సు. సమ్మెటతో కొట్టడానికి కావలసిన బలం, దానికి ఉపయోగించిన శక్తిమీద ఆధారపడి ఉంటుంది; మనిషి శారీరక సాధనంగా కనబరిచే బలం, అతని మనస్సులోని ఆక్రమణేచ్ఛ మీదా ధైర్యం మీదా ఆధారపడి ఉంటుంది. శరీరాన్ని అక్షరాలా, తయారుచేసేదీ, పోషించేదీ మనస్సే. బలాలయినా బలహీనతలయినా, గత జన్మల్లోని సహజాతాల ఒత్తిడి ద్వారానే మానవుడి చేతనలోకి వెల్లగా ప్రవేశిస్తాయి. అవి అతని అలవాట్లుగా వ్యక్తమయి, కోరదగిన శరీరంగానో, కోరదగని శరీరంగానో రూపొందుతాయి. బాహ్యమైన బలహీనతకు మూలం మానసికమైనది. విషవలయక్రమంలో, అలవాట్లకు కట్టుబడ్డ శరీరం మనస్సును అడ్డగిస్తూ ఉంటుంది. తన నౌకరు తనను ఆజ్ఞాపించడానికి యజమానే అనుమతించినట్లయితే, ఆ నౌకరు నిరంకుశుడవుతాడు;

అలాగే మనస్సు కూడా శరీరం చెప్పినట్టల్లా లొంగి, దానికి బానిస అవుతుంది."

ఆ స్వామీజీ మా కోరిక మన్నించి, తమ జీవితాన్ని గురించి కొంత చెప్పడానికి అంగీకరించారు.

"మొట్టమొదట్లో నాకున్న పెద్ద కోరికల్లా, పెద్దపులులతో పోట్లాడాలని. నా మనస్సంకల్పం బలిష్ఠమైనదే కాని నా శరీరం దుర్బలంగా ఉండేది."

ఆ మాటకు నాలోంచి ఆశ్చర్యం వ్యక్తమయింది. భీముడులాంటి భుజబలమున్న ఈయన, ఎన్నడయినా బలహీనత అన్నది ఎరుగునంటే నమ్మలేననిపించింది.

"ఆరోగ్యమూ బలమూ చేకూర్చుకోవాలన్న గట్టి పట్టుదలతో, ఆ లోపం పోగొట్టుకున్నాను. రాయల్ బెంగాల్ పులుల్ని నిజంగా లొంగదీసుకునేటట్టు చేసినది నా ఉద్ధత మనోదార్ఢ్యమేనని చెప్పక తప్పదు.

"పూజ్య స్వామీజీ, నే నెప్పటికయినా పెద్దపులులతో పోట్లాడగలనంటారా ?" అల్లాటి విపరీతమైన కోరిక నా మనస్సులో చొరబడ్డం అదే మొదటిసారీ చివరిసారీ కూడా !"

"ఆహా !" అంటూ నవ్వారాయన. "కాని, పులులు చాలా రకాలున్నాయి ; మానవుల కోరికలనే అడవుల్లో తిరుగుతుంటాయి కొన్ని. మామూలు జంతువుల్ని స్పృహ తప్పేటట్టు కొట్టడంవల్ల ఆధ్యాత్మికంగా లాభమేమీ కలగదు. అంతకంటె, లోపల తిరిగే క్రూరమృగాల్ని జయించు."

"అయ్యా, అడవిపులుల్ని అణిచేసే మీరు, తీవ్రమైన మనోవికారాల్ని అణిచేవారుగా ఎలా మారారో చెప్తారా ?"

టైగర్ స్వామి కొంతసేపు మౌనం వహించారు. గతకాలపు దృశ్యాల్ని తిరగదోడుతున్నట్టుగా, ఆ చూపు ఎటో ప్రసరించింది. మా మనవి మన్నించాలా, వద్దా అన్న కొద్దిపాటి మానసిక సంఘర్షణ ఆయనలో చూడగలిగాను. చివరికి అంగీకార సూచకంగా చిరునవ్వు నవ్వారు.

"నా కీర్తి ఉచ్చస్థితి నందుకొనేటప్పటికి, దానివల్ల నాలో గర్వమదం ఏర్పడింది. పులులతో పోట్లాడటమే కాకుండా, వాటి మీద రకరకాల జిత్తులు ప్రదర్శించాలని కూడా నిశ్చయించుకున్నాను. అడవి జంతువులు పెంపుడు జంతువుల్లా ప్రవర్తించేటట్టు చెయ్యాలని నా ఆశ. నా జిత్తులు బహిరంగంగా ప్రదర్శించడం మొదలుపెట్టాను ; దాంట్లో తృప్తికరమైన విజయం సాధించాను.

"ఒకనాడు సాయంత్రం, మా నాన్నగారు చింతాక్రాంతులై నా గదిలోకి వచ్చారు.

" 'బాబూ, నీకు నాదో చిన్న హెచ్చరిక. కార్యకారణాలనే తిరగలి రాళ్ళ మధ్య ఉత్పన్నమయి రాబోయే ముప్పులనుంచి నిన్ను కాపాడతాను,' అన్నారు."

" 'నాన్నగారూ, విధినిర్ణయవాదులా మీరు ? శక్తిమంతమయిన నా కార్యకలాప జలాల్ని మూఢ విశ్వాసంతో కలుషం కానివ్వవలసిందేనా ?'

" 'నేను విధినిర్ణయవాదిని కాను, నాయనా. కాని మన పవిత్ర గ్రంథాలు బోధించే న్యాయమైన ప్రతిఫల నియమాన్ని నమ్ముతాను. అడవి జంతువులకు నీ మీద ఆగ్రహం ఉంది ; దానివల్ల ఎప్పుడో ఒకనాడు నీకు ముప్పు రావచ్చు.'

" 'నాన్నగారూ, మీ మాటలు వింటుంటే నాకు ఆశ్చర్యంగా ఉంది! పులుల సంగతి మీకు బాగా తెలుసు— అవి అందమైనవే కాని కనికరం లేనివి! ఏమో, ఎవరికి తెలుసు? నా పిడిగుద్దులు, వాటి మొద్దుబుర్రల్లోకి కాస్తంత విచక్షణ జ్ఞానాన్ని ఎక్కిస్తాయేమో! వాటికి సాధువర్తన అలవరచడానికి, అడవిని చక్కదిద్దే బడిలో నేనే హెడ్మాస్టర్ని!

" 'నాన్నగారూ, నన్ను పులుల్ని మచ్చికచేసే వాడిలాగే చూడండి. పులుల్ని చంపేవాడినని ఎన్నడూ అనుకోకండి. నేను చేసే మంచి పనులు నాకు చెరుపు ఎందుకు చేస్తాయి? నా జీవిత మార్గాన్ని మార్చుకోవాలన్న ఆజ్ఞ ఏదీ విధించవద్దని మిమ్మల్ని బతిమాలుకుంటున్నాను.' "

చండీ, నేనూ ఎంతో శ్రద్ధగా వింటున్నాం; వెనకటి సంకటస్థితి అర్థం చేసుకుంటూ. భారతదేశంలో పిల్లలెవరూ తల్లిదండ్రుల కోరికలను తేలికగా తీసిపారేసి చిత్తం వచ్చినట్టు నడుచుకోరు. టైగర్ స్వామిగారు ఇంకా ఇలా చెప్పారు:

"నే నిచ్చే సంజాయిషీని నాన్నగారు, నిర్వికార మౌనం వహించి విన్నారు. విన్న తరవాత గంభీరంగా ఒక విషయం వెల్లడించారు.

" 'నాయనా, జరగబోయేదాన్ని గురించి ఒక సాధువు నోట్లోంచి వచ్చిన అశుభ విషయాన్ని చెప్పక తప్పని పరిస్థితి తెస్తున్నావు. ప్రతి రోజులాగే నిన్న నేను వరండాలో కూర్చుని ధ్యానం చేసుకుంటూ ఉండగా ఆయన వచ్చాడు.

" ' "ప్రియమిత్రమా, కలహప్రియుడైన నీ కొడుక్కి ఒక సందేశం తీసుకువచ్చాను. వాణ్ణి కిరాతకమైన పనులు మానెయ్యమను. లేకపోతే, ఈసారి పులితో పోట్లాటకు తలపడ్డప్పుడు తీవ్రమైన గాయాలకు గురిఅయి, ఆరు నెల్లపాటు ప్రాణాంతకమైన జబ్బుతో బాధపడతాడు. అప్పుడిక వెనకటి నడవడి విడిచిపెట్టి సన్యాసి అవుతాడు." '

"ఈ కథ నా మనస్సు కెక్కలేదు. నాన్నగారు, ఒక మాయదారి ఛాందసుడి మాటల్ని సులువుగా నమ్మేశారని అనుకున్నాను."

తమ మూర్ఖత్వానికి దేనికో కించపడుతున్నట్టుగా ఆయన, సహనం కోల్పోయినవాడి భంగిమ ఒకటి చేస్తూ ఈ విషయం వెల్లడించారు. చాలా సేపటి వరకు గంభీరంగా మౌనం వహించడం చూస్తే, మేమక్కడ ఉన్న సంగతే ఆయన ఎరగనట్టున్నారు. అంతవరకు చెప్పిన కథలో, విడిచిపెట్టిన కొస మళ్ళీ అందుకుని సాగించేసరికి, ఆయన స్వరం హఠాత్తుగా మందగించింది.

"నాన్నగారు హెచ్చరించి అట్టే కాలం కాకముందే, నేను కూచ్ బిహార్ రాజధానికి వెళ్ళాను. ప్రకృతి సౌందర్యంతో నిండిన ఆ ప్రాంతం నాకు కొత్త. విశ్రాంతిగా అక్కడ కొంత మార్పు ఉంటుందని ఆశ పడ్డాను. మామూలుగా ప్రతిచోటా జరిగినట్టుగానే అక్కడ కూడా, వీథుల్లో జనం నన్ను వింతగా చూస్తూ వెంటబడ్డారు. గుసగుసలాడుతూ వాళ్ళు చేసే వ్యాఖ్యానంలో కొన్ని ముక్కలు పట్టుకున్నాను కూడా:

" 'అడవి పులులతో పోట్లాడేవాడు ఈయనే.'

" 'ఈయనవి కాళ్ళా, చెట్ల బోదెలా?"

" 'ఆయన మొహం చూడు! పులిరాజు అవతారమే అయి ఉండాలి!'

"వార్తాపత్రికలు వేసే తుది సంచికల్లా, పల్లెటూరి పిల్లకాయలు ఎలా పనిచేస్తారో తెలుసా! అంతకంటె కూడా అలస్యంగా వెలువడే ఆడవాళ్ళ ప్రసంగ విశేషాలు ఇంటింటికీ ఎంత వడిగా వ్యాపిస్తాయో! ఒక్క కొన్ని గంటల్లోనే, నేను ఊళ్ళో ఉన్నందుకు ఆ నగరమంతటా ఉద్రేకం చెలరేగింది.

"సాయంత్రం నేను ప్రశాంతంగా విశ్రాంతి తీసుకుంటున్నాను.

ఇంతలో, దౌడు తీసే గుర్రాల డెక్కల చప్పుళ్ళు వినిపించాయి. అవి నా బస కెదురుగా వచ్చి ఆగిపోయాయి. తలపాగాలు పెట్టుకున్న పొడుగాటి పోలీసువాళ్ళు కొందరు లోపలికి వచ్చారు.

"నేను ఆశ్చర్యపడ్డాను. 'మానవ చట్టం సృష్టించిన వాళ్ళకి అన్నీ సంభవమైనవే,' అనుకున్నాను. 'నాకు బొత్తిగా ఏమీ తెలియని విషయాల గురించి దండించబోరు కదా, అనిపించింది.' కాని ఈ ఆఫీసర్లు అలవాటు లేనంత అతివినయంతో వంగి నమస్కరించారు.

"'అయ్యగారూ, కూచ్ బిహార్ యువరాజావారు వారి తరఫున తమకు స్వాగతం ఇవ్వడానికి మమ్మల్ని పంపారు. రేపు పొద్దున తమరు రాజమందిరానికి దయచేయవలసిందిగా వారు కోరుతున్నారు.'

"ఈ పిలుపు ఎందుకయి ఉంటుందా అని కొంతసేపు ఊహించాను. అస్పష్టమైన ఏ కారణంవల్లనో కాని, ప్రశాంతమైన యాత్రకు ఈ అవరోధం కలిగినందుకు మనస్సు చివుక్కుమనిపించింది. కాని పోలీసులు చూపించే వినమ్రభావం నన్ను కదిలించింది; పోవడానికి ఒప్పుకున్నాను.

"మర్నాడు, నాలుగు గుర్రాలు పూన్చిన అద్భుతమైన బండిని గుమ్మంలోకి తీసుకువచ్చి అతిమర్యాదలతో నన్ను రాజమందిరానికి తీసుకువెళ్తూ ఉంటే తబ్బిబ్బు అయాను. మలమల మాడ్చే ఎండ నాకు తగలకుండా ఉండాలని ఒక భటుడు, అందంగా అలంకరించి ఉన్న గొడుగు పట్టాడు. నగర వీధుల గుండాను, శివార్లలో ఉన్న వనాల గుండాను కులాసాగా సాగుతూ ఆనందించాను. నాకు స్వాగతం పలకడానికి రాజవంశాంకురమే స్వయంగా, మందిర ద్వారం దగ్గర ఉన్నాడు. బంగారు నగిషీ చేసిన తన ఆసనాన్ని నాకు ఇచ్చి, అంతకంటె సాదా నమూనాలో ఉన్న కుర్చీలో తాను కూర్చుంటూ చిరునవ్వు చిందించాడు.

"'ఈ మర్యాదంతా నాకు తప్పకుండా ముప్పుతెస్తుంది!' అని,

ఆశ్చర్యం పెరుగుతూ ఉండగా అనుకున్నాను. కాసేపు కుశల ప్రశ్నలు జరిగిన తరవాత, యువరాజు ఉద్దేశం బయటపడింది.

"'మీరు ఉత్తి చేతులతోనే అడవి పులులతో పోట్లాడగలరని మా ఊరంతా పుకారుగా ఉంది. ఇది నిజమేనా?'

"'అక్షరాలా నిజం.'

"'నేను నమ్మలేను! పట్నవాసుల తెల్ల బియ్యపన్నం తిని పెరిగిన కలకత్తా బెంగాలీలు మీరు. నిజం చెప్పండి; మీరు పోట్లాడేది, వెన్నుబలం లేని, నల్లమందు మరిగిన జంతువులతోనే కదూ?' ఆయన గొంతు బిగ్గరగా, వెటకారంగా ఉంది; పలుకుబడిలో ప్రాంతీయమైన యాస కలిసి ఉంది.

"నన్ను అవమానపరిచే ఆయన ప్రశ్నకు నేను జవాబు చెప్పలేదు.

"'నాకు కొత్తగా పట్టుబడ్డ 'రాజా-బేగం'[1] అనే పులితో పోట్లాడాలని మిమ్మల్ని సవాలు చేస్తున్నాను. మీరు దాన్ని సరిగా ఎదిరించి, గొలుసుతో కట్టేసి, ఒంటిమీద స్పృహ పోకుండా దాని బోనులోంచి బయటికి రాగలిగితే, ఆ రాయల్ బెంగాల్ పులిని మీరే తీసుకోవచ్చు. అంతేకాక, అనేక వేల రూపాయలు, అనేక ఇతర బహుమతులూ కూడా వస్తాయి. ఒకవేళ మీరు, దాన్ని ఎదుర్కోడానికి ఒప్పుకోకపోతే, మీరు వట్టి దగుల్బాజీ అని మా రాజ్యమంతటా చాటిస్తాను!'

"అవమానకరమైన ఆయన మాటలు తుపాకిగుండ్ల వర్షంలా తగిలాయి. నేనూ కోపంగానే అంగీకారం తెలిపాను. ఆ ఉద్రేకంలో ఆయన కుర్చీలోంచి సగం లేచి, ఒక విషపు నవ్వు నవ్వుతూ మళ్ళీ కుర్చీలో

---

1. "రాజా - బేగం" - ఆడపులికీ, మగపులికీ కలిపి ఉండేటంత ఉగ్రత దీనికి ఉందని సూచించడానికి ఈ పేరు పెట్టారు.

కూలబడ్డాడు ; ఆయన్ని చూస్తుంటే, క్రైస్తవుల్ని క్రూరమృగాల మధ్య విడిచిపెట్టి ఆనందించే రోమన్ చక్రవర్తులు గుర్తుకు వచ్చారు నాకు. ఆయన ఇలా అన్నాడు :

" 'పోటీ ఇంకో వారంలో ఏర్పాటవుతుంది. ఆ పులిని ముందుగా చూడటానికి మీకు అనుమతి ఇవ్వలేనందుకు విచారిస్తున్నాను.'

"ఆ మృగానికి నేను వశీకరణ చేస్తాననో, రహస్యంగా నల్లమందు పెట్టడానికి ప్రయత్నిస్తాననో ఆ యువరాజు భయపడ్డాడేమో, నాకు తెలియదు !

"రాజప్రాసాదంనుంచి బయటికి వస్తూ, అంతకు ముందున్న రాజోచితమైన ఛత్రం, సర్వాంగకవచంతో సన్నద్ధమైన శకటం ఇప్పుడు లేకపోవడం చూసి, నాలో నేను నవ్వుకున్నాను.

"మరుసటి వారమంతా, రాబోయే కఠిన పరీక్షకు కావలసినట్టుగా నా శరీరాన్నీ మనస్సునూ క్రమపద్ధతిలో సిద్ధం చేసుకున్నాను. నా నౌకరు ద్వారా కొన్ని విచిత్రమైన కట్టుకథలు కూడా విన్నాను. నాకు ముప్పు వస్తుందని ఒక సాధువు మా నాన్నగారికి జోస్యం చెప్పిన సంగతి ఇక్కడి జనంలో ఎలా వ్యాపించిందో కాని, ప్రచారమైనకొద్దీ చిలవలూ పలవలూ వేసింది. దేవతల శాపం పొందిన ఒక దుష్టశక్తి పులిగా జన్మించి రాత్రిళ్ళు రకరకాల రాక్షసరూపాలు దాలుస్తుందనీ, పగలు మట్టుకు చారల పులిలాగే ఉంటుందనీ అమాయకులైన గ్రామప్రజలు నమ్మారు. నన్ను అణగదొక్కడానికి ఏర్పాటయినది ఆ రాకాసిపులేనని భావించారు.

"వాళ్ళ ఊహల్లో అల్లుకొన్న మరో కథ ఏమిటంటే, జంతువులన్నీ కలిసి పులుల స్వర్గానికి పెట్టుకున్న మొర ఫలించి రాజా-బేగం అవతరించిందట. పులిజాతి కంతకూ తలవంపులు తెస్తున్న వెరపులేని ద్విపాద పశువును శిక్షించడానికి అది సాధనమట ! జూలులేని, కోరలులేని మానవ

మాత్రుడొకడు, పంజాలతోనూ బలిష్ఠమైన అవయవాలతోనూ ఉండే పులిని సవాలు చెయ్యడానికి సాహసించడమా ! అవమానానికి గురి అయిన పులులన్నిటి విద్వేషవిషమూ సాంద్రీభూతమయి ఏర్పడ్డ శక్తికి, గుప్త నియమాల్ని పనిచేసేటట్టు చేసి, పులుల్ని దండించే గర్విష్ఠిని మట్టుపెట్ట డానికి తగినంత చలనం వచ్చిందనీ పల్లెప్రజలు ప్రకటించారు.

"మనిషికీ మృగానికీ మధ్య జరిగే ఈ పోట్లాటకు యువరాజే నిర్వాహకుడిగా వ్యవహరిస్తున్నాడని కూడా నా నౌకరు చెప్పాడు. వేలకొద్ది ప్రేక్షకజనం పట్టడానికి వీలయిన డేరా, ఆయనే దగ్గరుండి వేయించాడట; తుఫానుకు కూడా తట్టుకోగలిగేటంత దిట్టంగా వేయించాడు. దాని మధ్యలో బ్రహ్మాండమైన బోనులో రాజా-బేగం ఉంది ; బోను చుట్టూ కాపుదల గది ఏర్పాటయి ఉంది. బోనులో బందీగా ఉన్న పులి, నెత్తురు గోడుకుపోయే టంత భయంకరంగా గర్జిస్తోంది. దానికి కోపంతో బాటు ఆకలి రగిలించడం కోసం తిండి అడపాతడపా పెడుతూ వచ్చారు. బహుశా, నేనే దానికి విందు భోజనం అవుతానని అనుకొని ఉంటాడు ఆ యువరాజు !

"సాటిలేని ఈ పోటీని గురించి బాగా టముకు వేయించినందువల్ల, నగరంలోవాళ్ళూ బయటివాళ్ళూ కూడా తండోపతండాలుగా వచ్చి టిక్కెట్లు కొనుక్కున్నారు. పోట్లాట జరిగేనాడు, వందలాది జనం, టిక్కెట్లు దొరక్క వెనక్కి తిరిగి వెళ్ళిపోయారు. చాలామంది, డేరా కంతల్లోంచి దూరబడి గేలరీల కింద ఉన్న చోటుకు చేరి కిక్కిరిసిపోయారు."

టైగరు స్వామి కథ మంచి పట్టులోకి వస్తూంటే, నాలో ఉద్రేకం పెల్లుబుకుతూ వచ్చింది ; చండి కూడా మూగబోయి శ్రద్ధగా వింటున్నాడు.

"ఒక పక్క రాజా-బేగం చెవులు చిల్లులుపడేలా గర్జిస్తోంది ; మరోపక్క, కొంచెం కంగారుపడ్డ ప్రేక్షక జనం గోల చేస్తున్నారు. ఆ మధ్యలో నేను ప్రశాంతంగా ప్రవేశించాను. నడుముకు చుట్టి కట్టుకొన్న

చిన్న గుడ్డ తప్ప నా ఒంటిని కాసుకోడానికి మరే బట్టలూ లేవు. కాపుదల గది తలుపు గడియ తీసి లోపలికి నిబ్బరంగా వెళ్ళి మళ్ళీ బిగించాను. మనిషి నెత్తురు పసిగట్టింది పులి. చువ్వలు ఫెళఫెళలాడేటంతగా రొద చేస్తూ ముందుకు ఉరుకుతూ నాకు మహోగ్రంగా స్వాగతం ఇచ్చింది. జాలీ భయమూ కలగలుపుగా కలిగిన ప్రేక్షకుల్లో నిశ్శబ్దం ఆవరించింది. మహోగ్రమైన క్రూరమృగం ముందు నే నొక గొర్రెపిల్ల మోస్తరుగా కనిపించాను.

"ఒక్క క్షణంలో నేను బోనులోకి ప్రవేశించాను; కాని నేను తలుపు మూస్తూ ఉండగానే రాజా-బేగం నిలువునా నా మీదకి వచ్చిపడింది. నా కుడిచెయ్యి ఘోరంగా చీలుకుపోయింది. పులికి అన్నిటికంటె ఇష్టమైన మానవరక్తం చేతినుంచి వరదలా ప్రవహించింది. ఆనాడు సాధువు చెప్పిన జోస్యం నిజమవుతున్నట్టు అనిపించింది.

"అంతకు ముందెన్నడూ ఎరగనంత తీవ్రమైన గాయం మొట్ట మొదటిసారిగా అవడంతో మెరుపుదెబ్బ తిన్నట్టయి, తక్షణమే నేను తేరుకున్నాను. నెత్తురు ఓడుతున్న వేళ్ళు దాని కంటికి కనబడకుండా ఉండాలని, అంగోస్త్రం కింద పెట్టేశాను. ఎడమచేత్తో విసురుగా, ఎముకలు విరిగేలా ఒక్క గుద్దు గుద్దాను. దాంతో పులి వెనక్కి తిరగబడి బోనులో వెనకతట్టున గింగిరాలు తిరిగి మళ్ళీ నా ఎదటికి వచ్చింది. పిడిగుద్దులకు మనం పెట్టింది పేరు; ఆ పిడుగుద్దులతో దాని నెత్తిమీద దబదబా మోత్తాను.

"చాలాకాలం పాటు సారా చిక్కని తాగుబోతుకి మళ్ళీ అది చిక్కితే, మొదటి పీల్పు ఎంత వెర్రెత్తిస్తుందో, రాజా-బేగంకు నెత్తుటి రుచి అంత వెర్రెత్తించింది. మధ్యమధ్య చెవులు గళ్ళుపడేలా గాండ్రిస్తూ, కోపంతో రెచ్చిపోతూ నా మీద విరుచుకు పడింది. వాడిగా ఉన్న పంజాలూ

క్రోరలూ గల ఆ పులిముందు నేను, ఒంటిచేత్తో కాసుకోవలసి ఉన్నందువల్ల దాని వాతపడే పరిస్థితిలో పడ్డాను. అయినా దానికి దిమ్మ తిరిగేటట్టు దెబ్బ తియ్యకపోలేదు. ఇద్దరమూ చావో బతుకో తేల్చుకోవలసినంత తీవ్రంగా పెనుగులాడుతున్నాం. బోను బోనంతా గందరగోళమయిపోయింది; నెత్తురు అన్ని వైపులకీ చిమ్మేసింది. బాధా కసీ కలిసిన గాండ్రింపులు దాని గొంతులోంచి వెలువడుతున్నాయి.

"'కాల్చండి!' 'పులిని చంపండి!' అంటూ ప్రేక్షకుల్లోంచి కేకలు వినవచ్చాయి. ఈ పెనుగులాటలో మనిషీ మృగమూ కూడా వడివడిగా తిరుగుతుండడం వల్ల, రక్షక భటుడు కొట్టిన తుపాకిగుండు గురి తప్పిపోయింది కూడా. నేను నా సంకల్పశక్తి నంతనూ కూడగట్టుకొని భయంకరంగా హుంకరిస్తూ చిట్టచివరి చావుదెబ్బ కొట్టాను. పులి కూలబడిపోయి చడీ చప్పుడూ లేకుండా పడుకుంది.

"పిల్లిలాగ!" అన్నాను మధ్యలో, ఉండబట్టలేక.

నా మాటకు మెచ్చుకుంటున్నట్టుగా నవ్వారు స్వామీజీ. తరవాత, మంచి పట్టుగా సాగుతున్న కథ మళ్ళీ కొనసాగించారు.

"చివరికి రాజా-బేగం ఓడిపోయింది. తరవాత దాని రాజగర్వం మరింత అణిగిపోయింది. గాయాలతో చిట్లిపోయిన నా చేతులతో, జబర్దస్తీగా దాని దవడలు పెగలదీసి, నాటక ఫక్కీలో రంజింపజెయ్యడం కోసం, ఒక్క క్షణం మృత్యుముఖంలో తలదూర్చి ఉంచాను. గొలుసు కోసం చుట్టూ చూశాను. నేల మీదున్న గుట్టలోంచి ఒక గొలుసు లాగి పులి మెడకు బిగించి బోను కడ్డీలకు కట్టాను. విజయోత్సాహంతో గుమ్మం వేపు నడిచాను.

"కాని, రాకాసి పుట్టుక పుట్టిన ఆ రాజా-బేగంకు, పుట్టుమూలానికి తగ్గ రాకాసి బలం ఇంకా ఉంది. బలంగా ఒక్క ఊపుతో గొలుసు

తెంపుకొని నా వీపు మీదికి దూకింది. నా భుజం దాని కోరల్లో చిక్కింది; నేను కుప్పగూలిపోయాను. కాని మరుక్షణంలోనే దాన్ని నేల మీద పడగొట్టి అణిచిపారేశాను. నిర్దాక్షిణ్యంగా నేను గుద్దిన గుద్దులకు అది ఒళ్ళు తెలిసీ తెలియని స్థితిలో పడింది. ఈసారి దాన్ని ఇంకా జాగ్రత్తగా కట్టిపడేశాను మెల్లగా బోనులోంచి బయటికి వచ్చాను.

"ఈసారి నాకు కొత్తరకం అరుపులు వినవచ్చాయి; ఆనందంతో అరిచిన అరుపు లవి. జన మందిరి గొంతులూ కలిసి బ్రహ్మాండమైన ఒకే గొంతుతో అరిచినట్టున్నాయి. నేను తీవ్రంగా గాయపడ్డప్పటికీ, పెట్టిన మూడు షరతులూ పాటించాను— పులికి స్పృహ తప్పేటట్టు చెయ్యడం, గొలుసుతో కట్టిపడెయ్యడం, ఎవరి సహాయమూ అవసరం లేకుండా నా అంతట నేనే బయటికి రావడం. అంతే కాదు; ఆ పొగరుబోతు పులిని దారుణంగా చితగ్గొట్టడమే కాకుండా, ఎంతగా బెదరగొట్టానంటే— సమయానికి చిక్కిన బహుమానంలా దాని నోట్లోకి దూర్చిన తలను కూడా ఉపేక్షించి ఊరుకుందది.

"నా గాయాలకు మందువేసిన తరవాత, పూలదండలు వేసి నన్ను ఘనంగా సన్మానించారు. బంగారు కాసులు అనేకం నా కాళ్ళ దగ్గర జల్లుగా కురిశాయి. నగరం యావత్తు పండుగ జరుపుకొంటున్నంత ఉల్లాసంగా ఉంది. ఎన్నడూ కనీ వినీ ఎరగనంత పెద్ద, క్రూరమైన పులిని చిత్తు చేసినందుకు నా గురించి అన్ని చోట్లా అంతులేకుండా చెప్పుకున్నారు. అన్న మాట ప్రకారం, ఆ రాజా-బేగంను నన్నే తీసుకోమన్నారు. కాని నా కేమీ ఉత్సాహం కలగలేదు. ఒక రకమైన ఆధ్యాత్మిక పరిణామం నాలో ప్రవేశించింది. నేను పులి బోనులోంచి చివరిసారిగా బయటికి రావడంతోనే, ప్రాపంచికమైన నా ఆశలన్నిటికీ ద్వారం మూసేసినట్టు అనిపించింది.

"తరవాత నాకు కష్టకాలం వచ్చింది. నెత్తురు విషపూరితమైనందు వల్ల ఆరు నెల్లపాటు మృత్యుముఖంలో ఉన్నాను. కూచ్ బిహార్ విడిచి వెళ్ళడానికి తగినంత స్వస్థత చేకూరగానే, నేను మా స్వగ్రామానికి తిరిగి వచ్చేశాను.

" 'తెలివిగా నన్ను ముందుగానే హెచ్చరించిన సాధుపుంగవుడే నా గురువని నాకు తెలుసు.' ఈ మాట నాన్నగారికి వినయంగా చెప్పాను. 'ఆయన ఎక్కడున్నారో కనుక్కోగలిగితే ఎంత బాగుండును!' నా కోరిక చిత్తశుద్ధితో కూడినది. కనకనే ఆ సాధువు ఒకనాడు అనుకోకుండా వచ్చారు.

" 'పులుల్ని అణచడం ఇంక చాలు.' ప్రశాంత నిర్భర స్వరంతో అన్నారాయన. 'నాతో రా; మానవ మనస్సనే అడవుల్లో సంచరించే అజ్ఞాన మృగాల్ని అణచడం ఎలాగో నేర్పుతాను. ప్రేక్షకులముందు ప్రదర్శన లివ్వడానికి అలవాటుపడ్డవాడివి; యోగంలో నువ్వు సాధించే ఘనవిజయాన్ని దేవతల ముందు ప్రదర్శించి వాళ్ళకి వినోదం కలిగిద్దువు గాని!'

" ఋషితుల్యులైన ఆ గురువుగారే నన్ను ఆధ్యాత్మిక మార్గంలో ప్రవేశపెట్టారు. చాలాకాలం వాడకం లేక, తుప్పుపట్టి బెట్టుపట్టిన ఆత్మ ద్వారాల్ని తెరిచినవారు ఆయన. నా శిక్షణ నిమిత్తమై త్వరలోనే మేమిద్దరం కలిసి హిమాలయాలకు వెళ్ళిపోయాం."

తుఫానులా సాగిన, తమ జీవితాన్ని గురించి మాకు స్థూలంగా చెప్పినందుకు కృతజ్ఞులమై నేనూ, చండీ ఆ స్వామివారి పాదాలకు మొక్కాం. ఆయన దర్శనం కోసం, చలిచలిగా ఉండే గదిలో చాలాసేపు కాసుకొని కూర్చున్నందుకు ఫలితం సమృద్ధిగా కలిగిందని నేనూ నా స్నేహితుడూ సంతోషించాం.

అధ్యాయం : 7

గాలిలో తేలే సాధువు

"ఒక యోగి, భూమికి కొన్ని అడుగుల ఎత్తున గాలిలో తేలడం నిన్న రాత్రి ఒక చిన్న సమావేశంలో చూశాను," అంటూ మా స్నేహితుడు ఉపేంద్ర మోహన్ చౌధరి నాకు నొక్కిచెప్పాడు.

నేను ఉత్సాహంగా చిరునవ్వు నవ్వాను. "ఆయన పేరు నేను ఊహించగల ననుకుంటాను. అప్పర్ సర్క్యులర్ రోడ్డులో ఉండే భాదురీ మహాశయులే కదూ?" అని అడిగాను. తాను చెప్పింది నాకు కొత్త సంగతి కాదని తేలిపోవడంతో కొద్దిగా దిగాలుపడుతూ, ఉపేంద్రుడు తల ఊపాడు. సాధువులగురించి తెలుసుకోడమంటే నాకు ఎంత ఆసక్తి ఉందో మా స్నేహితులకు తెలుసు; ఎప్పటికప్పుడు నన్ను ఒక కొత్తదారి పట్టించడం వాళ్ళకొక సరదా. "ఆ యోగి మా ఇంటికి దగ్గరిలోనే ఉంటారు. ఆయన్ని చూడ్డానికి తరచుగా వెళ్తూనే ఉంటాను." నా మాటలకు ఉపేంద్రుడి ముఖంలో గాఢమైన ఆసక్తి పొడగట్టింది. అప్పుడు నే నింకా చెప్పాను.

"ఆయన అద్భుతమైన యోగక్రియలు చెయ్యడం చూశాను. అష్టాంగ యోగంలో పతంజలి[1] చెప్పిన రకరకాల ప్రాణాయామాల్ని[2] ఆయన గొప్పగా సాధన చేశారు. ఒకసారి భాదురీ మహాశయులు నా ఎదుట

1. ప్రాచీన యోగశాస్త్రానికి మొట్టమొదటి వ్యాఖ్యాత.

2. శ్వాసను క్రమబద్ధం చేసి ప్రాణశక్తిని అదుపులోకి తెచ్చుకొనే పద్ధతులు. భస్త్రిక ప్రాణాయామం, మనస్సును నిలకడగా ఉంచుతుంది.

భస్త్రిక ప్రాణాయామం చేస్తుంటే, గదిలో నిజంగా తుఫాను వచ్చిందేమో అనిపించింది; అంత అద్భుత శక్తితో చేశారన్న మాట. ఆ తరవాత, ఉరుము ఉరుముతున్నట్టుగా వెలువడే ఊపిరిని పూర్తిగా బయటికి వదిలేసి ఉన్నతమైన అధిచేతన[1] స్థితిలో నిశ్చలంగా ఉండిపోయారు. ఆ తుఫాను వెలిసిన తరవాత ఏర్పడ్డ ప్రశాంతత, ఎన్నటికీ మరిచిపోలేనంతగా, నా మనస్సులో ఇప్పటికీ అనుభూతమవుతూ ఉంటుంది.

1. ఫ్రెంచి మనోవిజ్ఞాన శాస్త్రవేత్తలు పరిశోధనలు జరిపి అధిచేతనను గుర్తించారని సోర్బన్‌లో ఉండే ప్రొఫెసర్ జులే బోయా 1928 లో చెప్పాడు. అత్యద్భుతమైన ఈ అధిచేతన, "ఫ్రాయిడ్ భావించిన అవచేతన మనస్సుకు సరిగా వ్యతిరేకమైనది; మానవుణ్ణి కేవలం ఉన్నతజాతి జంతువుగా కాకుండా నిజంగా మానవుడిగా చేసే శక్తులు దీంట్లో ఉన్నాయి," అని కూడా ఆయన అన్నాడు. ఉన్నతమైన చేతన జాగృతం కావడం అంటే, "కుయేయిజం [మనో విశ్లేషణ పరమైన చికిత్సా విధానం] అని కాని సమ్మోహన శక్తి అని కాని అనుకో గూడదు," అని ఆ ఫ్రెంచి శాస్త్రవేత్త వివరించాడు. అధిచేతన మనస్సు ఉనికిని తాత్త్వికంగా చాలాకాలం కిందటే గుర్తించారు; నిజానికి ఎమర్సన్ 'ఓవర్-సోల్' అని చెప్పింది దీన్ని ఉద్దేశించే; కాని దీన్ని శాస్త్రీయంగా గుర్తించింది మాత్రం మొన్న మొన్ననే.

"ది ఓవర్-సోల్" అన్న దాంట్లో ఎమర్సన్ ఇలా రాశాడు: "మనిషి, జ్ఞానమంతా, ఉత్తమత్వమంతా నెలకొని ఉండే ఆలయానికి ముఖతలం వంటివాడు తింటూ, తాగుతూ, మొక్కలు నాటుతూ, లెక్కలు వేస్తూ ఉండే, మనకు తెలిసిన మామూలు మనిషినే మనం సామాన్యంగా మనిషి అని అంటూ ఉంటాం. కాని అతడు తన గురించి తాను సరిగా తెలుసుకోలేడు సరికదా, తప్పుగా తెలుసు కుంటాడు. వాణ్ణి మనం గౌరవించం; వాడు అంగభూతంగా ఉన్న ఆత్మను గౌర విస్తాం. వాడు తన చేతలద్వారా దాన్ని కనబరుస్తాడు: మన చేత మొక్కించు కుంటాడు. ఆధ్యాత్మిక ప్రకృతి అగాధాలకూ, భగవంతుడి సకల గుణాలకూ ఒక పక్కగా పడుకొని ఉంటాం మనం."

"ఆ సాధువు, ఇల్లు విడిచి ఎన్నడూ బయటికి వెళ్ళరని విన్నాను." ఉపేంద్రుడి కంఠంలో కొద్దిగా అపనమ్మకం ధ్వనించింది.

"ముమ్మాటికీ నిజం! గత ఇరవై ఏళ్ళుగా ఆయన ఇల్లు విడిచి బయటికి రాలేదు. మనవాళ్ళ పర్వదినాల్లో మాత్రం ఆయన, తమకు తాము పెట్టుకొన్న నియమాన్ని కొద్దిగా సడలించి, గుమ్మం దాటి వీధి దాకా మాత్రం వెళ్తారు! భాదురీ మహాశయులది జాలిగుండె అని ప్రసిద్ధి. అంచేత ముష్టివాళ్ళు గుమ్మం దగ్గరికి చేరుతూంటారు.

"గురుత్వాకర్షణ శక్తిని ఉల్లంఘించి, గాలిలో ఎలా ఉంటారాయన?"

"నిర్ణీతమైన కొన్ని రకాల ప్రాణాయామాలు చేస్తే, యోగి శరీరానికి స్థూలత్వం పోతుంది. అప్పుడది పైకయినా లేస్తుంది, కప్ప మాదిరిగా కుప్పించి ఎగురుతూ నయినా ఉంటుంది. విధాయకమైన యోగాభ్యాసం చెయ్యని సాధువులు కూడా, గాఢమైన భక్తి పారవశ్య స్థితిలో ఉన్నప్పుడు అలా గాలిలో తేలుతూ ఉంటారని వింటాం."

"ఈయన్ని గురించి ఇంకా తెలుసుకోవాలని ఉంది నాకు. సాయం సమయాల్లో ఆయన జరిపే సమావేశాలకు వెళ్తూ ఉంటావా?" ఉపేంద్రుడి కళ్ళు ఆసక్తితో మిలమిల మెరుస్తున్నాయి.

"ఆ, తరుచు వెళ్తానే ఉంటాను. ఆయన జ్ఞానంలోని చమత్కారం నాకు చాలా ఉల్లాసం కలిగిస్తూ ఉంటుంది. అప్పుడప్పుడు నేను అదే పనిగా నవ్వుతూ ఉండడం వల్ల, సమావేశాల్లో గాంభీర్యం సడలిపోతూ ఉంటుంది. అందుకు ఆయనయితే ఏమీ అనుకోరు కాని, శిష్యులు మాత్రం కొరకొరా చూస్తుంటారు!"

ఆ రోజు మధ్యాహ్నం, బడినుంచి ఇంటికి వెళ్తూ, భాదురీ మహా

శయుల మఠం మీదగా వెళ్తూ, ఆయన్ని ఒకసారి కలుసుకోవాలని నిశ్చయించుకున్నాను. ఆ యోగిగారు, మామూలు జనానికి అందుబాటులో లేరు. కింది అంతస్తులో ఒక శిష్యుడు కూర్చుని, గురువుగారి ఏకాంతానికి భంగం కలక్కుండా కాపలా కాస్తున్నాడు. ఆ శిష్యుడిలో చండశాసనుడి అంశ కొంచెం ఉంది; ఆయన్ని కలుసుకోడానికి ముందుగా అనుమతి తీసుకున్నావా, లేదా అని అడిగాడు. అతగాడు నన్ను బయటికి నెట్టేసే ప్రమాదం తప్పించడానికా అన్నట్టు, అతని గురువుగారే సరిగా సమయానికి అక్కడికి వచ్చారు.

"ముకుందుడు ఎప్పుడు రావాలనుకుంటే అప్పుడు రానియ్యి." సాధువు కళ్ళు మెరిశాయి. "నా ఏకాంతవాస నియమం నా సౌకర్యం కోసం ఏర్పాటుచేసుకున్నది కాదు. లౌకిక జీవులకు, తమకున్న భ్రమల్ని పటాపంచలు చేసే నిష్కాపట్యం నచ్చదు. సాధువులన్నవాళ్ళు చాలా అరుదుగా ఉండడమే కాదు, వాళ్ళు సరిగా అర్థం కావడం కూడా కష్టం. పవిత్ర గ్రంథాల్లో కూడా వాళ్ళగురించి రాసింది తరచు చాలా ఇబ్బంది పెడుతూ ఉంటుంది!"

నేను భాదురీ మహాశయుల వెనక, పై అంతస్తులో ఉన్న ఆయన నివాస భాగానికి వెళ్ళాను. అది ఎంతో నిరాడంబరంగా ఉంది. ఆయన అక్కణ్ణించి కదలడమన్నది చాలా అరుదు. సాధుపుంగవులు తరచుగా ప్రాపంచిక కార్యకలాపాల్ని పట్టించుకోరు; యుగప్రసిద్ధులు అయేవరకు వెలుగులోకి రారు. ఒక మునికి, సంకుచితమైన వర్తమాన కాలంలో జీవించే వాళ్ళు మాత్రమే సమకాలికులని అనుకోడానికి వీలులేదు.

"మహాఋషీ[1], నేను ఎరిగినవాళ్ళలో, ఎప్పుడూ ఇంట్లోనే ఉండే మొట్టమొదటి యోగి మీరేనండి."

1. "గొప్ప ముని."

"భగవంతుడు తన సాధువుల్ని ఒక్కొక్కప్పుడు, ఎవరూ అను కోని చోట పుట్టిస్తాడు ; లేకపోతే ప్రజలు, తన నొక నియమానికి పరిమితం చేసేస్తారని."

ఆ సాధువు, చైతన్యంతో స్పందించే తమ దేహాన్ని పద్మాసనం వేసి బిగించారు. డెబ్భయ్యో పడిలో పడ్డ ఆయనలో, వయస్సు పైబడ్డం వల్ల కాని ఎప్పుడూ కూర్చునే ఉండడంవల్ల కాని మామూలుగా కనిపించే అప్రియమైన చిహ్నాలేవీ కనబడవు. దృఢంగా, నిటారుగా ఉండే దేహం. ప్రతి విషయంలోనూ ఆయన ఆదర్శమూర్తి. సనాతన గ్రంథాల్లో వర్ణిం చిన మాదిరిగా, ఆయన ముఖం ఋషినే తలపిస్తుంది. ఉన్నతమైన శిరస్సుతో, ఒత్తుగా పెరిగిన గడ్డంతో ఆయన, ఎప్పుడూ వెన్ను దృఢంగా, నిటారుగా నిలిపి ఆసీనులయేవారు ; ప్రశాంతమైన ఆయన నేత్రాలు సర్వాంతర్యామి మీదే నిలిచి ఉండేవి.

ఆ స్వామివారూ, నేనూ ధ్యానస్థితిలోకి వెళ్ళాం. ఒక గంట తరవాత ఆయన మృదుస్వరానికి నాకు స్పృహ వచ్చింది.

"నువ్వు తరచుగా మౌనంలోకి వెళ్తూ ఉంటావు ; కాని అనుభవం[1] సంపాదించావా ?" ధ్యానం కన్న భగవంతుణ్ణే ఎక్కువగా ప్రేమించా లన్న విషయం ఆయన నాకు గుర్తు చేశారు. "సాధన పద్ధతినే లక్ష్యమను కుని పొరపాటు పడకు."

ఆయన నాకు కొన్ని మామిడిపళ్ళు పెట్టారు: ఆయన గంభీర స్వభావంలోనే నాకు ఆహ్లాదకరంగా కనిపించే హాస్యప్రియత్వం ఉంది. ఆ ధోరణిలో ఆయన ఇలా అన్నారు : "జనానికి సాధారణంగా, ధ్యాన యోగం (భగవంతుడితో కలయిక) కంటె జలయోగం (తిండి తినడం) అంటేనే ఇష్టం."

1. భగవంతుణ్ణి యథార్థంగా దర్శించడం.

యోగపరంగా ఆయన ప్రయోగించిన శ్లేషకు నేను విరగబడి నవ్వాను.

"ఎంత బాగా నవ్వుతావో !" అన్నారు. ప్రేమలో కూడిన వెలుగు ఆయన చూపులో తళుక్కుమంది. ఆయన ముఖమయితే ఎప్పుడూ గంభీ రంగా ఉంటుంది ; కాని ఆనంద పారవశ్యంతో కూడిన చిరునవ్వు ఒకటి దాంట్లో రవ్వంత పొడగడుతూ ఉంటుంది. సువిశాలమైన ఆయన నేత్ర పద్మాల్లో దివ్యహాసం దాక్కొని ఉంటుంది.

"ఆ ఉత్తరాలు, ఎక్కడో దూరంగా ఉన్న అమెరికా నుంచి వచ్చాయి." బల్లమీద ఉన్న కొన్ని లావుపాటి కవర్లను చూపిస్తూ అన్నా రాయన. "యోగం మీద ఆసక్తి గల సభ్యులున్న కొన్ని సంఘాలతో ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు జరుపుతూ ఉంటాను. కొలంబస్ కన్న ఉత్తమమైన దిగ్దర్శన జ్ఞానమున్న ఆ సభ్యులు, భారతదేశాన్ని కొత్తగా కనుక్కొంటు న్నారు ! వాళ్ళకి సాయం చెయ్యడం నాకు సంతోషకరమైన విషయం. పగటి వెల్తురు లాగే, యోగశాస్త్ర జ్ఞానం కూడా, పొందదలిచిన వాళ్ళంద రికీ ఉచితంగా లభిస్తుంది.

"మానవులు మోక్షం పొందడానికి సారభూతమైనదిగా ఋషులు దర్శించినదాన్ని పాశ్చాత్యుల కోసం పలచన చెయ్యనక్కర లేదు. బాహ్యానుభవం వేరయినా ఆత్మ మట్టుకు ఒకే తీరుగా ఉన్న పాశ్చాత్యులు కాని, ప్రాచ్యదేశాలవాళ్ళు కాని క్రమశిక్షణతో కూడిన ఏదో ఒక యోగ పద్ధతిని అభ్యాసం చెయ్యకపోతే బాగుపడరు."

ఆ యోగి ప్రశాంతమైన కళ్ళతో నన్ను ఆకట్టుకొన్నారు. ఆయన మాటల్లో, భవిష్యత్తును సూచించే అస్పష్టమైన ఉపదేశం ఉందన్న సంగతి నేను అప్పుడు గ్రహించలేదు. ఎప్పుడో ఒకనాడు నేను భారతదేశపు దివ్య బోధలను అమెరికాకు తీసుకు వెళ్తానని, తరచుగా మాట వరసకు చేసే

సూచనలకు పూర్తి అర్థం, ఇప్పుడే— ఈ మాటలు రాస్తూ ఉన్నప్పుడే తెలుస్తోంది.

"మహాఋషీ, ప్రపంచానికి లాభం కలగడానికి, యోగశాస్త్రాన్ని గురించి మీరొక పుస్తకం రాస్తే బాగుండు ననిపిస్తోంది."

"నేను శిష్యుల్ని తయారుచేస్తున్నాను. వాళ్ళూ వాళ్ళ శిష్యపరంపరా, కాలక్రమాన జరిగే సహజ విచ్ఛిత్తులనూ విమర్శకుల అసహజ వ్యాఖ్యానాలనూ తప్పని నిరూపించే సజీవ గ్రంథాలుగా నిలుస్తారు."

సాయంకాలం ఆయన శిష్యుడు వచ్చేవరకు ఆ యోగి దగ్గర నేను ఒక్కణ్ణే ఉన్నాను. భాదురీ మహాశయులు ప్రసంగం ప్రారంభించారు; ఆయన ప్రసంగాలు సాటిలేనివి. వినేవాళ్ళ మనస్సుల్లో ఉండే చెత్తనంతా తుడిచిపెట్టేసి దేవుడివేపు తేలుతూ పోయేటట్టు చేసే ప్రశాంతమైన వరద వెల్లువ మాదిరిగా ప్రసంగించారాయన. ఆయన స్వచ్ఛమైన బెంగాలీలో, మనస్సుకు హత్తుకుపోయే నీతికథలు చెప్పారు.

ఈ సాయంత్రం భాదురీ మహాశయులు, మీరాబాయి జీవితానికి సంబంధించిన వివిధ తాత్త్విక విషయాల్ని వివరించారు. మీరాబాయి మధ్య యుగంలో జీవించిన రాజపుటానీ రాజకుమారి; సాధుసజ్జన సాంగత్యం కోసం ఈమె రాజభోగాల్ని కూడా విడిచిపెట్టేసింది. సనాతన గోస్వామి అనే గొప్ప సన్యాసి ఒకాయన, ఈమె ఆడది కాబట్టి దర్శన మివ్వడానికి నిరాకరించాడు. దానికి ఈమె ఇచ్చిన జవాబుతో ఆయనే తలవంచుకొని ఈమె పాదాల దగ్గరికి రావలసి వచ్చింది.

"మీ స్వాములవారికి చెప్పండి," అన్న దామె, "ఈ విశ్వంలో దేవుడు తప్ప మరో మగవాడెవరూ ఉన్నట్టు నాకు తెలియదు; ఆయన ముందు మన మందరం ఆడవాళ్ళం కామా?" (ఏకైక సృష్టికర్త దేవుడేననీ, ఆయన సృష్టి అంతా స్తబ్ధమైన మాయ తప్ప మరేమీ కాదనీ పవిత్ర గ్రంథాలు వెల్లడించే భావన).

మీరాబాయి ఆనంద పారవశ్యంతో అనేక కీర్తనలు కట్టింది; వాటిని ఈనాటికీ భారతదేశంలో పదిలపరుచుకుంటారు. వాటిలో ఒకటి కింద అనువదిస్తాను:

"ప్రతినిత్యం స్నానంచేస్తేనే దేవుడు సాక్షాత్కరించేటట్టయితే
వెంటనే నేను తిమింగిలాన్నవుతాను, అఖాతంలో;
దుంపలూ పళ్ళూ తిన్నంత మాత్రాన తెలిసేటట్టయితే ఆయన,
నేను మేకజన్మ ఎత్తితేనే బాగుండు ననుకుంటాను;
జపమాల తిప్పితేనే ఆయన బయటపడతాడంటే
రాకాసి పూసల పేరుతోనే జపాలు చేస్తాను;
రాతిబొమ్మలకు మొక్కడంవల్లనే ఆయన తెరమరుగు విడుస్తాడంటే
పాషాణమయమైన పర్వతాన్నే పూజిస్తాను సవినయంగా;
పాలు తాగితేనే ఆయన్ని ఒంటబట్టించుకోవచ్చునంటే
ఎన్నో పాడిదూడలకూ పసిపిల్లలకూ ఆయనీపాటికి తెలిసిపోయే ఉండాలి;

సతిని విడిచిన మాత్రాన దేవుడికి పిలుపందుతుందంటే
వేలకొద్దీ జనం నపుంసకులయిపోరా మరి?
మీరాబాయికి తెలుసు, దేవుణ్ణి కనుక్కోడానికి
తప్పకుండా ఉండవలసింది, ప్రేమ ఒక్కటేనని."

భాదురీ మహాశయులు యోగాసనంలో కూర్చుని ఉండగా, చాలా మంది విద్యార్థులు, ఆయన పక్కన ఉన్న పాంకోళ్ళలో రూపాయలు పెట్టారు. భారతదేశంలో సంప్రదాయ ప్రకారంగా భక్తితో ఇలా సమర్పించడ మన్నది, శిష్యుడు తన భౌతిక సంపత్తిని గురువుగారి పాదాలముందు

అర్పిస్తాడన్న దానికి సూచన. కృతజ్ఞతగల స్నేహితులంటే, మారు రూపాల్లో ఉండి తన అవసరాలు తాను చూసుకొనే భగవంతుడే.

"స్వామీ, మీరు అద్భుతమైనవారు!" ఒక శిష్యుడు ఈ ఋషి పుంగవుల దగ్గర సెలవు తీసుకుంటూ భక్తిపూర్వకంగా అన్నాడు. "భగవంతుణ్ణి అన్వేషించడం కోసం, మాకు జ్ఞానోపదేశం చెయ్యడం కోసం మీరు సంపదలూ సౌఖ్యాలూ అన్నీ త్యాగం చేసేశారు!" భాదురీ మహాశయులు చిన్నతనంలో, ఏకైక లక్ష్యంతో యోగమార్గంలోకి ప్రవేశించేటప్పుడు, పెద్దలిచ్చిన గొప్ప సంపదను విడిచిపెట్టేశారన్నది లోకప్రసిద్ధం.

"విషయాన్ని తారుమారు చేస్తున్నావు నువ్వు!" ఆ యోగి ముఖంలో మెత్తటి మందలింపు ఉంది. "నేను అనంతమైన ఆనందంతో కూడిన విశ్వసామ్రాజ్యం కోసం పనికిమాలిన రూపాయలూ, కొన్ని చిల్లరమల్లర సుఖాలూ మట్టుకే విడిచిపెట్టేశాను. అటువంటప్పుడు నేను, నా కేమీ లేకుండా చేసుకోడమేమిటి? ఒక గొప్ప నిధిని ఇతరులతో పంచుకోడంలో ఉన్న ఆనందం నాకు తెలుసు. అది కూడా ఒక త్యాగమేనా? కురచ చూపుగల లోకులే నిజమైన త్యాగపురుషులు! ఒక గుప్పెడు ప్రాపంచికమైన ఆటబొమ్మలకోసం, అసమానమైన దివ్యసంపదల్ని త్యాగంచేస్తున్నారు!"

త్యాగాన్ని గురించిన ఈ విరోధాభాస దృష్టికి నాలో నేను నవ్వుకున్నాను— గర్విష్ఠులైన కోటీశ్వరులను అనుకోని త్యాగపురుషులుగా మార్చేసి, సాధువయిన ఏ బిచ్చగాడి నెత్తినయినా కుబేర కిరీటం పెట్టేటట్టుగా ఉందిది.

"భగవంతుడు ఏర్పరిచిన జీవిత క్రమం, భీమా కంపెనీ కంటె కూడా తెలివిగా మన భవిష్యత్తును అమిర్చి ఉంచుతుంది." స్వామివారు పలికిన తుది పలుకులు, తమ విశ్వాసాన్ని స్వయంగా అనుభవసిద్ధం

చేసుకొన్న మీదట వెలువడినవి. "ఈ ప్రపంచం, బయట భద్రత ఉండి లోపల అశాంతి అలుముకొన్న విశ్వాసపరులతో నిండి ఉంది. కటువుగా ఉండే వాళ్ళ ఆలోచనలు వాళ్ళ నుదుటి మీది మచ్చల్లాటివి. తొలిసారిగా ఊపిరి ఆడినప్పటినుంచి మనకు గాలీ పాలూ కల్పించినవాడికి, తన భక్తులకు ఏ రోజుకు కావలసినవి ఆ రోజు అమర్చిపెట్టడం ఎల్లాగో తెలుసు."

బడి విడిచిపెట్టిన తరవాత ఆ సాధువుగారి దర్శనానికి వెళ్ళడం కొనసాగిస్తూనే వచ్చాను. నేను 'అనుభవం' పొందడానికి ఆయన, పైకి చడీ చప్పుడూ లేని ఉత్సాహంతో తోడ్పడ్డారు. ఒకనాడు ఆయన రామమోహన్ రాయ్ రోడ్డుకు మకాం మార్చేశారు. అది మా గడ్‌పార్ రోడ్డు ఇంటి పరిసరాలకి చాలా దూరం. ఆయన మీద అభిమానం గల శిష్యులొకరు, 'నగేంద్ర మఠం'[1] అన్న పేరుతో ఆయనకోసం ఒక ఆశ్రమం కట్టించారు.

1. ఆయన పూర్తిపేరు నగేంద్రనాథ్ భాదురీ. మఠమంటే సన్న్యాసులుండే ఆశ్రమం.

క్రైస్తవ ప్రపంచంలోని, "గాలిలో తేలే యోగు"ల్లో, 17-వ శతాబ్ది నాటి కూపర్టినోలోని సెంట్ జోసఫ్ ఒకడు. ఆయన చేసిన యోగక్రియలను కళ్ళారా చూసి చెప్పినవాళ్ళు దండిగా ఉన్నారు. సెంట్ జోసఫ్ మతిమరుపుమనిషిలా పైకి కనిపించేవాడు: కాని ఆ మతిమరుపు నిజానికి దివ్యస్మరణ. తోటి ఆశ్రమవాసులు ఆయన్ని అందరితోబాటు కలిసి ఒకే బల్లదగ్గర భోజనానికి కూర్చోనిచ్చేవారు కాదు; పింగాణీ పళ్ళాలతో సహా ఆయన గాలిలో పైకప్పుదాకా తేలిపోతాడని. ఈ సాధువు, ఎక్కువసేపు ఎప్పుడూ భూమిమీద ఉండలేకపోవడంవల్ల ప్రాపంచిక విధులు నిర్వర్తించడానికి అనర్హుడయిన ఏకైక వ్యక్తి అన్నది నిజం; ఒక పవిత్ర విగ్రహం కంటబడితే చాలు, సెంట్ జోసఫ్ గాలిలో నిటారుగా తేలిపోవడం తరచు జరుగుతూండేది: ఇద్దరు సాధువులు, ఒకరు శిలారూపంలోనూ మరొకరు రక్తమాంసాలతోనూ, గాలిలో పైన, కలిసి గుండ్రంగా తిరుగుతూ కనిపించేవాళ్ళట.

తరవాత నా జీవిత కథలో అనేక సంవత్సరాలు గడిచాక జరిగిన ముచ్చట ఒకటి ఇక్కడ మనవి చేస్తాను. భాదురీ మహాశయులు చివరి సారిగా నాకు చెప్పిన మాటలవి. నేను పాశ్చాత్యదేశాలకు బయలుదేరడానికి కొద్దిగా ముందు, ఆయన్ని వెతుక్కుంటూ వెళ్ళి, వీడుకోలు దీవెనలకోసం వినయంగా ఆయన ముందు మోకరిల్లాను.

"నాయనా, అమెరికా వెళ్ళు. సనాతన భారతదేశం ఘనతని నీకు కవచంగా తీసుకువెళ్ళు. విజయం నీ నుదుట రాసి ఉంది. దూరదేశాల సజ్జనులు నిన్ను బాగా ఆదరిస్తారు."

మహోన్నతాత్మురాలు - ఆవిలాలో ఉండే సెంట్ తెరీసాకు శరీరం, పైకి తేలిపోవడం చాలా ఇబ్బందిగా ఉండేదట. సంస్థాపరమైన కార్యభారాలు నిర్వర్తించ వలసి ఉన్నందువల్ల గాలిలో "పైకి తేల్చే" అనుభవాలు రాకుండా ఉండడానికి విఫలప్రయత్నాలు చేసింది. "కాని ప్రభువు మరో విధంగా చేయదలచినప్పుడు చిన్న చిన్న జాగ్రత్తలు నిష్ఫలమయేవి," అని రాసిందామె. సెంట్ తెరీసా భౌతికకాయం, స్పెయిన్‌లోని ఆల్బా అనే ఊళ్ళో చర్చిలో ఉంది. ఇది నాలుగు శతాబ్దాలుగా చెక్కుచెదరకుండా ఉంది: దీనికి తోడు పూలవాసనలు కూడా గుబాళిస్తూ ఉంటాయి. ఈస్థలంలో లెక్కలేనన్ని అలౌకిక ఘటనలు సంభవించాయి.

అధ్యాయం : 8

ప్రఖ్యాత భారతీయ శాస్త్రవేత్త, సర్ జగదీశ్‌చంద్ర బోసు

"జగదీశ్‌చంద్ర బోసు కనిపెట్టిన నిస్తంత్రి పరికరాలు మార్కొనీ వాటికంటె ముందటివే."

రెచ్చగొట్టేటట్టున్న ఈ వ్యాఖ్యానం చెవిని పడగానే, దారి పక్కన నించుని శాస్త్రచర్చ జరుపుతున్న ఆచార్యుల బృందానికి దగ్గరగా వెళ్ళాను. వాళ్ళతో కలవడానికి నాలో కలిగిన ప్రేరణ జాతి దురహంకారమే అయితే దానికి నేను విచారించవలసిందే. కాని కేవలం అధిభౌతికశాస్త్రం లోనే కాకుండా భౌతికశాస్త్ర రంగంలో కూడా భారతదేశం ప్రముఖపాత్ర వహించగలదన్న విషయానికి సాక్ష్యం ఉందంటే, దాని మీద నాకు గాఢమైన ఆసక్తి లేదని చెప్పలేను.

"అంటే మీ అభిప్రాయం ఏమిటండీ ?"

ప్రొఫెసరుగారు నా కోరిక మన్నించి ఇలా వివరించారు : నిస్తంత్రీ సంయోజకాన్నీ, విద్యుత్ తరంగాల వక్రీభవన సూచక పరికరాన్నీ కని పెట్టడంలో బోసు మొట్టమొదటివారు. కాని ఈ భారతీయ శాస్త్రవేత్త, తాను కనిపెట్టినవాటి మీద వ్యాపారంచేసి డబ్బు గడించడానికి పూనుకో లేదు. త్వరలోనే ఆయన, నిర్జీవ ప్రపంచం మీంచి సజీవ ప్రపంచం మీదికి దృష్టి మళ్ళించారు. వృక్షశరీరధర్మ శాస్త్రజ్ఞుడుగా ఆయన కని

టుగా చెయ్యి చేసుకుని దాని దర్జాకు భంగం కలిగించినా?' అంటూ సానుభూతిపూర్వకంగా ఆయన పలికిన మాటలు మీ ఆవిష్కరణల ద్వారా అక్షరాలా రుజువయాయి."

"సత్యానికి కవి సన్నిహితుడు; కాని శాస్త్రజ్ఞుడు దాంతో మొరటుగా వ్యవహరిస్తాడు. ఒకనాడు ఎప్పుడయినా నా ప్రయోగశాలకు వచ్చి, క్రెస్కోగ్రాపు కున్న తిరుగులేని శక్తిని గమనించు."

అయన ఆహ్వానాన్ని కృతజ్ఞతతో అందుకొని బయటికి వచ్చాను. తరవాత, ఆ వృక్షశాస్త్రవేత్త ప్రెసిడెన్సీ కాలేజినించి వెళ్ళిపోయారని, కలకత్తాలో ఒక పరిశోధన కేంద్రం స్థాపించడానికి పథకం వేస్తున్నారని విన్నాను.

బోస్ సంస్థ ప్రారంభించినప్పుడు జరిగిన సమర్పణోత్సవానికి నేను హాజరయాను. ఉత్సాహవంతులైన వందలాది జనం ఆ సంస్థ ఆవరణలో విహరించారు. విజ్ఞానశాస్త్రానికి నూతన నిలయమైన ఈ సంస్థ భవనం కళానైపుణ్యానికీ ఆధ్యాత్మిక ప్రతీకకూ ముగ్ధుణ్ణి అయాను. దీని ముఖద్వారం, దూరాన ఎక్కడో కొన్ని శతాబ్దాలుగా పాడుబడి ఉన్న దేవాలయ శిథిలాల్లోంచి తెచ్చినది. ఒక తామర కొలను వెనక, కాగడా పట్టిన స్త్రీమూర్తి శిల్పం ఉంది. అమరజ్యోతిని ధరించే వ్యక్తిగా స్త్రీపట్ల భారతీయులకున్న గౌరవాన్ని ఇది తెలియజేస్తుంది.[1] ఒక తోటలో చిన్న దేవాలయం ఉంది. అది భౌతిక విషయాలకు అతీతుడైన నిరాకారుడికి

1. తామరపువ్వు అన్నది భారతదేశంలో సనాతనమైన దైవీసంకేతం; విచ్చుకొంటున్న దీని రేకలు, ఆత్మవికాసాన్ని సూచిస్తాయి. ఇది పుట్టేది బురదలోనే అయినా స్వచ్ఛమైన సౌందర్యంతో పెరగడం, శుభప్రదమైన ఆధ్యాత్మిక వాగ్దానాన్ని సూచిస్తుంది.

అంకితమైనది. అందులో విగ్రహమేదీ ప్రతిష్ఠ కాకపోవడం, భగవంతుడి నిరాకారతను సూచిస్తుంది.

ఆ మహోత్సవంలో బోసు ఇచ్చిన ఉపన్యాసం, దైవప్రేరితులైన సనాతన ఋషుల నోటినుంచి వెలువడ్డట్టుగా ఉంది.

"ఈనాడు నేను ఈ సంస్థను కేవలం ఒక ప్రయోగశాలగా మాత్రమే కాకుండా, ఒక దేవాలయంగా అంకితం చేస్తున్నాను." భక్తి శ్రద్ధాభరితమైన ఆయన గాంభీర్యం, జనంతో క్రిక్కిరిసి ఉన్న ప్రేక్షక మందిరం మీద, కంటికి కనరాని ఆచ్ఛాదనలా భాసించింది. "నా పరిశోధన కృషిలో, నా దారి అనుకోకుండా, భౌతికశాస్త్రానికీ శరీరధర్మశాస్త్రానికీ మధ్య సరిహద్దు ప్రాంతంలోకి సాగింది. సజీవ జగత్తుకూ నిర్జీవ జగత్తుకూ మధ్య సరిహద్దు రేఖలు మాయమవడమే కాక అవి కలిసిపోయే స్థానాలు బయల్పడటం గమనించి ఆశ్చర్యపోయాను. నిర్జీవ పదార్థం జడేతరంగా, అసంఖ్యాక శక్తుల చర్యకు గురిఅయి సంస్పందిస్తున్నట్లు గోచరించింది.

"లోహాన్నీ మొక్కనూ జంతువునూ ఒకే సామాన్య సూత్రం కిందికి తేవడానికి సార్వత్రికమైన ప్రతిచర్య ఒకటి పనిచేస్తున్నట్టు కనిపిస్తుంది. ఇవన్నీ ప్రధానంగా ఒకే విధమైన అలసట, కుంగుదల లక్షణాలను కనబరచడమే కాక, అలసటనుంచి తేరుకోడానికీ పెరుగుదల పొందడానికీ, మరణ సంబంధమైన శాశ్వత జడత్వం వహించడానికీ గల అవకాశాలను కూడా కనబరిచాయి. అత్యద్భుతమైన ఈ సాధారణీకరణంతో ఆశ్చర్యంలో మునిగి, నా ఫలితాల్ని— అంటే, ప్రయోగాల్లో వెల్లడి అయిన ఫలితాల్ని— గొప్ప ఆశాభావంతో రాయల్ సొసైటీ వారి ముందు ఉంచాను. కాని అక్కడికి వచ్చిన శరీరధర్మశాస్త్రవేత్తలు, నేను నా పరిశోధనల్ని, వాళ్ళ సంరక్షణలో ఉన్న రంగంలోకి అక్రమంగా చొర

బడ నివ్వకుండా, నాకు తప్పకుండా విజయాన్ని చేకూర్చగల భౌతిక శాస్త్రానికే పరిమితం చేసుకోడం మంచిదని సలహా ఇచ్చారు. నేను అనుకోకుండా, అపరిచితమైన కులవ్యవస్థలోకి చొరబడి, దాని మర్యాదకు భంగం కలిగించాను.

"అజ్ఞానాన్ని విశ్వాసంతో కలిపి గందరగోళపరిచే దైవశాస్త్రపరమైన పక్షపాతం కూడా ఒకటి అనుకోకుండా పనిచేస్తోంది. నిరంతర పరిణామశీలమైన సృష్టి రహస్యంతో మనల్ని ఆవరించి ఉన్న భగవంతుడు, ప్రశ్నించి తెలుసుకోవాలన్న కోరిక కూడా మనలో పాదుగొలిపాడన్న విషయాన్ని తరచుగా మరిచిపోతుంటాం. నేను అనేక సంవత్సరాల పాటు ఇతరుల అపార్థానికి గురి అయినమీదట, విజ్ఞానశాస్త్రాన్ని ఆరాధించే శాస్త్రవేత్తల జీవితం, అంతులేని సంఘర్షణ అని తెలుసుకున్నాను. కష్టనష్టాల్నీ జయాపజయాల్నీ ఒక్కటిగానే భావించి, జీవితాన్ని అతడు భక్తిపూర్వకంగా అర్పణచేసుకోవాలి.

"కొంతకాలానికి, ప్రపంచంలో ఉన్న ప్రముఖ వైజ్ఞానిక సంఘాలు నా సిద్ధాంతాల్నీ ఫలితాల్నీ అంగీకరించాయి; విజ్ఞానశాస్త్రానికి భారతీయులు చేసిన దోహదాన్ని గుర్తించాయి. ఏదో స్వల్పమైనది లేదా గిరిగీసి పెట్టినది, భారతీయమైన మనస్సుకు ఎన్నడయినా తృప్తి నియ్యగలదా? ఈ దేశం, అవిచ్ఛిన్నమైన సజీవ సంప్రదాయంవల్లా పునరుజ్జీవన శక్తివల్లా లెక్కలేనన్ని మార్పులకు లోనయి మళ్ళీ సర్దుబాట్లు చేసుకుంది. భారతీయు లెప్పుడూ, పక్కన ఉన్న తాత్కాలిక లాభాన్ని విడిచిపెట్టి జీవితంలో అత్యున్నత ఆదర్శాల్ని అందుకోడానికే— అది కూడా, నిష్క్రియాత్మకమైన త్యాగంద్వారా కాక, సక్రియాత్మకమైన సంఘర్షణ ద్వారా సాధించడానికే— దీక్ష వహిస్తూ వచ్చారు. ఏమీ సాధించకుండా, సంఘర్షణను నిరాకరించే దుర్బలుడికి త్యాగం చెయ్యడానికి ఏమీ

ఉండనే ఉండదు. కష్టించి పనిచేసి జయం పొందినవాడే విజయవంతమైన తన అనుభవ ఫలాల్ని ప్రపంచానికి అందించి దాన్ని సుసంపన్నం చెయ్యగలడు.

"జడపదార్థం చూపించే ప్రతిచర్య గురించి, మొక్కల జీవితంలో వెల్లడి అయిన అనుకోని విషయాలగురించి బోస్ ప్రయోగశాలలో ఇప్పటికే జరిగిన కృషి, భౌతికశాస్త్రంలోనూ జంతుశరీరధర్మశాస్త్రంలోనూ వ్యవసాయశాస్త్రంలోనూ చివరికి మనోవిజ్ఞానశాస్త్రంలో సైతం, ఎంతో విస్తృతమైన పరిశోధన రంగాల్ని ఆవిష్కరించింది. ఇంతవరకు పరిష్కరించడానికి వీలుకావనుకున్న సమస్యలన్నిటినీ ఇప్పుడు ప్రయోగాత్మక పరీక్షాపరిధిలోకి తీసుకురావడం జరిగింది.

"అయితే ఘనవిజయమన్నది కఠోరమైన సునిశితత్వం సాధించనిదే చేకూరదు. అందుచేతనే నేను రూపొందించిన అత్యధిక సూక్ష్మగ్రాహక యంత్రాలూ పరికరాలూ ఒక వరసలో పొడుగ్గా, ఈనాడు మందిర ప్రవేశ విభాగంలో మీముందు నిలిచి ఉన్నాయి. భ్రాంతి కలిగించే ఆభాసకు వెనక అగోచరంగా ఉండే వాస్తవాన్ని తెలుసుకోడానికి కావలసిన సుదీర్ఘ ప్రయత్నాల్ని గురించి, మానవ పరిమితుల్ని అధిగమించడానికి అవసరమైన అనవరత పరిశ్రమ, పట్టుదల, ప్రతిభలనుగురించి తెలుపుతాయవి. భ్రాంతులకు వెనక ఉండే సత్యసూత్రాల్ని బయల్పరచగల నిజమైన ప్రయోగశాల మనస్సు అన్న సంగతి, సృజనాత్మక శాస్త్రవేత్త లందరికీ తెలుసు.

"ఇక్కడ ఇచ్చే ఉపన్యాసాలు కేవలం, ఇతరులు కనిపెట్టి చెప్పిన వాటిని చిలకపలుకుల్లా అప్పగించేటట్టు ఉండవు. ఈ ప్రయోగశాలలో మొట్టమొదటిసారిగా కనుక్కొని, కళ్ళకు కట్టించే కొత్త ఆవిష్కరణల్ని ప్రకటిస్తాయవి. ఈ సంస్థ పక్షాన అప్పుడప్పుడు నియతకాలికంగా వెలువడే ప్రచురణల ద్వారా, భారతీయుల కృషి ప్రపంచానికంతకీ అందు

తుంది. అవి ప్రజాసంపద అవుతాయి. పేటెంటు హక్కులు ఏర్పరచుకోడం ఎన్నడూ జరగదు. విజ్ఞానాన్ని ఎన్నడూ, వ్యక్తిగత లాభం కోసం మాత్రమే వినియోగిస్తూ అపవిత్రం చెయ్యకుండా ఉండాలన్నది మన జాతీయ సంస్కృతి ఆశయం.

"ఈ సంస్థలో సదుపాయాలు, వీలున్నంత వరకు, అన్ని దేశాల నుంచి వచ్చిన కార్యకర్తలకూ అందుబాటులో ఉంటాయని కూడా ఆశిస్తున్నాను. ఈ రూపంలో, నా దేశం సంప్రదాయాన్ని కొనసాగించడానికి నేను ప్రయత్నిస్తున్నాను. ఇరవై ఐదు శతాబ్దాలకు పూర్వమే భారతదేశం ప్రాచీనమైన నాలందా, తక్షశిలా విశ్వవిద్యాలయాలలో, ప్రపంచంలో అన్ని ప్రాంతాలనుంచి వచ్చిన విద్యార్థుల్ని చేర్చుకొన్నది.

"విజ్ఞానశాస్త్రమన్నది ప్రాచీ, ప్రతీచీ దేశాలకు వేటికీ పరిమితం కాకుండా సార్వత్రికత విషయంతో అంతర్జాతీయతను సంతరించుకొన్నదైనప్పటికీ కూడా భారతదేశం, మహత్తర కృషి చెయ్యడానికి ప్రత్యేకంగా తగినది.[1] పైకి పరస్పర విరుద్ధాలుగా కనిపించే యథార్థాల రాశిలో

1. పదార్థం అణుఘటనం వల్ల ఏర్పడిందని ప్రాచీన హిందువులకు బాగా తెలుసు. భారతీయ షడ్దర్శనాల్లో 'వైశేషికం' ఒకటి. ఈ వైశేషిక పదం, సంస్కృతంలో 'విశేషస్' అనే ధాతువు నుంచి వచ్చింది: అంటే "అణ్వైక విశిష్టత" అని దీనికి అర్థం. సనాతన వైశేషిక దార్శనికుల్లో ఔలూక్యుడు ప్రముఖుడు. ఈయనకే కణాదుడన్న పేరు కూడా ఉంది. కణాదుడంటే 'కణాల్ని తినేవాడు' అని అర్థం. ఈయన 2800 సంవత్సరాల కిందట జన్మించాడు.

1934 ఏప్రిల్ నెలలో వెలువడిన 'ఈస్ట్-వెస్ట్' పత్రిక సంచికలో వైశేషిక దర్శన సారాంశాన్ని ఈవిధంగా పొందుపరచడం జరిగింది: "ఆధునిక 'అణు సిద్ధాంతం' విజ్ఞానశాస్త్ర రంగంలో కొత్తగా వేసిన ముందడుగు అని, సాధారణంగా అందరూ భావిస్తూ ఉన్నప్పటికీ, 'అణుభక్షకు'డైన కణాదుడు, దీన్ని చాలా కాలం కిందటే అద్భుతంగా వ్యాఖ్యానించాడు. 'అణుస్' అనే సంస్కృత శబ్దాన్ని

ఒక కొత్త వ్యవస్థను నిరూపించగల భారతీయుల ఉజ్జ్వల కల్పనాశక్తిని ఏకాగ్రత అనే అలవాటు అదుపులో ఉంచుతున్నది. అయితే ఈ నిగ్రహమే అపారమైన ఓర్పుతో మనస్సును సత్యాన్వేషణ మీద నిలిపే శక్తిని ప్రసాదిస్తోంది."

ఆ శాస్త్రవేత్త చెప్పే చివరి మాటలు వింటుంటే నా కళ్ళలో నీళ్ళు

ఆంగ్లంలో 'ఆటం' అని చక్కగా అనువదించవచ్చు. గ్రీకు భాషలో దీనికి, 'విద గొట్టరానిది' అని వాచ్యార్థం. క్రీస్తుకు పూర్వం, వైశేషిక దర్శనానికి వెలువడ్డ ఇతర శాస్త్రీయ వ్యాఖ్యల్లో కింద పేర్కొన్న అంశాల్ని కూడా చేర్చడం జరిగింది: (1) సూదుల్ని అయస్కాంతం ఆకర్షించడం, (2) మొక్కలో జలప్రసరణం, (3) జడం, నిర్మాణరహితం అయిన ఆకాశం లేదా ఈథర్, సూక్ష్మశక్తుల్ని ప్రసారం చెయ్యడానికి ఆధారం కావడం, (4) అన్ని రకాల వేడికీ సౌరాగ్నే కారణం, (5) అణు విపరిణామానికి ఆ వేడే కారణం, (6) భూమి అణువుల్లో ఉండే ఆకర్షణ గుణమే గురుత్వాకర్షణశక్తికి కారణం; వేటినైనా కిందికి లాక్కొనే శక్తి దీనివల్లే వచ్చింది, (7) అన్ని శక్తులకూ ఉండే చలన స్వభావం; దీనికి మూలకారణం శక్తివ్యయం లేదా చలనం తిరిగి పంపిణీ కావడం, (8) అణు విఘటనం ద్వారా విశ్వప్రళయం, (9) ఉష్ణకిరణాలూ కాంతికిరణాలూ చాలా చిన్న కణాలుగా ప్రసరించడం; ఈ కణాలు మనం ఊహించలేనంత వేగంతో (ఆధునిక 'విశ్వకిరణ' సిద్ధాంతం) అన్ని వేపులకూ దూసుకుపోతాయి, (10) దేశకాలాల సాపేక్షత.

"ప్రపంచోత్పత్తికి మూలం స్వాభావికంగా- అంటే, వాటి తాత్త్విక విశేషల రీత్యా- శాశ్వతమైన అణువులని చెబుతుంది వైశేషిక దర్శనం. ఈ అణువులకు అవిరామమైన స్పందన గతి ఉన్నట్టుగా భావించారు. అణువు చిన్న సైజు సూర్యమండల మన్న సంగతి ఇటీవల కనుక్కొన్నారు కాని, వైశేషిక మీమాంసకులకు అది కొత్త విషయమేమీ కాదు. పేరు కాలాన్ని గణితపరంగా విభజిస్తూపోయి, ఒక అణువు తన ప్రదేశ పరిమాణం (unit of space) లో తాను తిరగడానికి పట్టే సమయాన్ని అన్నిటికంటె తక్కువ కాలపరిమాణం (unit of time) (కళ) గా చెప్పారు.

తిరిగాయి. కాలాన్నీ చారిత్రకుల్నీ కూడా సమానంగా కలవరపెట్టే ఈ "ఓర్పు" భారతదేశానికి మారుపేరు కాదా?

పరిశోధన కేంద్రం ప్రారంభోత్సవం జరిగిననాటి తరవాత, త్వరలోనే మళ్ళీ వెళ్ళాను నేను. ఆ మహాశాస్త్రవేత్త, తామిచ్చిన మాట గుర్తుంచుకొని నన్ను, ప్రశాంతమైన తమ ప్రయోగశాలకు తీసుకువెళ్ళారు.

"ఈ ఫెర్న్ మొక్కకు క్రెస్కోగ్రాఫు తగిలిస్తాను; దీని వర్ధక శక్తి బ్రహ్మాండంగా ఉంటుంది. ఇదే అనుపాతంలో నత్తనడకను కనక పెంచి చూస్తే, ఆ పురుగు ఎక్స్‌ప్రెస్ బండిలా ప్రయాణం చేస్తున్నట్టు కనిపిస్తుంది."

పెద్దగా కనిపించేటట్టు పెంచిన, ఫెర్న్ మొక్క నీడ పడుతున్న తెరమీద చూపు నిలిపి ఉంచాను. సూక్ష్మమైన జీవన చలనాలు ఇప్పుడు స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నాయి. సమ్మోహితమైన నా కళ్ళముందే ఆ మొక్క, మెల్ల మెల్లగా పెరుగుతోంది. బోసు మహాశయులు, ఒక చిన్న లోహపు కడ్డీతో ఆ ఫెర్న్ మొక్క కొనను తాకారు. తాకీ తాకడంతోనే, మూకాభినయంలా సాగుతున్న పెరుగుదల చటుక్కున ఆగిపోయింది; కడ్డీ తీసెయ్యగానే, లయబద్ధంగా సాగే పెరుగుదల మళ్ళీ కొనసాగింది.

"బయటి నుంచి ఏ కొద్దిపాటి జోక్యం కలిగినా సరే, సున్నితమైన కణజాలాలకి అది ఎంత హానికరమవుతుందో చూశావు," అన్నారు బోసు మహాశయులు. "ఇదుగో, నే నిప్పుడు మత్తుమందు ఇస్తాను చూడు; ఆ తరవాత దానికి విరుగుడు ఇస్తాను."

మత్తుమందు ఫలితంగా పెరుగుదల అంతా ఆగిపోయింది; విరుగుడు ఇచ్చేసరికి మళ్ళీ మొదలయింది. తెరమీద కనిపిస్తున్న పరిణామాత్మక భంగిమలు "చలన చిత్ర" కథ కంటె కూడా ఎక్కువగా నన్ను

ఆకట్టుకొన్నాయి. బోసు మహాశయులు (ఇక్కడ విలన్ పాత్రధారిగా) ఆ ఫెర్న్ మొక్కకు ఒకచోట, పదునైన పరికరం ఒకటి గుచ్చారు; వెంటనే ఆ మొక్క గిలగిలా కొట్టుకోడంతో ఎంత బాధపడుతోందో తెలిసింది. కాడలో కొంత మేరకు ఆయన కత్తి గుచ్చేసరికి మొక్క విపరీతంగా విలవిల్లాడిపోతున్నట్టు నీడలో కనిపించింది. చివరికి మరణయాతన ముగిసిపోయి చలనం లేకుండా అయిపోయింది.

"మొదట, ఒక పెద్ద చెట్టుకు మత్తుమందు ఇచ్చి అంటుకట్టి విజయం సాధించాను. మామూలుగా, అటువంటి వనస్పతులు, ఉన్నచోటి నించి కదిలించేసరికి తొందరగా చచ్చిపోతాయి." ఆ ప్రాణరక్షణ వ్యూహాన్ని నెమరువేసుకొంటూ సంతోషంగా చిరునవ్వు నవ్వుకొన్నారు జగదీశ్‌చంద్ర బోసుగారు. "చెట్లకు ఒక (రస) ప్రసరణ వ్యవస్థ ఉందని సున్నితమైన నా పరికరాలు తయారుచేసిన రేఖాపటాలు నిరూపించాయి; వాటిలో ఉండే జీవరస చలనాలు, జంతుశరీరాల్లో రక్త సంచరణానికి సమానమైనవి. ఈ జీవరసం పైకి ఎలా ఎక్కుతుందో, మామూలుగా ఒక దీపపు వత్తిలోకి నూనె ప్రవహించే మాదిరి యాంత్రిక ఆకర్షణ పద్ధతిలో వివరించడం సాధ్యం కాదు. ఈ దృగ్విషయం, సజీవ కణాలు పనిచేసే తీరువల్ల ఏర్పడుతోందని, క్రెస్కోగ్రాఫు ద్వారా వెల్లడి అయింది. చెట్టు దిగువ వరకు వ్యాపించి ఉండే స్తూపాకారపు గొట్టం నుంచి సరి లాకార తరంగాలు వెలువడతాయి; ఈ గొట్టం నిజంగా గుండెకాయలా పని చేస్తుంది. లోతుగా చూసిన కొద్దీ, బహురూపాత్మకమైన ప్రకృతిలో ప్రతి ఒక్క రూపమూ, ఏకరూపాత్మకమైన ఒక ప్రణాళికతో ముడిపడి ఉన్నదన్న విషయం స్పష్టంగా సాక్షీభూతమవుతూ ఉంటుంది.

ఈ మహాశాస్త్రవేత్త, మరో బోస్ పరికరం వేపు చూపించారు.

"ఒక తగరపు ముక్క మీద ప్రయోగాలు చేసి చూపిస్తానుండు.

లోహాల్లో జీవశక్తి, బయటినుంచి కలిగే ప్రేరణలను బట్టి అనుకూలంగా గాని ప్రతికూలంగా గాని ప్రతిక్రియలు చూపిస్తుంది. సిరా గుర్తులు వివిధ ప్రతిచర్యల్ని నమోదు చేస్తాయి చూడు."

అణుఘటనం తాలూకు స్వాభావిక తరంగాల్ని నమోదుచేసిన గ్రాఫును తదేకదృష్టితో తిలకించాను. ఆ ప్రొఫెసరుగారు తగరానికి మత్తు మందు ఇచ్చినప్పుడు స్పందనాత్మక లేఖనాలు ఆగిపోయాయి. ఆ లోహం మళ్ళీ మెల్లగా మామూలు స్థితికి వస్తుంటే అవి పునఃప్రారంభమయాయి. ఆయన విషసంబంధమైన ఒక రసాయనాన్ని దానికి పూశారు. ఒక పక్క తగరం ముక్క కొన విలవిల్లాడుతూ ఉండగా, పట్టికమీదున్న ముల్లు చావుకబురు చల్లగా చెప్పింది. శాస్త్రవేత్త ఇలా అన్నారు :

"కత్తెరలు, యంత్రాలు వంటివాటికి ఉపయోగించే ఉక్కులాంటి లోహాలు అలసటకు గురి అవుతాయనీ, నియతకాలికమైన విశ్రాంతి కనక పొందితే వాటి సామర్థ్యం మళ్ళీ పెరుగుతుందనీ బోస్ పరికరాలు నిరూపించాయి. విద్యుత్ ప్రవాహాలుకాని, భారీ ఒత్తిడికాని కలిగించడం వల్ల లోహాల్లోని జీవనాడికి తీవ్రంగా హాని కలగడమే కాకుండా అది పూర్తిగా అంతరించిపోతుంది."

అలుపులేని బుద్ధికుశలతకు ప్రశంసనీయమైన ప్రమాణంగా గదిలో నాలుగు పక్కలా అమర్చి ఉన్న ఎన్నో రకాల పరికరాలను నేను చూశాను.

"అయ్యా, అద్భుతమైన మీ యంత్రసామగ్రిని పూర్తిగా వినియోగించుకొని భారీ వ్యవసాయాన్ని త్వరత్వరగా అభివృద్ధిచెయ్యకపోవడం విచారకరమైన విషయం. మొక్కల పెరుగుదలకు దోహదంచేసే రకరకాల రసాయనిక ఎరువుల ప్రభావాన్ని చూపించడానికి, వాటిలో కొన్నిటి

మీద ప్రయోగశాలలో త్వరగా ప్రయోగాలు జరపడం సులభంగా సాధ్యం కాదాండీ ?"

"నువ్వు చెప్పింది నిజం. ముందుతరాల వాళ్ళు బోస్ పరికరాల్ని రకరకాలుగా ఉపయోగించుకుంటారు. శాస్త్రవేత్తకు, సమకాలిక పురస్కారం లభించడమన్నది అరుదు ; సృజనాత్మక సేవలో కలిగే ఆనందం ఒక్కటీ దక్కితే చాలు."

ఓటమి నెరగని ఆ మునికి మనసారా కృతజ్ఞతలు తెలుపుకొని సెలవు తీసుకున్నాను. "ఆశ్చర్యం కలిగించే ఆ మేధావి అసాధారణ ప్రజ్ఞాపాటవసారం హరించిపోవడమంటూ ఉంటుందా ?" అని మనస్సులో అనుకున్నాను.

కాలం గడిచినా అది తరిగిపోలేదు. బోసుగారు, 'రిసొనెంట్ కార్డియోగ్రాఫ్' [హృచ్చలన లేఖిని] అనే జటిలమైన పరికరాన్ని కనిపెట్టి, భారతదేశంలోని మొక్కల మీద లెక్కలేనన్ని ప్రయోగాలు చేశారు. వీటి పర్యవసానంగా ఉపయోగకరమైన మందులకు సంబంధించి, ఊహించినంత పెద్ద ఔషధ ప్రయోగ పద్ధతి వెల్లడి అయింది. ఒక సెకనులో వందో వంతు కాలాన్ని కూడా గ్రాఫుమీద సూచించే విధంగా, ఒక్క పిసరు కూడా తేడా రానంత కచ్చితంగా పనిచేసే కార్డియోగ్రాఫ్‌ను తయారు చెయ్యడం జరిగింది. మొక్కలకూ జంతువులకూ మానవులకూ శరీర నిర్మాణంలో ఉండే అత్యంత సూక్ష్మమైన నాడీస్పందనల్ని రిసొనెంట్ రికార్డులు లెక్కకడతాయి. తన కార్డియోగ్రాఫ్ ముందుముందు, జంతువుల్ని కాకుండా మొక్కల్ని కోసి చూడడానికి ఉపయోగపడుతుందని ఆ ప్రసిద్ధ వృక్షశాస్త్ర వేత్త జోస్యం చెప్పారు.

"ఒక మొక్కకూ ఒక జంతువుకూ వేసిన మందువల్ల కలిగే ఫలితాల రికార్డింగ్‌లను పక్కపక్కన పెట్టి చూసినప్పుడు, అవి అచ్చు

మచ్చూ ఒక్క లాగే ఉండడం ఆశ్చర్యం కలిగించింది," అన్నారాయన. "మనిషిలో ఉన్న ప్రతి ఒక్కటీ ముందుగానే మొక్కల్లో కనిపించింది. మొక్కల మీద చేసే పరిశోధన, జంతువులకూ మనుషులకూ కలిగే బాధల్ని తగ్గించడానికి సాయపడుతుంది."

చాలా ఏళ్ళ తరవాత, మొక్కల విషయంలో మొట్టమొదటిసారిగా బోసు కనిపెట్టిన విషయాలు, ఇతర శాస్త్రవేత్తల పరిశోధనల్లో బల పడ్డాయి. 1938 లో కొలంబియా విశ్వవిద్యాలయంలో జరిగిన కృషి గురించి 'ది న్యూయార్క్ టైమ్స్' పత్రిక ఇలా రాసింది :

"నరాలు, మెదడునుంచి శరీరంలోని ఇతర భాగాలకు సందేశాలు పంపేటప్పుడు చిన్నచిన్న విద్యుత్ తరంగాలు ఉత్పన్నమవుతాయని, గడిచిన కొన్ని సంవత్సరాల్లో నిర్ధారణ అయింది. ఈ విద్యుత్ తరంగాల్ని సున్నితమైన విద్యున్మాపకాలతో (గాల్వనో మీటర్లతో) గణించి, వాటిని ఆధునిక పరివర్ధక పరికరంతో కొన్ని లక్షల రెట్లవరకు పెంపుచేసి చూపించడం జరిగింది. ఈ విద్యుత్ తరంగాలు గొప్పవేగంతో పోతూ ఉండడంవల్ల, బతికున్న జంతువుల్లోకాని మనిషిలోకాని నాడీతంతువుల గుండా, ఇవి ఎలా సాగుతాయో పరిశీలించడానికి ఇప్పటిదాకా తృప్తికర మైన పద్ధతి ఏదీ కనబడలేదు."

"తరచుగా, బంగారుచేపల తొట్టెల్లో వేసే మంచినీటి నిటెల్లా మొక్క తాలూకు పొడుగాటి ఏకకణాలు, వస్తుతః ఏకనాడీ తంతువుల్ని పోలి ఉంటాయని డా॥ కె. ఎస్. కోల్, హెచ్. ఆర్. కర్టిస్ రాశారు. అంతే కాకుండా, నిటెల్లా తంతువులకు ఉద్రేకం కలిగించినప్పుడు, ఒక్క వేగం విషయంలో తప్ప తక్కినవాటన్నిటిలోనూ అవి, జంతువులోనూ మనిషిలోనూ ఉండే నాడీతంతువులకు అన్ని విధాలా సమానంగా విద్యుత్ తరంగాల్ని ప్రసరింపజేస్తాయని వారు కనుక్కొన్నారు. మొక్కలో

ఏర్పడే, నాడీ సంబంధమైన విద్యుత్ తరంగాలు జంతువుల్లో ఏర్పడేవాటి కన్న చాలా తక్కువ వేగం ఉన్నవని గమనించడం జరిగింది. అందువల్ల కొలంబియా కార్యకర్తలు, నరాల్లోని విద్యుత్ తరంగాల గతిని మందగొడి చలన చిత్రాలుగా ఫొటోలు తియ్యడానికి, కొత్తగా కనిపెట్టిన ఈ విష యాన్ని ఒక సాధనంగా చేబట్టారు."

"మనస్సుకూ పదార్థానికీ మధ్య సరిహద్దుకు చాలా దగ్గరగా ఉన్న గుప్త రహస్యాల్ని తెలుసుకోడానికి ఈ నిటెల్లా మొక్క, ఒక రకమైన రొజెట్టా రాయిలా ఉపకరించవచ్చు [రొజెట్టా అనే వాడు నెపోలియన్ సేనలో ఒక అధికారి; అతనికి ఈజిప్టులో దొర్కిన ఒక రాయిమీద, ఒకే విషయం మూడు లిపుల్లో రాసి ఉంది. దీనివల్ల ప్రాచీన ఈజిప్టు దేశపు లిపుల్ని చదవడానికి వీలయింది]."

విశ్వకవి రవీంద్రనాథ్ టాగూరు, ఆదర్శప్రియుడైన ఈ భారతీయ శాస్త్రవేత్తకు చాలా సన్నిహిత మిత్రుడు. ఈయన్ని సంబోధిస్తూ, ఆ వంగదేశపు మధురగాయకుడు ఇలా గానం చేశాడు :[1]

"హే తపస్వి డాకో తూమి సామమంత్రే[2] జలదగర్జనే,
"ఉత్తిష్ఠత! నిబోధిత!" డాకో శాస్త్ర అభిమానీజీనే—
పాండిత్యేర్ పండతర్క హతే. సుబృహత్ విశ్వతలే
డాకో మూఢ దాంభికేరే. డాక్ దావ్ తబ్ శిష్యదలే—

1. బెంగాలీ మూలంలో రవీంద్రనాథ్ టాగూరు రాసిన గీతాన్ని మన్ మోహన్ ఘోష్ ఇంగ్లీషులోకి అనువదించి, శాంతి నికేతనం నుంచి వెలువడే 'ది విశ్వభారతి క్వార్టర్లీ' అనే పత్రికలో ప్రచురించాడు.

2. సామమనేది నాలుగు వేదాల్లో ఒకటి. తక్కిన మూడూ : ఋగ్వేదం : యజుర్వేదం, అథర్వవేదం. ఈ పవిత్ర గ్రంథాల్లో, సృష్టికర్త అయిన దేవుణ్ణి బ్రహ్మతత్త్వంగా అభివర్ణించడం జరిగింది. ప్రతి ఒక్క మానవుడిలో, ఈయన్ని

ఏకత్రే దాఁ డాక్ తారా తవ హోమహుతాగ్ని ఘిరాయా.
బార్ బార్ ఏ భారత్ అప్నాతే ఆసూక్ ఫిరాయా
నిష్ఠాయ, శ్రద్ధాయ, ధ్యానే– బసూక్ సే అప్రమత్తచిత్తే
లోభహీన ద్వంద్వహీన శుద్ధశాంత గురుర్ వేదీతే.''

జీవాత్మ అంటారు. బ్రహ్మ శబ్దం 'బృహ్' ధాతువునుంచి వచ్చింది: ఈ ధాతువుకు, ''విస్తరించడం'' అని అర్థం. దివ్యశక్తి దానంతట అది పెరగడం, అంటే సృజనాత్మక కార్యకలాపంలోకి దూకడం అనే వైదికార్థాన్ని తెలియజేస్తుంది ఇది. ఈ విశ్వం, సాలీడు గూడు మాదిరిగా, ఆయన సత్తాలోంచే వివర్తం చెందుతుందని (వికురుతే) చెబుతారు. ఎరుకతో, ఆత్మను బ్రహ్మపదార్థంలో లీనం చేయడం- అంటే జీవాత్మను పరమాత్మతో ఐక్యం చెయ్యడమే- వేదాల మొత్తం సారమని చెప్పవచ్చు.

వేదాల సారసంగ్రహమైన 'వేదాంతం' అనేక మంది పాశ్చాత్య ఆలోచనాపరులకు స్ఫూర్తి నిచ్చింది. ఫ్రెంచి చారిత్రకుడయిన విక్టర్ కూజ్యాఁ (Victor Cousin) ఇలా అంటారు: ''ప్రాచ్యదేశాల తత్త్వశాస్త్ర మహాగ్రంథాల్ని- అన్నిటికన్న మిన్నగా, భారతదేశ గ్రంథాల్ని- మనం సావధానంగా చదివినప్పుడు, ప్రాచ్యదేశాల తత్త్వశాస్త్రం ముందు మోకరిల్లకుండానూ, మానవజాతికి తొలికాలపు ఉనికిపట్టయిన ఆ ప్రాంతం, సర్వోత్తమ తత్త్వశాస్త్రానికి కాణాచి అని గమనించకుండానూ ఉండలేనంతటి గాఢమైన అనేక సత్యాల్ని, వాటిలో మనం కనిపెడతాం.'' ష్లెగెల్ ఇలా అంటాడు: ''గ్రీకు తత్త్వవేత్తలు ప్రతిపాదించిన వివేక ఆదర్శవాదం- యూరోపియన్ల సర్వోన్నత తత్త్వశాస్త్రం- కూడా, ప్రాచ్య ఆదర్శవాదానికున్న జీవిత సమృద్ధిముందూ జీవశక్తిముందూ, మధ్యందిన మార్తాండుడి ముందు మినుకుమినుకు మంటూండే ప్రామీథియన్ విస్ఫులింగంలా కనిపిస్తుంది (గ్రీకు పురాణ కథల్లో వచ్చే ప్రామిథ్యూస్ ప్రస్తావన ఉందిక్కడ; ఇతడు మానవజాతికి సహాయం చెయ్యడం కోసం సూర్యుడి దగ్గర్నించి నిప్పు దొంగిలించుకు వచ్చాడు).

భారతదేశపు అపార సాహిత్యంలో, గ్రంథకర్తృత్వం ఆరోపించి ఉండని గ్రంథాలు వేదాలే ('విద్' అనే ధాతువుకు, 'తెలుసుకోడం' అని అర్థం). వేద

[ఓ తపస్వీ, సామవేదమంత్రాల మేఘగంభీర గర్జనతో, ''ఉత్తిష్ఠత! నిబోధిత!'' అంటూ మేల్కొలుపు. శాస్త్రాభిమానులైన జనాన్ని కుతర్కాలతో కీచులాడుకొనే పండితుల్ని పిలిచి, వ్యర్థ తర్కాల్ని విడిచిపెట్టమని చెప్పు. ఆ మూఢదాంభికుల్ని, సువిశాలమైన ప్రపంచంలోకి రావడానికి ప్రేరేపించు. నీ శిష్యబృందాన్ని కూడా ఆహ్వానించు; వాళ్ళు నీ యజ్ఞవేదికకు నలువైపులా ఒకే కట్టుగా నిలవాలి; దాంతో మన

మంత్రాలు అపౌరుషేయాలనీ (ఋగ్వేదం x, 90, 9), అవి ''అతిప్రాచీన కాలం'' నుంచి పారంపర్యంగా వస్తున్నవనీ ఉత్తరోత్తరా కొత్త భాషను ధరించాయనీ (iii, 39, 2) ఋగ్వేదం చెబుతోంది. ''ద్రష్ట'' లయిన ఋషులకు, యుగయుగాంతరాల్లో దైవప్రేరణవల్ల వెల్లడి అయిన ఈ వేదాలకు నిత్యత్వం, అంటే ''కాలాబాధితమైన ప్రామాణికత'' ఉందని చెబుతారు.

వేదాలు నాదరూపంలో వెలువడి ఋషులకు ''నేరుగా వినిపించిన''(శ్రుతి)వి. అవి ప్రధానంగా, మంత్ర పాఠరూపంలో ఉన్న సాహిత్యం. అందుచేత వేదాల్లో ఉన్న 1,00,000 మంత్రాలూ (రెండేసి పాదాలున్నవి) అనేక వేల సంవత్సరాల పాటు బ్రాహ్మణ పురోహితుల మౌఖిక పఠనపాఠనాల వల్ల పరంపరాగతంగా వచ్చినవేకాని ఎవరో రాసి పెట్టినవి కావు. కాయితమూ రాయీ, ఈ రెండూ కాలగతిలో నశించే అవకాశమున్నవే. ఒకరి దగ్గరినుంచి మరొకరి దగ్గరికి అందించడానికి, భౌతిక పదార్థం కంటె మనస్సే బాగా తగిన సాధనమని ఋషులు తెలుసుకొన్నారు. కనక, వేదాలు యుగయుగాంతరాలవరకు నిలిచి ఉన్నాయి. ''హృదయ ఫలకాల్ని'' మించగలిగినవి మరేమున్నాయి?

వేద శబ్దాలకున్న ఒక నిర్దిష్టక్రమాన్ని (అనుపూర్వి) గమనించి, ధ్వనుల సంయోజనకూ (సంధి) అక్షరాల పరస్పర సంబంధానికీ (సంతానం) ఏర్పడిన ధ్వనిశాస్త్ర నియమాల్ని అనుసరించి, కంఠస్థం చేసుకొన్న పాఠాల శుద్ధతను కొన్ని నిష్కృష్ట గణితశాస్త్ర పద్ధతులలో నిరూపించి బ్రాహ్మణులు, వేదాల మౌలిక పరిశుద్ధతను అత్యంత ప్రాచీనకాలం నుంచి పరిరక్షిస్తూ వచ్చారు. వేదశబ్దంలోని ప్రతి అక్షరమూ కూడా విలక్షణత ఉన్నది, ఫలప్రదమైనది.

భారతదేశం తన సత్యస్వరూపాన్ని తిరిగి పొంది కర్తవ్యనిష్ఠతో, శ్రద్ధతో ధ్యానంతో అప్రమత్త చిత్తురాలయి లోభహీన, ద్వంద్వహీన, శుద్ధ, శాంత రూపం పొంది విశ్వగురుస్థానాన్ని మళ్ళీ అలంకరించాలి].

అధ్యాయం : 9

ఆనందభరిత భక్తుడు, ఆయన విశ్వప్రేమలీల

"చిన్నబాబూ, కూర్చో. నా జగన్మాతతో మాట్లాడుతున్నాను."

అత్యంత శ్రద్ధాభక్తులతో నేను నిశ్శబ్దంగా గదిలోకి ప్రవేశించాను. మాస్టర్ మహాశయుల దివ్యదర్శనం నన్ను చకితుణ్ణి చేసింది. పట్టులాటి తెల్లటి గడ్డంతోనూ మిలమిల మెరిసే విశాల నేత్రాలతోనూ ఆయన, పరిశుద్ధత రూపుగట్టిన అవతారమూర్తిలా భాసించారు. పైకెత్తి ఉన్న చిబుకమూ జోడించి ఉన్న చేతులూ చూడగానే, నేనక్కడికి మొదటిసారిగా వస్తూనే ఆయన ధ్యానానికి భంగం కలిగించిన విషయం స్పష్టమయింది.

సరళమైన మాటలతో కూడిన ఆయన పలకరింపు, నా స్వభావంలో అంతవరకు నాకు అనుభవమయిన వాటన్నిటికంటె అత్యంత తీవ్రమైన ప్రభావం కలిగించింది. మా అమ్మ చనిపోవడంతో, ఎడబాటువల్ల కలిగిన క్షోభ ఒక్కటే నా దుఃఖానికి పరాకాష్ఠగా భావించాను. ఇప్పుడు నాకు, జగన్మాతతో ఎడబాటు కలిగిందే అన్న స్పృహ నా అంతరాత్మకు చెప్పరాని వేదన అయింది. నేను ఏడుస్తూ నేలమీద ఒరిగిపోయాను.

"చిన్నబాబూ, మనస్సు కుదుటపరుచుకో !" అంటూ ఆ సాధువు సానుభూతితో బాధపడ్డారు. మహాసముద్రంలో ఏకాకి అయిపోయినవాడిలా ప్రాణం దక్కించుకోడానికి, ~~వారి~~ పాదాలనే ఒక తెప్పగా భావించి గట్టిగా పట్టేసుకున్నాను.

"మహాత్మా, మీరే నాకు మధ్యవర్తిగా సహాయం చెయ్యాలి! జగన్మాతకు నామీద ఏమైనా అభిమానం ఉందో లేదో అడగండి!"

ఒకరి గురించి తాను కలగజేసుకొని చెబుతాననే పవిత్రమైన వాగ్దానం అంత సులువుగా చేసేదేమీ కాదు. ఆయన మౌనం వహించారు.

మాస్టర్ మహాశయులు జగన్మాతతో చాలా చనువుగా మాట్లాడుతున్నారన్న విషయంలో సందేహానికి తావులేనంత గట్టి నమ్మకం కలిగింది నాకు. ఇప్పుడు ఈ క్షణంలో, ఈ సాధువు నిర్దుష్ట దృష్టికి గోచరమవుతున్న జగన్మాతను నా కళ్ళు చూడలేకపోవడం గాఢమైన అవమానంగా అనిపించింది. మెత్తని ఆయన మందలింపులను కూడా వినిపించుకోకుండా సిగ్గు విడిచి ఆయన పాదాలు బిగబట్టి ఆయన, దయతో నా గురించి జగన్మాతకు చెప్పాలని మరీమరీ వేడుకున్నాను.

"నీ కోరిక జగన్మాతకు విన్నవిస్తాను," మాస్టర్ మహాశయులు దయతో కూడిన చిరునవ్వుతో మెల్లిగా ఒప్పుదల తెలిపారు.

ఆ కొద్ది మాటల్లో ఎంత శక్తి ఉందని! తుఫానులో ఒంటరిగా చిక్కుబడ్డ నాకు విముక్తి అనుభూతమయింది.

"మహాశయా, మీ రిచ్చిన మాట మరిచిపోకండి! అమ్మవారి జవాబుకోసం మళ్ళీ త్వరగానే వస్తాను!" ఒక్క క్షణం క్రితం, కట్టలు తెంచుకువచ్చిన దుఃఖంతో పూడిపోయిన గొంతులో ఇప్పుడు ఆశావహమైన ఆనందం ధ్వనించింది.

పొడుగాటి మేడమెట్లు దిగుతూ వెనకటి జ్ఞాపకాల్లో మునిగిపోయాను. మాస్టర్ మహాశయుల ప్రస్తుత నివాసం— అమ్హరెస్ట్ వీధిలోని 50 నంబరు ఇల్లు— ఒకప్పుడు మేం ఇంటిల్లిపాదీ ఉన్న ఇల్లు; అమ్మ చనిపోయింది ఇక్కడే. కంటికి దూరమైన అమ్మకోసం నా మానవ

హృదయం పగిలింది ఇక్కడే. మళ్ళీ ఈనాడు ఇక్కడే, జగన్మాత కనబడనందుకు నా అంతరాత్మ, శిలువ వేసినంత బాధతో విలవిల్లాడిపోయింది. పావనమైన గోడలు! నన్ను బాధించిన గాయాలకీ, చివరి ఉపశమనానికీ మౌనసాక్షు లివి.

గడ్పార్ రోడ్డులో ఉన్న ఇంటికి తిరిగి వెళుతూ ఉంటే నా అడుగుల వడి పెరిగింది. మిద్దెమీద నా చిన్న గదిలో ఏకాంతంగా, పదిగంటల వరకు ధ్యానంలో ఉండిపోయాను. భారతదేశపు వెచ్చని రాత్రిపూట అలుముకొన్న చీకటిని పటాపంచలు చేస్తూ అద్భుతమైన దృశ్యం ఒకటి హఠాత్తుగా వెలుగొందింది.

వెలుగులు వెదజల్లుతూ జగన్మాత నా ఎదురుగా నిలిచింది. మెత్తని చిరునవ్వు చిందిస్తున్న ఆవిడ ముఖం, రూపుగట్టిన సౌందర్యమే.

"ఎప్పుడూ నిన్ను ప్రేమిస్తూనే వచ్చాను! ఎప్పటికీ నిన్ను ప్రేమిస్తూనే ఉంటాను!"

దివ్యస్వరాలు ఇంకా గాలిలో ఆడుతూ ఉండగానే ఆమె అంతర్ధానమై పోయింది.

మర్నాడు పొద్దున నేను, మాస్టర్ మహాశయుల్ని రెండోసారి దర్శించే సమయానికి సూర్యుడింకా సరిగా ఉదయించనే లేదు. గాఢమైన స్మృతులతో కూడిన ఆ ఇంటి మేడమెట్లు ఎక్కుతూ నాలుగో అంతస్తులో ఉన్న గదికి చేరాను. గది తలుపు మూసి ఉంది. తలుపు గుబ్బమీద ఒక గుడ్డ చుట్టి ఉంది. ఆ సమయంలో మహాశయులు ఏకాంతం కోరుతున్నారనిపించింది. ఏం చెయ్యటానికీ పాలుపోక, నేను గుమ్మం ముందర నించుని ఉండగా, మాస్టర్ మహాశయులే స్వయంగా తలుపు తెరిచారు. ఆయన పవిత్ర పాదాలముందు మోకరిల్లాను. నాలోని దివ్యానందాన్ని

మరుగుపరచి, కేవలం సరదాకోసం నా ముఖంలో గాంభీర్యం తెచ్చిపెట్టుకున్నాను.

"వచ్చేశానండీ— చాలా పెందరాళే వచ్చానని ఒప్పుకుంటాను— మీ సందేశం కోసం! జగన్మాత నా గురించి ఏమయినా చెప్పిందాండీ?"

"కొంటె చిన్నబాబూ!"

మరోమాట అననేలేదాయన. నేను తెచ్చిపెట్టుకున్న గాంభీర్యం ఆయనకి నమ్మకం కలిగించినట్టు లేదు.

"అంత గుట్టు ఎందుకండి? అలా మాట తప్పిస్తున్నారేం? సాధువు లెప్పుడూ సూటిగా చెప్పరా?" బహుశా నేను కొంచెం రెచ్చిపోయి మాట్లాడా ననుకుంటాను.

"నువ్వు నన్ను పరీక్షించక తప్పదా?" ప్రశాంతమైన ఆయన కళ్ళలో అవగాహన నిండుగా ఉంది. "నిన్న రాత్రి పదిగంటలకి, సౌందర్యమయి అయిన జగన్మాత స్వయంగా నీ కిచ్చిన హామీకి అదనంగా ఈరోజు పొద్దున నేను ఒక్క ముక్కయినా చేర్చవలసిన అవసర ముందా?"

నా అంతరాత్మ వరద వెల్లువను అరికట్టి ఉంచే ద్వారాలు మాస్టర్ మహాశయుల అధీనంలో ఉన్నాయి. మళ్ళీ నేను ఆయన పాదాలముందు మోకరిల్లాను. ఈసారి నా కన్నీళ్ళు ఆనందంవల్ల పెల్లుబికినవే. కాని, వెనకటిలా బాధవల్ల వెలువడ్డవి కావు.

"భక్తితో నువ్వు పిలిచిన పిలుపు, ఆ అపార దయామయికి అందలేదనుకున్నావా? ఎడబాటు సహించలేక నువ్వు వేసిన కేకకు, మానవ రూపంలోనూ దేవతారూపంలోనూ కూడా నువ్వు ఆరాధించిన, దేవుడి మాతృభావం మారు పలకకుండా ఉండదు."

చిన్న ప్రార్థనతోనే పరమాత్మ సమ్మతిని మధురంగా పొందగలిగిన ఈ నిరాడంబర సాధువు ఎవరు? ఈ లోకంలో ఈయన నిర్వహించే పాత్ర అతిసామాన్యమైనది; నాకు తెలిసినవారందరిలోకీ అత్యంత వినయసంపన్నునికి తగ్గట్టుగా ఉంది. అమ్హరెస్ట్ వీధిలో ఉన్న ఈ ఇంట్లో మాస్టర్ మహాశయులు[1] మగపిల్లలకోసం ఒక చిన్న హైస్కూలు నడిపారు. కటువైన మాట ఒక్కటి కూడా ఆయన పెదవి దాటి వచ్చేది కాదు. ఆయన క్రమశిక్షణలో ఏ నియమానికీ నిబంధనకూ తావు లేదు. నిజానికి, నిరాడంబరమైన ఈ తరగతి గదుల్లోనే ఉన్నత గణితశాస్త్రమూ పాఠ్యపుస్తకాల్లో ఉండని ప్రేమరసాయనశాస్త్రమూ బోధించేవారు. చెవికెక్కని ఉపదేశాలతో కాకుండా ఆధ్యాత్మిక సంపర్కంతోనే ఆయన తమ జ్ఞానాన్ని వ్యాప్తిచేసేవారు. జగన్మాత మీది పరిశుద్ధ భక్తిపారవశ్యంలో మునిగిపోయిన ఆయన, చిన్నపిల్లవాడి మాదిరిగా, బాహ్యమైన మర్యాద సూచనలేవీ అపేక్షించేవారు కారు.

"నేను నీ గురువును కాను; ఆయన కొద్దికాలం తరవాత వస్తారు," అని చెప్పారు నాకు. "భక్తిప్రేమలపరంగా నువ్వు పొందే దివ్యానుభవాలు ఆయన మార్గదర్శకత్వంలో, ఆయన ప్రగాఢ వివేకపరంగా వ్యక్తమవుతాయి."

నేను ప్రతిరోజూ సాయంత్రం, అమ్హరెస్ట్ వీధికి వెళ్తుండేవాణ్ణి. మాస్టర్ మహాశయుల దైవానుభవ చషకం పూర్తిగా నిండి, ప్రతిరోజూ ఆయన ఆనందం నా మీదికి పొంగి పొర్లాలని చూసేవాణ్ణి. ఇంతకుముందెప్పుడూ నేను, అత్యంత గౌరవభావంతో మోకరిల్లలేదు; ఇప్పుడు

1. ఆయన్ని మామూలుగా, గౌరవసూచకమైన ఈ పేరుతోనే పిలిచేవారు. ఆయన అసలు పేరు మహేంద్రనాథ్ గుప్త. ఆయన రచించిన పుస్తకాల మీద ఉత్తి 'ఎం.' అనే రాసుకొనేవారు.

మాస్టర్ మహాశయుల పాదస్పర్శతో పావనమైన నేలమీద నడవడం కూడా అపరిమిత భాగ్యంగా అనిపించింది.

"మహాశయా, మీ కోసం ప్రత్యేకంగా అల్లిన ఈ సంపెంగ పూల మాల ధరించండి." ఒకనాడు సాయంత్రం నేను పూలమాల ఒకటి తీసుకు వెళ్ళాను. కాని ఆయన వద్దు వద్దంటూ, సిగ్గుపడుతూ దూరంగా జరిగి పోయారు. చివరికి నేను నొచ్చుకోడం గమనించి, చిరునవ్వుతో అంగీకారం తెలిపారు.

"మన మిద్దరం ఆ తల్లి భక్తులమే కనక, నువ్వు, నాలో నివసించే ఆ తల్లికి కానుకగా, నా దేహాలయం మీద ఆ మాల వెయ్యవచ్చు." ఆయన విశాల ప్రకృతిలో, రవ్వంత అహంకారానికి చోటు లేదు.

"మా గురువుగారి వల్ల శాశ్వతంగా పావనమైన దక్షిణేశ్వర కాళీ కాలయానికి వెళ్దాం, రేపు." ఈ సాధువు, క్రీస్తువంటి గురువర్యులయిన శ్రీరామకృష్ణ పరమహంస శిష్యులు.

ఆ మర్నాడు పొద్దున, గంగానదిలో నాలుగు మైళ్ళ ప్రయాణం చేయడానికి పడవమీద బయలుదేరాం. తొమ్మిది గుమ్మటాలతో విరాజిల్లు తున్న కాళికాలయంలోకి ప్రవేశించాం. అందులో వెండితో చేసిన తామర పువ్వుమీద, జగజ్జనని విగ్రహం, శివుడి విగ్రహం ఉన్నాయి. తామర పువ్వు కున్న వెయ్యి రేకులూ అతి నేర్పుగా చెక్కి ఉన్నాయి. మాస్టర్ మహాశయులు మంత్రముగ్ధులైనట్టుగా భాసించారు. ప్రేమమయి అయిన జగన్మాత అనంత ప్రణయలీలలో ఆయన నిమగ్నులయిపోయారు. ఆయన ఆ అమ్మవారి పేరు గానం చేస్తుంటే భావోద్రిక్తమైన నా హృదయం, ఆ తామరపువ్వులాగే, వెయ్యి రేకులుగా విడివడిపోయినట్లనిపించింది.

తరవాత మే మిద్దరం, పవిత్రమయిన ఆ ఆలయ ప్రాంగణంలో తిరుగుతూ ఈత (ఝావుక) చెట్ల తోపులో ఆగాం. ఈ చెట్లనుంచి సహ

జంగా కారే పాలు, మాస్టర్ మహాశయులు అందిస్తున్న అమృతధారకు ప్రతీకగా ఉన్నాయి. ఆయన దైవప్రార్థనలు కొనసాగుతూనే ఉన్నాయి. గులాబివన్నె రేక లుండే ఝావుక పుష్పాలమధ్య నేను, గడ్డినేలమీద అత్యంత నిశ్చలంగా కూర్చున్నాను. తాత్కాలికంగా ఈ శరీరంలోంచి బయల్పడి దివ్యలోకాల్లో విహరించాను.

దక్షిణేశ్వరం సందర్శించడానికి మాస్టర్ మహాశయులతో కలిసి నేను చేసిన యాత్రల్లో ఇది మొదటిది. మాతృభావంలో, లేదా దివ్య కరుణామయిభావంలో భగవంతుడి మాధుర్యాన్ని ఆయన దగ్గరే నేను చవి చూశాను. ఆ సాధువు శిశుహృదయానికి పితృభావం, లేదా దివ్యన్యాయ భావం రుచించదు. కఠినమూ అమిత ప్రయాసాత్మకమూ గణితబద్ధమూ అయిన తీర్పరితనం ఈయన సాధుస్వభావానికి సరిపడేది కాదు.

ఒకనాడు ప్రార్థనల్లో నిమగ్నులై ఉన్న ఆయన్ని ప్రేమతో గమనిస్తున్నప్పుడు, "స్వర్గంలో ఉండే దేవదూతలకు ఈయన, భూమి మీద ప్రతిరూపం," అనిపించింది. ఆక్షేపణకాని, విమర్శకాని స్పర్శా మాత్రంగా కూడా సోకకుండా ఈయన, ఆద్యస్వచ్ఛతతో చిరకాలంగా పరిచయమైన కళ్ళతో ప్రపంచాన్నంతనీ పరిశీలించేవారు. ఈయన శరీరం, మనస్సు, వాక్కు, చేతులు అన్నీ ఆత్మసారళ్యంతో అప్రయత్నంగా సామరస్యం పొందాయి.

ఈయన మామూలుగా, ఎవరికయినా సలహా ఇచ్చేటప్పుడు, తమ వ్యక్తిత్వానికి ప్రాధాన్యమియ్యకుండా, "మా గురుదేవులు నా కిలా చెప్పారు," అని చెప్పి జోహార్లు అర్పిస్తూ ముగించేవారు. మాస్టర్ మహాశయులకు శ్రీరామకృష్ణులతో తాదాత్మ్యం ఎంత ప్రగాఢంగా ఉండే దంటే, ఆయన తమ ఆలోచనల్ని వేటినీ తమ సొంతంగా గణించేవారే కాదు.

ఒకనాడు సాయంత్రం ఆయనా నేనూ చెయ్యీ చెయ్యీ కలుపుకొని ఆయన విద్యాలయ ఆవరణలో తిరుగుతున్నాం. ఇంతలో అక్కడికి, ఆయన పరిచయస్థుడొకడు వచ్చాడు. అతడు వట్టి ధూర్తుడు; అతని రాకతో నా ఆనందం సన్నగిలింది. అతను చాలాసేపు ఏవేవో మాట్లాడుతూ మమ్మల్ని ఊదరగొట్టేశాడు.

"ఇతను నీకు సంతోషం కలిగించడం లేదని గ్రహించాను" అంటూ నాతో రహస్యంగా అన్నారాయన. ఆ వచ్చిన దురహంకారి తన సోదికి తానే ముగ్ధుడై ఉన్నందువల్ల ఈ మాటలు అతని చెవిని పడలేదు. "దీన్నిగురించి జగన్మాతకు చెప్పాను; మన దుస్థితి ఆమెకు తెలుసు. అదుగో, అక్కడున్న ఎర్రరంగు ఇంటి దగ్గరికి మనం వెళ్ళేసరికి, అతనికి బాగా తొందరపని ఒకటి జ్ఞాపకం చేస్తానని ఆవిడ మాట ఇచ్చింది," అన్నారు.

మాకు విముక్తి ప్రసాదించే చోటుమీదే నిలిచిపోయాయి నా కళ్ళు. అతను సరిగా ఎర్రగేటు దగ్గరికి వచ్చినవాడల్లా, కారణమేమీ లేకుండానే తిరిగి వెళ్ళిపోయాడు. చెప్పే వాక్యం పూర్తి చెయ్యనూ లేదు, వెళ్ళొస్తానని మాతో చెప్పనూ లేదు. కల్లోలిత వాతావరణంలో మళ్ళీ శాంతి నెలకొంది.

మరో రోజున నేను హౌరా రైల్వే స్టేషను దగ్గర ఒంటరిగా నడుస్తున్నాను. ఒక గుడి దగ్గర, తప్పెట్లూ తాళాలూ కొడుతూ గొంతు చించుకొంటూ భజన చేస్తున్న ఒక చిన్న బృందాన్ని చూసి నేను మనస్సులో విమర్శించుకొంటూ క్షణకాలం నిలిచిపోయాను.

"దేవుడి పవిత్ర నామాన్ని వీళ్ళు ఎంత భక్తి శూన్యంగా, యంత్రం మాదిరిగా పునశ్చరణ చేస్తున్నారు!" అనుకున్నాను. ఇంతలో హఠాత్తుగా, మాస్టర్ మహాశయులు నా వేపు గబగబా వస్తూండడం చూసి ఆశ్చర్యపోయాను.

"అయ్యా, మీరిక్కడున్నారేమిటి?"

ఆ సాధువు నా ప్రశ్న పట్టించుకోకుండా, నా ఆలోచనకు జవాబిచ్చారు. "చిన్నబాబూ, భగవన్నామం, అజ్ఞానుల నోట్లోంచి వచ్చినా జ్ఞానుల నోట్లోంచి వచ్చినా మధురంగానే ఉంటుంది కదూ?" అంటూ ఆప్యాయంగా నన్ను దగ్గరికి తీసుకున్నారు. ఆయన 'మాయ తివాసీ' మీద నన్ను కరుణామయి సన్నిధికి తీసుకువెళ్ళిపోయారని గ్రహించాను.

"నువ్వు కొన్ని బైస్కోపులు చూస్తావా?" ఒకనాడు మధ్యాహ్నం, విరాగులైన మాస్టర్ మహాశయుల నోట్లోంచి ఈ ప్రశ్న రావడం నాకు అగమ్యంగా అనిపించింది; బైస్కోపు అన్నమాట భారతదేశంలో ఆ రోజుల్లో, సినిమాలకు వాడేవారు. నేను సరే నన్నాను; ఆయన వెంబడి ఉంటే చాలు, ఏ పరిస్థితుల్లో ఉన్నా నాకు సంతోషమే. వడివడిగా నడిచి, కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయం ముందరి తోట దగ్గరికి వచ్చాం. 'గోల్‌డిఘీ' అనే నీళ్ళకుంట దగ్గరున్న బల్ల చూపించారాయన.

"కొన్ని నిమిషాలు ఇక్కడ కూర్చుందాం. ఎక్కడయినా విశాల జలాశయం కనిపిస్తే ధ్యానంచెయ్యమని మా గురువుగారు చెప్పారు. ఇక్కడ దీనికున్న ప్రశాంతత, దేవుడి అపార శాంతిని మనకు జ్ఞాపకం చేస్తుంది. సమస్త వస్తుజాలమూ ఈ నీళ్ళలో ప్రతిఫలించినట్టుగానే, ఈ విశ్వమంతా విశ్వమానస సరోవరంలో ప్రతిబింబిస్తూ ఉంటుంది. అలాగని మా గురుదేవులు తరచు అంటూండేవారు."

కాసేపట్లో మేము యూనివర్సిటీ హాలులోకి ప్రవేశించాం; అక్కడ ఒక ఉపన్యాసం జరుగుతోంది. అప్పుడప్పుడు లాంతరు స్లైడ్లువేసి చూపిస్తున్నప్పటికీ, ఆ ఉపన్యాసం చాలా నిరుత్సాహజనకంగా ఉంది; చూపించే స్లైడ్లు కూడా అంత నిరుత్సాహకరంగానూ ఉన్నాయి.

"మాస్టరుగారు నన్ను చూడమనే బైస్కోపు ఇదన్నమాట!" నా ఆలోచనకు ఓర్పు నశించింది కాని నా ముఖంలో విసుగుదల కనబరిచి ఆయన్ని నొప్పించదలచలేదు. కాని ఆయన నావేపు వంగి రహస్యంగా ఇలా చెప్పారు:

"చిన్నబాబూ, నీకు ఈ బైస్కోపు నచ్చనట్టనిపిస్తోంది. ఈ సంగతి జగన్మాతకి చెప్పాను; ఆవిడకి మనిద్దరి మీదా పూర్తిగా సానుభూతి ఉంది. ఇప్పుడు ఎలక్ట్రిక్ దీపాలు పోతాయనీ, మనం ఈ గదిలోంచి వెళ్ళిపోయే వరకూ మళ్ళీ వెలగవనీ చెబుతున్నది."

ఆయన గుసగుసలు పూర్తి అయేసరికి హాలంతా చీకటయిపోయింది. ఉపన్యాసమిచ్చే ఆయన గంభీరస్వరం, ఆశ్చర్యంతో ఒక్క క్షణం నిలిచిపోయింది. ఆ తరవాత ఆయన, "ఈ హాల్లో ఎలక్ట్రిక్ సిస్టంలో ఏదో లోపమున్నట్టుంది," అన్నాడు. అప్పటికి నేనూ మాస్టర్ మహాశయులూ గడపదాటేస్తున్నాం. నడవలోంచి వెనక్కి తిరిగి చూస్తే హాల్లో మళ్ళీ దీపాలు కనిపించాయి.

"చిన్నబాబూ, ఆ బైస్కోపు నీకు నిరాశ కలిగించింది కదూ! అయితే మరో రకంది నీకు నచ్చుతుందనుకుంటాను." ఆయనా నేనూ యూనివర్సిటీ భవనానికి ఎదురుగా ఉన్న దారిలో నించుని ఉన్నాం. నా గుండెమీద ఆయన మెల్లగా తట్టారు.

వెంటనే పరివర్తనాత్మకమైన నిశ్శబ్దం ఒకటి ఆవరించింది. ఆధునికమైన "టాకీలు". శబ్ద పరికరాలు చెడిపోయినప్పుడు మూక చలనచిత్రాల్లా ఎలా మారిపోతాయో అలా, ప్రపంచంలోని కోలాహలాన్నంతని అతివిచిత్రమైన అలౌకిక ఘటనద్వారా దివ్యహస్తం అణిచేసింది. కాలినడకని వెళ్ళేవాళ్ళూ, సాగిపోతున్న ట్రాలీ కార్లూ, మోటారు బండ్లూ,

ఎడ్లబండ్లూ, ఇనప పట్టాలున్న జట్కా బండ్లూ— అన్నీ చడీ చప్పుడూ లేకుండా సాగిపోతున్నాయి. సర్వవ్యాపకమైన దృష్టి ఉన్నట్లుగా నేను, నాకు వెనకవేపూ పక్కలా ఉన్న దృశ్యాల్ని కూడా, ఎదురుగా ఉన్న వాటి మాదిరిగానే చూశాను. కలకత్తాలో ఆ చిన్న బస్తీలో జరుగుతున్న కార్యకలాపాల దృశ్యమంతా నా కళ్ళముందు నిశ్శబ్దంగా సాగిపోతోంది. పలచని బూడిద పొరకింద మసకమసకగా కనిపించే నిప్పుకణంలాటి మృదుకాంతి ఒకటి పరిసర దృశ్యంలోకి ప్రవేశించింది.

నా శరీరం, అనేకమైన నీడల్లో ఒక నీడలా తప్ప, అంతకుమించి గోచరించలేదు. అయితే తక్కిన నీడలు మూగగా ముందుకూ వెనక్కూ చెదిరిపోతూ ఉంటే, నా నీడ మాత్రం నిలకడగా ఉంది. కొందరు కుర్రవాళ్ళు నా స్నేహితులు, నావేపు వచ్చికూడా ముందుకు సాగిపోయారు. వాళ్ళు సూటిగా నావేపు చూసినప్పటికీ నన్ను గుర్తుపట్టలేదు.

ఈ అనుపమ ఛాయాప్రదర్శన నాకొక అనిర్వచనీయమైన ఆనందాతిశయాన్ని కలిగించింది. ఏదో ఊటచెలమలోంచి వెలువడే ఆనందామృతాన్ని సేవించాను. ఇంతలో హఠాత్తుగా, మాస్టర్ మహాశయులు నా రొమ్ముమీద తట్టినట్లు తెలిసింది. నాకు ఎంత ఇష్టంలేకపోయినా ప్రపంచపు గందరగోళం మళ్ళీ చెవుల్లో పడింది. కలలో తేలిపోతూండే వాణ్ణి నిర్దయగా మేల్కొలిపినట్లుగా అల్లాడిపోయాను. అతీంద్రియానంద మధువును నాకు అందకుండా దాచేశారు.

"చిన్నబాబూ, నీకు రెండో బైస్కోపు[1] నచ్చినట్టు కనిపిస్తోంది."

1. వెబ్‌స్టర్ న్యూ ఇంగ్లిష్ డిక్షనరీ (1934) లో బైస్కోపు (bio-scope) అన్న పదానికి అరుదైన నిర్వచనం ఉంది: ''జీవిత దృశ్యం; అటువంటి దృశ్యాన్ని కల్పించేది.'' దీన్నిబట్టి, మాస్టర్ మహాశయులు ఎన్నుకున్న పదం చిత్రంగా నప్పింది.

చిరునవ్వు చిందిస్తున్నారు ఆ సాధువు. నేను కృతజ్ఞతతో ఆయన పాదాల ముందు మోకరిల్లబోయాను. "నువ్విప్పుడా పని చెయ్యకూడదు!" అన్నా రాయన. "దేవుడు నీ దేహాలయంలో కూడా ఉన్నాడని నాకు తెలుసు. జగజ్జననిని నీ చేతులలో నా పాదాలు తాకనియ్యను!" నిరాడంబరులైన మాస్టర్ మహాశయులూ నేనూ జనసమ్మర్దంగల పేవ్‌మెంటు నుంచి వచ్చి మెల్లగా నడిచిపోతూండడం కనక ఎవరయినా గమనించినట్లయితే మే మిద్దరం మంచి నిషాలో ఉన్నామని అనుమానించి ఉండేవారు. అలుము కుంటున్న ఆ సాయంకాలపు నీడలు కూడా మాతోబాటు దివ్యానందంతో మత్తెక్కి ఉన్నాయి.

మాస్టర్ మహాశయులకూ, నా జీవిత మార్గంలో తారసపడ్డ ఇతర సాధుపుంగవులకూ, కొన్నేళ్ళ తరవాత నేను ఒక పాశ్చాత్యదేశంలో, దైవభక్తులుగా తమ జీవిత విశేషాలను రాస్తానని ముందుగా తెలిసే ఉండ వచ్చు ననిపిస్తోంది– ఆయన దయనుగురించి నిస్సారమైన మాటల్లో రాయడానికి నేను ప్రయత్నిస్తున్నప్పుడు. వారికి భవిష్యత్తు ముందే తెలిసి ఉండడం నాకు ఆశ్చర్యం కలిగించే విషయ మేమీ కాదు; అలాగే ఇంతవరకు చదువుతూ వచ్చిన నా పాఠకులకు కూడా ఆశ్చర్యం కలిగించ దనుకుంటాను.

సరళమైన విశ్వప్రేమమయ భావనద్వారా, అన్ని మతాల సాధువులూ దైవసాక్షాత్కారం పొందారు. కేవల పరబ్రహ్మ నిర్గుణం, అంటే "గుణాలు లేనిదీ," అచింత్యం, అంటే "ఆలోచనకు అందనిదీ," కావడం వల్ల, మానవుల ఆలోచనా ఆకాంక్షా ఆ పరబ్రహ్మకు జగజ్జననిగా ఒక మూర్తిమత్వమిస్తూ వచ్చాయి. వేదాల్లోనూ భగవద్గీతలోనూ వివరించిన విధంగా, సాకారదైవ భావననూ కేవల నిరాకారబ్రహ్మ భావననూ సమ్మేళనంచేయడం, హిందూతత్త్వ చింతన సనాతన కాలంలోనే సాధిం

చిన విజయం. ఈ "పరస్పర విరుద్ధాల సమన్వయం" హృదయాన్నీ బుద్ధినీ కూడా తృప్తిపరుస్తుంది; భక్తీ జ్ఞానమూ ప్రధానంగా ఒకటే. ప్రపత్తి– అంటే దేవుణ్ణి "ఆశ్రయించడం," శరణాగతి– అంటే "దేవుడి దయనే నమ్ముకొని తనను తాను అర్పించుకోడం," అన్నవి నిజంగా, పరమోన్నతజ్ఞాన సాధనకు మార్గాలు.

మాస్టర్ మహాశయులకూ ఇతర సాధువులందరికీ ఉండే వినయం, దేవుణ్ణే ఏకైక ప్రాణంగానూ న్యాయమూర్తిగానూ భావించి, ఆయన మీదే సంపూర్ణంగా ఆధారపడి ఉన్నామన్న (శేషత్వం) గుర్తింపువల్ల ఏర్పడినది. భగవంతుడి స్వరూపమే ఆనందం కాబట్టి, ఆయనతో భావైక్యం పొందినవాడు సహజమైన అపరిమితానందం అనుభవిస్తాడు. "ఆత్మ సంకల్పశక్తి పొందే భావావేశాల్లో మొదటిది ఆనందం."[1]

పసిపిల్లలకు సహజమైన హృదయంతో జగన్మాతను చేరే అన్ని యుగాల భక్తులూ, ఆవిడ ఎప్పుడూ తమతో ఆడుకొంటూనే ఉంటుందని ధ్రువపరుస్తారు. మాస్టర్ మహాశయుల జీవితంలో, ముఖ్యమైన సందర్భా

---

1. సెంట్ జాన్ ఆఫ్ ది క్రాస్. ప్రీతిపాత్రుడయిన ఈ క్రైస్తవ సాధువు 1591 లో కన్నుమూశాడు; 1859 లో ఈయన భౌతికకాయాన్ని బయటికి తవ్వి తీసినప్పుడు ఏ మాత్రం చెడిపోకుండా కనిపించింది.

సర్ ఫ్రాన్సిస్ యంగ్ హజ్బెండ్ ('అట్లాంటిక్ మంత్లీ', డిసెంబరు 1936), తనకు కలిగిన విశ్వానందానుభవాన్ని గురించి ఇలా చెప్పాడు: ఉల్లాసంకన్నా, ఉత్సాహంకన్నా ఎంతో ఎక్కువ ఆనందానుభూతి నాకు కలిగింది: ఒకానొక ఆనందాతిరేకంతో నా ఒళ్ళు నాకు తెలియలేదు. వర్ణించనలవి కాని, దాదాపు భరించ శక్యంకాని ఈ ఆనందానుభూతి కలగడంతో, ప్రపంచానికి సారభూతమైన మంచితనం కూడా నాకు అవగాహన అయింది. మనుషులు అంతరంగంలో మంచివాళ్ళే ననీ వాళ్ళతో కనిపించే చెడు పైపైది మాత్రమేననీ, కాదనడానికి వీలులేనంత గట్టిగా నమ్మకం కుదిరింది."

ల్లోనూ ముఖ్యంకాని సందర్భాల్లోనూ కూడా, దివ్యలీలలు కళ్ళకు కడుతూ వచ్చాయి. దేవుడి దృష్టిలో పెద్దా చిన్నా అన్న తేడా లేదు. అంత పరిపూర్ణ నైపుణ్యంతో ఆయన సూక్ష్మమైన అణువునే కనక నిర్మించి ఉండక పోతే ఆకాశం, అభిజిత్తూ స్వాతీవంటి నక్షత్రాల్ని సగర్వంగా అలంకరించుకొని ఉండగలిగేదా ? ఇది "ముఖ్యమైనది", అది "ముఖ్యంకానిది" అన్న విచక్షణలు దేవుడి కసలు తెలియనే తెలియవు ; లేకపోతే, ఒక సూది కనక లేకపోతే మొత్తం విశ్వమంతా కుప్పగూలిపోయేది !

అధ్యాయం ; 10

గురుదేవులు శ్రీయుక్తేశ్వర్‌గారిని కలుసుకోడం

"దేవుడి మీది ప్రగాఢ విశ్వాసం ఏ అలౌకిక ఘటన నయినా జరిపించ గలదు— చదవకుండా పరీక్ష ప్యాసవడం ఒక్కటి తప్ప." ఏమీ తోచనప్పుడు ఒకసారి నేను తీసుకొన్న "స్ఫూర్తిదాయకమైన" పుస్తకాన్ని, వెంటనే వెగటుపుట్టి మూసేశాను.

"రచయిత చెప్పిన మినహాయింపు చూస్తే, దేవుడిమీద ఆయన గారికి ట్టోత్తిగా విశ్వాసం లేనట్టు కనిపిస్తోంది," అనుకున్నాను. "పాపం వెర్రివాడు ; నడిరాత్రి వెలిగే దీపం చమురు మీదే గొప్ప గౌరవమున్న వాడు !"

నేను హైస్కూలు చదువు పూర్తిచేస్తానని, వెనకే మా నాన్నగారికి మాట ఇచ్చాను. కాని నేను శ్రద్ధపట్టినట్టు నటించలేను. నెలలు గడుస్తున్న కొద్దీ నేను క్లాసులో కనిపించడం మరింత తక్కువయింది ; కలకత్తా స్నానాల రేవుల్లో నిర్జన ప్రదేశాలకు వెళ్ళడం ఎక్కువయింది. ఆ రేవుల్నే అనుకొని ఉన్నాయి శ్మశానాలు. ముఖ్యంగా రాత్రిపూట భయంకరంగా ఉండే ఈ శ్మశానాలు యోగిని బాగా ఆకట్టుకుంటాయని అంటారు. మరణం లేని మహాతత్త్వాన్ని అన్వేషించేవాడు కొన్ని బోడిపుర్రెల్ని చూసి బెదిరిపోగూడదు. రకరకాల ఎముకలు చెల్లాచెదరుగా ఉండే నైరాశ్య నిలయంలోనే, మానవజీవితం ఎంత అపరిపూర్ణమయినదో స్పష్టమవుతుంది.

(పాపం, అనంతన్నయ్య జీవితం నిజంగా స్వల్పకాలంలోనే ముగిసి పోయింది).[1]

"ఇదంతా ఆశ్రమంలో ఒంటబట్టిన తెలివి కాబోలు! అయినా, నువ్వు కాశీ విడిచి వచ్చేసినట్టు కనిపిస్తోంది," అనంతుడి కళ్ళు తృప్తితో మిలమిలా మెరిశాయి. నా రెక్కలు, సంసారమనే గూటిలో భద్రంగా ముడుచుకొని ఉండేలా చెయ్యాలని అతను ఇంకా ఆశపడుతున్నాడు.

"కాశీలో నా మజిలీ వృథా కాలేదు! నా మనస్సు ఆశించినది నాకక్కడ దొరికింది! కాని నీ పండితుడివల్లా, ఆయన కొడుకువల్లా మాత్రం కాదని నిశ్చయంగా తెలుసుకో!"

అనంతుడు వెనకటి సంగతి గుర్తు చేసుకుంటూ నాతోబాటు నవ్వాడు. తాను ఎంపికచేసిన, "దివ్యదృష్టిగల" కాశీ పండితుడు ఒట్టి హ్రస్వదృష్టి గలవాడన్న సంగతి ఎప్పుడో ఒప్పుకోవలసి వచ్చింది.

"మరి నీ ముందాలోచన లేమిటి, తిరుగుడుమారి తమ్ముడూ?"

"జితేంద్ర నన్ను ఆగ్రా రావడానికి ప్రోత్సహించాడు. ఇక్కడున్న తాజమహల్ అందాలు చూద్దాం," అని చెప్పాను. ఆ తరవాత, కొత్తగా నాకు కనిపించిన గురువుగారి దగ్గరికి వెళ్తాం; ఆయనకి శ్రీరాంపూర్‌లో ఆశ్రమం ఉంది."

అనంతుడు, మాకు సుఖంగా ఉండేలా ఆతిథ్యం ఏర్పాటు చేశాడు. అతని కళ్ళు సాలోచనగా నా మీద నిల్చి ఉండడం, సాయంత్రం నాలుగు సార్లు గమనించాను.

"ఆ చూపు నాకు తెలుసు!" అనుకున్నాను. "ఏదో కుట్ర పన్నడం మొదలయింది!"

1. చూడండి అధ్యాయం : 25.

పొద్దుట మా పలహారాల సమయంలో అది బయట పడింది.

"అయితే, నాన్నగారి ఆస్తితో ప్రమేయం లేకుండా నువ్వు స్వతంత్రంగా ఉండగలవన్న మాట!" నిన్నటి సంభాషణ మళ్ళీ కొనసాగిస్తున్నప్పుడు, అనంతుడి చూపులో అమాయకత ఉంది.

"నేను దేవుడిమీదే ఆధారపడి ఉన్న సంగతి నాకు స్పృహలో ఉంది."

"మాటలు తేలికే! జీవితం నిన్ను ఇంతవరకు కాపాడింది. నీ కూటికీ గూటికీ, ఆ భగవంతుడి అదృశ్య హస్తం మీద ఆధారపడవలసిన పరిస్థితే వస్తే– ఎంత దురదృష్టం! త్వరలోనే నువ్వు వీధుల్లో బిచ్చమెత్తుకోవలసి వస్తుంది."

"ఎన్నడూ జరగదు! దేవుణ్ణి కాదని, దారిని పోయేవాళ్ళ మీద విశ్వాసముంచను! తన భక్తుడికోసం ఆయన, భిక్షాపాత్ర ఒక్కటే కాదు, వెయ్యి వనరులు కల్పించగలడు."

"కవిత్వం వెలగబెడుతున్నావే! ఒకవేళ నేను, నీ డాబు సరి వేదాంతాన్ని ఈ భౌతిక ప్రపంచంలో పరీక్షకి పెడతానంటా ననుకో!"

"ఒప్పుకుంటాను! దేవుణ్ణి ఆలోచనాజగత్తుకే పరిమితం చేస్తావా?"

"సరే, చూద్దాం; నా దృక్పథాన్ని విశాలం చెయ్యడానికో ధ్రువపరచడానికో మీ కీవేళ అవకాశం వస్తుంది." నాటక ఫక్కీలో ఒక్క క్షణం ఆగి, తరవాత మెల్లగా, గంభీరంగా మాట్లాడాడు.

"ఈ పూట నిన్నూ, నీ తోటి విద్యార్థి జితేంద్రనీ దగ్గర్లో ఉన్న బృందావనమనే ఊరు పంపాలనుకుంటున్నాను. మీరు ఒక్క రూపాయి కూడా వెంట తీసుకెళ్ళకూడదు; అన్నంకాని, డబ్బుకాని ఎవర్నీ అడుక్కో

ఈ విధంగా నేను చేసే అర్ధరాత్రి జాగరణలు స్వభావరీత్యా, విద్యార్థులు చేసే జాగరణలకు భిన్నమైనవి.

హిందూ హైస్కూల్లో సంవత్సరాంత పరీక్షలు జరిగేవారం గబగబా దగ్గరపడుతోంది. ఈ పరీక్షాకాలం, శ్మశానవాటికలాగే సుపరిచితమైన భయోత్పాతాన్ని కలిగిస్తుంది. అయినా నా మనస్సు ప్రశాంతంగానే ఉంది. పిశాచాలకు జంకకుండా నే నక్కడ, తరగతి గదుల్లో కంటబడని జ్ఞానాన్ని తవ్వి తీస్తున్నాను. కాని నాకు, ప్రణవానందస్వామివారిలా, ఒకే సమయంలో రెండుచోట్ల సులువుగా కనబడే నేర్పు లేదు. అయితే భగవంతుడు ఆ సంకటస్థితిని గమనించి నన్ను దాంట్లోంచి బయటపడేస్తా డన్నది నా ఆలోచన (దురదృష్టవశాత్తు, కొందరికిది తర్కవిరుద్ధంగా కనిపించవచ్చు). కష్టాలు వచ్చినప్పుడు భగవంతుడి లీలావిశేషం, వివరించడానికి వీలుకాని విధంగా, వెయ్యి దృష్టాంతాల్లో కళ్ళకు కట్టినప్పుడు వాటిమూలంగా భక్తుడికి హేతురాహిత్యం ఏర్పడుతుంది.

"ఓ, ముకుందా! ఈమధ్య బొత్తిగా కనిపించడమే మానేశావు!" ఒకనాడు మధ్యాహ్నం నా సహాధ్యాయి ఒకడు నన్ను గడ్‌పార్ రోడ్డులో పలకరించాడు.

"అరే, నంటూ! నేను స్కూల్లో కనిపించకపోవడం నన్ను తప్పకుండా ఇరకాటంలో పెట్టేలా ఉందిరా," అంటూ, స్నేహపూర్వకంగా చూస్తున్న నంటూ దగ్గర నా బాధ వెళ్ళబెట్టుకున్నాను.

నంటూ మంచి తెలివైన విద్యార్థి. వాడు నా మాటకి కులాసాగా నవ్వాడు. నా అవస్థ చూస్తే ఎవరికయినా నవ్వు రాకపోదు.

"చివరి పరీక్షలకి నువ్వు బొత్తిగా తయారుకాకుండా ఉన్నావు!" అన్నాడు వాడు. "నేను నీకు సహాయం చెయ్యాలనుకుంటాను!"

ఈ మామూలు మాటలే ఒక దివ్యమైన వాగ్దానాన్ని నా చెవుల్లో వేశాయి; మంచి హుషారుగా మా స్నేహితుడి ఇంటికి వెళ్ళాను. మాస్టర్లు పరీక్షలో ఇవ్వవచ్చునని తన కనిపించిన రకరకాల ప్రశ్నలకు సమాధానాలు, వాడు నాకు స్థూలంగా చెప్పుకొచ్చాడు.

"ఈ ప్రశ్నలు, ఆత్మవిశ్వాసంతో పరీక్షకి వెళ్ళే కుర్రాళ్ళని చాలామందిని, పరీక్షల్లో బోల్తాకొట్టిస్తాయి. నా సమాధానాలు గుర్తుంచుకో; దెబ్బతినకుండా బయటపడతావు నువ్వు."

నేను అక్కణ్ణించి బయల్దేరేసరికి రాత్రి చాలా గడిచిపోయింది. అప్పటికప్పుడు పట్టించుకున్న పాండిత్యంతో పిటపిటలాడిపోతూ, రానోయే గడ్డు రోజుల్లో ఆ పాండిత్యం అలాగే నిలిచి ఉండాలని భక్తితో ప్రార్థన చేశాను. నంటూ, నా పరీక్షకున్న అనేక పాఠ్యవిషయాలు నాకు బోధించాడు; కాని ఆ తొందరలో, టైము చాలకపోవడం వల్ల, నా సంస్కృతం కోర్సు సంగతి మరిచిపోయాడు. ఈ పొరపాటును దేవుడికి భక్తిపూర్వకంగా గుర్తుచేశాను.

మర్నాడు పొద్దున, లయబద్ధంగా కదంతొక్కుతూ నడుస్తూ, కొత్తగా గడించిన జ్ఞానాన్ని ఒంటబట్టించుకుంటూ షికారుకు బయల్దేరాను. నేను అడ్డదారి పట్టి, ఒక మూల ఒత్తుగా పెరిగిన గడ్డిమొక్కల్లో పడిపోతూ ఉండగా విడివిడిగా పడిఉన్న కొన్ని అచ్చుకాయితాల మీద నా కళ్ళు పడ్డాయి. విజేతలా గబుక్కున ముందుకు దూకాను; సంస్కృత శ్లోకాలు నా చేతికి చిక్కాయి! వాటికి విడమరిచి అర్థాలు చెప్పించుకోడానికి ఒక పండితుణ్ణి వెతికిపట్టుకున్నాను. ఆయన గంభీరస్వరం, ఆ ప్రాచీన భాషకున్న అపరిమిత మాధుర్యంతో గాలిని నింపేసింది.[1]

1. "సంస్కృత" మంటే, "మెరుగు దిద్దినది, సంపూర్ణమైనది" అని అర్థం. ఇండో యూరోపియన్ భాషలన్నిటికీ సంస్కృతం పెద్దక్క. దీని అక్షర

"అసాధారణమైన ఈ శ్లోకాలు నీ సంస్కృత పరీక్షకి పనికొచ్చే అవకాశం లేదు. ఆ పండితుడు, అపనమ్మకంగా అన్నాడు.

అయితే, ఆ కవిత్వంతో ఏర్పడ్డ పరిచయమే, ఆ మర్నాడు జరిగే సంస్కృత పరీక్షలో నేను ప్యాసవడానికి సాయపడింది. వివేచనాత్మకంగా నంటూ చేసిన సహాయంవల్ల నేను తక్కిన పాఠ్యవిషయాల్లో కూడా అత్తెసరు మార్కులు తెచ్చుకుని పరీక్ష గట్టెక్కాను.

ఇచ్చినమాట నిలబెట్టుకుని నేను సెకండరీ స్కూల్ కోర్సు పూర్తి చేసినందుకు నాన్నగారు సంతోషించారు. నంటూ ఇంటికి వెళ్ళడం విషయంలోనూ, చెత్తకుప్ప పక్కనుంచి అలవాటులేని దారిలో నడిచివెళ్ళడం విషయంలోనూ నా కొక దారి చూపించినందుకు భగవంతుడికి కృతజ్ఞతలు చెప్పుకొన్నాను. నన్ను ఆదుకోడానికి సమయోచితంగా తాను వేసిన పథకాన్ని ఆయన సరదాగా రెండు రకాలుగా వ్యక్తంచేశాడు.

పరీక్ష హాళ్ళలో దేవుడి ప్రాముఖ్యాన్ని నిరసించిన రచయితగారి పుస్తకం— వెనక నేను చదవకుండా విడిచిపెట్టేసినది— మళ్ళీ నా కంట బడింది. నిశ్శబ్దంగా నాలో నేను చేసుకున్న వ్యాఖ్యానానికి ముసిముసి నవ్వు ఆపుకోలేకపోయాను :

"పీనుగుల మధ్య కూర్చుని దైవప్రార్థన చెయ్యడం, హైస్కూలు డిప్లమా సంపాయించడానికి అడ్డదారి అని కనక నే నీయనకి చెప్పవలసి వస్తే, ఈయనగారి మనస్సులో గందరగోళం ఇంకా పెరిగిపోయేది !"

లిపిని "దేవనాగరి" అంటారు ; అంటే "దేవతానిలయం" అని వాచ్యార్థం. ప్రాచీన భారతదేశపు భాషాశాస్త్రవేత్త పాణిని, గణితశాస్త్రీయంగానూ మనోవైజ్ఞానికంగానూ సంస్కృతానికున్న పరిపూర్ణతను ప్రశంసిస్తూ, "నా వ్యాకరణం తెలిసినవాడు దేవుణ్ణి తెలుసుకుంటాడు," అన్నాడు. నిజానికి, భాషోత్పత్తిక్రమానికి మూలం కనుక్కొనేవాడు చివరికి సర్వజ్ఞుడవుతాడు.

నా కొత్త ఘనత కారణంగా ఇప్పుడు, ఇంట్లోంచి వెళ్ళిపోవడానికి బాహాటంగానే పథకం వేస్తున్నాను. జితేంద్ర మజుందార్[1] అనే స్నేహితుడితో కలిసి వెళ్ళి, కాశీలో ఉన్న శ్రీ భారత్ ధర్మ మహామండల్ వాళ్ళ ఆశ్రమంలో చేరి, ఆధ్యాత్మికమైన శిక్షణ పొందాలని నిశ్చయించుకున్నాను.

మా కుటుంబంతో ఎడబాటు వస్తుందన్న ఆలోచనతో ఒకనాడు నేను బెంగపడిపోయాను. అమ్మ పోయినతరవాత ఇంట్లోవాళ్ళమీద, ముఖ్యంగా మా తమ్ముళ్ళు— సనందుడి మీదా విష్ణు మీదా— మా చివరి చెల్లెలు తామూ మీదా నా అప్యాయత గాఢంగా పెరిగింది. వెంటనే నా ఏకాంత స్థలానికి పరిగెత్తాను. ఒడుదుడుకులతో కూడిన నా ఆధ్యాత్మిక సాధన[2]లోని అనేక దృశ్యాలకు ఆ అటకే ప్రత్యక్ష సాక్షి. రెండు గంటల సేపు నా కన్నీరు వరదలై పారిన తరవాత, అన్నిటినీ క్షాళనం చేసే ఒకానొక అజ్ఞాతశక్తివల్ల నాలో ఒక విలక్షణమైన పరివర్తన వచ్చినట్టు అనిపించింది. అనుబంధాలన్నీ[3] అదృశ్యమయిపోయాయి ; స్నేహితులందరినీ మించిన స్నేహితుడైన భగవంతుణ్ణి అన్వేషించాలన్న నిర్ణయం బాగా బలపడింది.

1. సమయం వచ్చేసరికి పులులమీద రోత పుట్టిన జతీన్‌దా (జోతీన్ ఘోష్) కాడితను.

2. దేవుణ్ణి చేరే దారి, ప్రాథమికమైన మార్గం.

3. ప్రేమించే బంధువులతోబాటు మనకు వరాలన్నీ ప్రసాదించే- ఆ మాటకు వస్తే, ఈ జీవితాన్నే ప్రసాదించిన- దేవుణ్ణి అన్వేషించడానికి భక్తుడికి, సంసారబంధం అవరోధం కలిగించేటట్లయితే, అటువంటి అనుబంధం 'మాయ' అని హిందువుల పవిత్ర గ్రంథాలు ఉద్బోధిస్తున్నాయి. ఏసుక్రీస్తు కూడా అలాగే చెప్పాడు ; "నాకంటె తన తల్లినిగాని తండ్రినిగాని ఎక్కువగా ప్రేమించేవాడు నావాడు కావడానికి అర్హుడు కాడు." - మత్తయి 10 : 37 (బైబిలు).

"చివరిసారిగా ఒక్క కోరిక కోరుతున్నాను. నన్నూ, నీకోసం తపించే అన్నదమ్ముల్నీ అక్కచెల్లెళ్ళనీ విడిచిపెట్టి వెళ్ళకు." నాన్నగారి దీవెన కోసం నేను ఆయన ఎదుట నించునేసరికి ఆయన దిగాలుపడి ఇలా అన్నారు.

"నాన్నగారూ, మీ మీద నాకెంత ప్రేమ ఉందో ఎలా చెప్పగలను? కాని ఈ భూమిమీద నాకు పరిపూర్ణమైన తండ్రిని ప్రసాదించిన జగత్పిత మీదున్న ప్రేమ ఇంకా ఎక్కువయినది. ఇంతకంటె ఎక్కువ దివ్యమైన జ్ఞానం పొంది, ఎప్పుడో ఒకనాడు మళ్ళీ తిరిగిరావడానికి నన్నిప్పుడు వెళ్ళనియ్యండి."

నాన్నగారు అనిష్టంగా ఇచ్చిన అనుమతితో, అప్పటికే కాశీలో ఆశ్రమంలో ఉన్న జితేంద్రని కలుసుకోడానికి బయల్దేరాను. నేను వెళ్ళగానే, ఆశ్రమాధిపతి అయిన స్వాములవారు– దయానందులు నన్ను సాదరంగా పలకరించారు. ఆయన పడుచుప్రాయంలో ఉన్నవారు. పొడుగ్గా, సన్నగా, ఆలోచనాపరులుగా కనిపించే ఆ స్వామివారి మీద నాకు సదభిప్రాయం కలిగింది. అందమైన ఆయన ముఖంలో, బుద్ధుడిలో ఉన్న మాదిరి ప్రశాంతత ఉండేది.

ఈ కొత్త నివాసంలో ఒక అటక ఉన్నందుకు నేను సంతోషించాను. ఉదయ సంధ్య వేళా పొద్దుటి పూటా అక్కడ గడపడానికి వీలు కల్పించుకున్నాను. ధ్యాన సాధన గురించి ఏమీ తెలియని ఆ ఆశ్రమవాసులు, నాకున్న సమయమంతా ఆశ్రమ నిర్వహణ విధులు నిర్వర్తించడానికే వినియోగించాలని అనుకునేవారు. మధ్యాహ్నంపూట నేను వాళ్ళ ఆఫీసులో చేసే పనికి మెచ్చుకునేవారు.

"దేవుణ్ణి అంత తొందరగా పట్టుకోడానికి ప్రయత్నించకు!" ఒకనాడు పొద్దున నేను అటకమీదికి వెళ్తూ ఉండగా నా వెంట వచ్చిన

ఆశ్రమ సహవాసి చేసిన పరిహాసం ఇది. నేను దయానందగారి దగ్గరికి వెళ్ళాను; గంగానదివేపు ఉన్న తమ చిన్న గదిలో ఏదో పనిలో మునిగి ఉన్నారాయన.

"స్వామీజీ, ఇక్కడ నేను చెయ్యవలసింది ఏమిటో నాకు తెలియకుండా ఉంది. దేవుడి ప్రత్యక్ష దర్శనం కావాలని ఆకాంక్షిస్తున్నాను. ఆయన లేనిదే, సాంగత్యంతోకాని, ధర్మంతోకాని, సత్కార్యాలతోకాని నాకు తృప్తి కలగదు."

కాషాయవస్త్రధారి అయిన ఆ స్వాములవారు ఆప్యాయంగా నా వెన్ను తట్టారు. ఉత్తుత్తి కోపం నటిస్తూ, పక్కనున్న శిష్యుల్ని కొందర్ని మందలించారు. "ముకుందుణ్ణి ఇబ్బంది పెట్టకండి. మన పద్ధతులు క్రమంగా నేర్చుకుంటాడు లెండి."

నేను మర్యాదగా నా సంశయాన్ని మరుగుపరిచాను. విద్యార్థులు గదిలోంచి వెళ్ళిపోయారు; ఆయన మందలింపుకి వాళ్ళేమీ కుంగిపోయినట్టు కనిపించలేదు. దయానందులు, ఆ తరవాత ఇంకా చెప్పారు నాకు.

"ముకుందా, మీ నాన్నగారు ప్రతినెలా పరస తప్పకుండా నీకు డబ్బు పంపిస్తున్నట్టున్నారు. ఆ డబ్బు ఆయనకి తిప్పి పంపెయ్యి; నీకిక్కడ ఏమీ అక్కర్లేదు. ఇంక నీ క్రమశిక్షణ కోసం రెండో సూచన; అది నీ భోజనం గురించి. నీకు ఆకలి వేస్తున్నప్పుడు కూడా, ఆ సంగతి చెప్పకు."

నా కంట్లో ఆకలి మిలమిల్లాడిందేమో నాకయితే తెలియదు. నాకు ఆకలిగా ఉందన్న సంగతిమట్టుకు బాగా తెలుసు. కాని ఆశ్రమంలో వేళ తప్పకుండా మొదటిసారి భోజనం పెట్టే సమయం మాత్రం మధ్యాహ్నం పన్నెండు గంటలు. మా ఇంట్లో అయితే తొమ్మిదిగంటల వేళకి సుష్టుగా ఫలహారం చెయ్యడం నాకు అలవాటు.

ప్రతిరోజూ ఈ మూడుగంటల వ్యవధి మాత్రం మరింత దుర్భర మవుతోంది. కలకత్తాలో అయితే, ఒక్క పది నిమిషాల ఆలస్యానికి నేను వంటవాణ్ణి తిట్టేసేవాణ్ణి; ఇప్పుడా రోజులు గతించాయి. ఇక ఆకలిని అదుపులో పెట్టడానికి ప్రయత్నించాను; ఇరవై నాలుగు గంటల ఉపవాసం పూర్తి చేశాను. మర్నాడు మధ్యాహ్నం ఎప్పుడవుతుందా అని రెట్టింపు ఉత్సాహంతో ఎదురు చూస్తున్నాను.

"దయానందుల బండి ఆలస్యంగా వస్తుంది; ఆయన వచ్చేదాకా మన మెవళ్ళం భోంచెయ్యం." జితేంద్ర ఘోరమయిన ఈ వార్త తెచ్చాడు. రెండు వారాలపాటు ఊళ్ళోలేని స్వాములవారికి స్వాగత సూచకంగా రుచికరమైన వంటకాలెన్నో సిద్ధంగా ఉన్నాయి. ఆకలి పుట్టించే వాసన ఆశ్రమమంతటా నిండి ఉంది. వేరే ఏమీ దొరకనప్పుడు, నిన్నటిరోజున ఉపవాసమున్నానన్న గర్వం తప్ప, మరేముంటుంది మింగడానికి?

"దేవుడా, బండి తొందరగా రప్పించు!" దయానందులు నా నోరు కట్టెయ్యడానికి విధించిన నియమంతో, దివ్యప్రదాత అయిన భగవంతుడికి ఏమీ ప్రమేయం లేదని అనుకున్నాను. భగవంతుడి దృష్టి మరో చోట ఉంది. కుంటుకుంటూ నడుస్తున్న గోడ గడియారం గంటలు గడిపేసింది. మా స్వాములవారు గుమ్మంలో అడుగుపెట్టే వేళకి చీకటి పడుతోంది. నేను పట్టరాని సంతోషంతో ఆయనకి స్వాగతం చెప్పాను.

"దయానందులు ముందు స్నానంచేసి ధ్యానం చేసుకుంటారు; ఆ తరవాతే మనం వడ్డన చేసేది." జితేంద్రుడు అపశకునపు పక్షిలా మళ్ళీ నా దగ్గరికి తయారయాడు.

నేను దాదాపు స్పృహ తప్పిపోయే స్థితిలో ఉన్నాను. ఖాళీగా ఉండడం కొత్త అయిన నా చిన్నారి కడుపు, ఆవురావురుమంటూ బొకా

యిస్తోంది. నేను చూసిన క్షామబాధితుల చిత్రాలు, నా ముందు పిశాచాల్లా అల్లాడుతున్నాయి.

"కాశీలో మరుసటి ఆకలిచావు, ఈ క్షణంలోనే ఈ ఆశ్రమంలో సంభవించబోతోంది," అనుకున్నాను. ఆ ప్రమాదం, తొమ్మిదిగంటల వేళకి తప్పిపోయింది. అమృతతుల్యమైన తియ్యని పిలుపు! ఆ రాత్రి భోజనం, నా జీవితంలో లోకల్లా పరిపూర్ణమైన ఘడియ మాదిరిగా స్పష్టంగా జ్ఞాపకాల్లో నిలిచిపోయింది.

నేను భోజనంలో ఎంత గాఢంగా మునిగిపోయినప్పటికీ, దయానందులు పరధ్యానంగా భోంచేస్తున్నారన్న సంగతి గమనించకపోలేదు. నేను కోరే మాదిరి భౌతిక సుఖాలకు ఆయన అతీతులయినట్టున్నారు.

"స్వామీజీ, మీకు ఆకలి వెయ్యలేదా?" నేను సుష్టుగా భోంచేసినందుకు సంతోషపడుతూ, పఠన మందిరంలో ఆయనతోబాటు ఒంటరిగా ఉన్నాను.

"వేసింది!" అన్నారు. "గత నాలుగు రోజులూ తిండీ తీర్థం లేకుండా గడిపాను. రైలు ప్రయాణాల్లో నే నెన్నడూ తినను; ఐహిక వాంఛలతో కూడిన ప్రజలనుంచి వెలువడే విభిన్న స్పందనలతో నిండి ఉంటాయి రైళ్ళు. మావోటి సన్యాసులకు విధించిన శాస్త్రనియమాల్ని నేను తూచా తప్పకుండా పాటిస్తాను.

"వ్యవస్థాపరమైన పనికి సంబంధించిన సమస్యలు కొన్ని నా మనస్సులో ఉన్నాయి. అంచేత ఈ రాత్రి భోజనం మీద మనస్సు పెట్ట లేదు. తొందరేముంది? రేపు గుర్తు పెట్టుకొని సరిగా భోంచేస్తాలే," అంటూ ఉల్లాసంగా నవ్వారాయన. ఉక్కిరిబిక్కిరి చేస్తున్నట్లుగా నాలో లజ్జ వ్యాపించింది. కాని గడిచిన రోజంతా నేను అనుభవించిన హింస, అంత

సులువుగా మరిచిపోలేకపోయాను. నేను మరో ప్రశ్న అడగడానికి పూను కొన్నాను.

"స్వామీజీ, మీ ఆదేశం నాకు గందరగోళం కలిగిస్తోంది. అన్నం పెట్టమని నేను ఎన్నడూ అడగననుకోండి, నా కెవరూ ఏం పెట్టరనుకోండి; నేను ఆకలితో మాడి చావవలసిందే."

"అయితే చావు!" ఈ భయంకరమైన సలహా, గాలిని చీల్చు కుంటూ వినవచ్చింది. "చావవలసే ఉంటే, చావు మకుందా! దైవబలం వల్లనే కాని తిండిబలం వల్ల బతుకుతానని ఎన్నడూ నమ్మకు! పుష్టినిచ్చే పదార్థాలన్నీ సృష్టించినవాడు ఆయన. ఆకలి పుట్టించినవాడు ఆయన. తన భక్తుడి పాలనా పోషణా ఆయన తప్పకుండా చూసుకుంటాడు. అన్నం నిన్ను బతికిస్తోందని కాని, డబ్బు పోషిస్తోందని కాని మనుషులు పోషిస్తున్నారని కాని అనుకోకు. ఆ ప్రభువు నీ ఊపిరి కాస్తా దిగలాగేస్తే అవేమన్నా నీకు సాయపడతాయా? అవి కేవలం ఆయన ఉపకరణాలు మాత్రమే. నీ కడుపులో ఆహారం జీర్ణమవుతున్నది ఏదో నీ నేర్పువల్లనా? నీ విచక్షణా ఖడ్గాన్ని ఉపయోగించు ముకుందా! ఉపకరణ బంధాల్ని ఛేదించి, ఏకైక కారణమైన భగవంతుణ్ణి దర్శించు!"

నిశితమైన ఆయన మాటలు నాలో, మూలుగలోతుల్లోకి, దూసుకు పోవడం గమనించాను. దైహికావసరాలు ఆత్మను పరాజితం చేస్తాయన్న పాతకాలపు భ్రమ పటాపంచలైంది. పరమాత్మ సర్వసమృద్ధిని అప్పటి కప్పుడే ఆకళింపుకొన్నాను. వారణాసి ఆశ్రమంలో నేర్చుకొన్న ఈ గుణ పాఠం ఉపయోగాన్ని రుజువుచేసే సందర్భం, అనంత యాత్రగాసాగిన నా అనంతర జీవితంలో, ఎన్ని అపరిచిత నగరాల్లో వచ్చిందో!

కలకత్తా నుంచి వచ్చేటప్పుడు నాతో వచ్చిన ఒకేఒక విలువైన వస్తువు, మా అమ్మ దగ్గర్నించి నాకు సంక్రమించిన వెండి రక్షరేకు— నా

చిన్నప్పుడు మా అమ్మకి ఒక సాధువు ఇచ్చినది. కొన్నేళ్ళుగా దాన్ని నేను కాపాడుకుంటూ, ఇప్పుడు ఆశ్రమంలో నా గదిలో జాగ్రత్తగా దాచి పెట్టాను. ఒకనాడు పొద్దున నేను, రక్షరేకును మళ్ళీ ఒకసారి చూసుకొని ఆనందిద్దామని తాళంవేసిన పెట్టె తెరిచాను. సీలు వేసిన కవరును ఎవరూ తాకనయినా లేదు; కాని రక్షరేకు మాయమయింది! అది పోయినందుకు ఎంతో బాధపడుతూ, కవరు చింపి చూసుకొని, నేను పొరపాటు పడ్డానికి అవకాశం లేదని రూఢిచేసుకున్నాను. ఆ సాధువు జోస్యం చెప్పిన ప్రకా రమే, ఆయన శూన్యంలోంచి తెప్పించి ఇచ్చినది తిరిగి శూన్యంలోనే కలిసి పోయింది.

దయానందుల అనుయాయులతో నా సంబంధం క్రమంగా చెడి పోతూ వచ్చింది. కావాలని నేను వాళ్ళకి దూరంగా ఉంటున్నందువల్ల నొచ్చుకొని, వాళ్ళూ నాకు దూరమయారు. ఏ ఆశయంతో నేను ఇంటినీ, ప్రాపంచికమయిన ఆశల్నీ అన్నిటినీ వదులుకుని దైవధ్యాన నిష్ఠకు కట్టుబడి ఉన్నానో ఆ ఆశయమే అన్ని వేపులనించీ నిస్సారమైన విమ ర్శకు గురిఅవుతూ వచ్చింది.

ఆధ్యాత్మికమైన పరివేదనతో మనస్సు కకావికలై, ఒకనాడు తెల్ల వారగట్ల నేను అటకమీదికి వెళ్ళి, భగవంతుడు నా నొక సమాధానం అను గ్రహించే వరకు ప్రార్థన చెయ్యాలని నిశ్చయించుకున్నాను.

"దయామయి జగన్మాతా, దివ్యదర్శనాల ద్వారా నువ్వయినా నాకు జ్ఞానబోధ చెయ్యి; లేకపోతే నువ్వు పంపే గురువుద్వారా నయినా బోధించు!"

గంటల తరబడిగా నేను వెక్కి-వెక్కి ఏడుస్తూ పెట్టుకొన్న మొరకు సమాధానం రాలేదు. ఇంతలో హఠాత్తుగా, అనంతమైన ఒక వలయాకార మండలంలోకి నన్ను సశరీరంగా లేవనెత్తినట్టు అనిపించింది.